

POMOC TECHNICZNA
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
INFRASTRUKTURY
I ROZWOJU

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

Projekt „**Aglomeracja konińska – współpraca JST kluczem do nowoczesnego rozwoju gospodarczego**”
jest współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

STRATEGIA ROZWOJU OBSZARU FUNKCJONALNEGO AGLOMERACJI KONIŃSKIEJ

Konin 2014

Zadanie realizowane przy współfinansowaniu ze środków Unii Europejskiej przyznanych w ramach „Konkursu na działania wspierające jednostki samorządu terytorialnego w zakresie planowania miejskich obszarów funkcjonalnych” ogłoszonego przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (obecnie Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju)

**Strategia realizowana
na zlecenie:**

Starostwo Powiatowe w Koninie

Aleje 1 Maja 9

62-510 Konin

(Lider projektu „Aglomeracja konińska – współpraca JST kluczem do nowoczesnego rozwoju gospodarczego”)

Wykonawca:

Nazwa wykonawcy

KONSORCJUM:

Lider Projekt Sp. z o.o.

Aleje K. Marcinkowskiego 1/3

61-745 Poznań

EU-CONSULT Sp. z o.o.

Ul. Wały Piastowskie 1

80-855 Gdańsk

Termin realizacji:

Opracowanie i realizacja:

luty – lipiec 2014

Spis treści

Streszczenie	5
Wykaz skrótów stosowanych w tekście Strategii.....	6
I. Wstęp	8
1. Omówienie celu sporządzania strategii.....	8
2. Charakterystyka nowych kategorii narzędzi planowania rozwoju w Polsce w odniesieniu do wspólnotowych, krajowych i regionalnych dokumentów.....	10
3. Metodologia prac nad dokumentem.....	14
II. Diagnoza obecnego stanu społeczno-gospodarczego Obszaru Funkcjonalnego Aglomeracji Konińskiej	16
1. Charakterystyka obszaru	16
2. Zagospodarowanie terenu	20
3. Zasoby i stan środowiska	33
4. Rolnictwo.....	45
5. Sytuacja demograficzna i rynek pracy	64
6. Poziom przedsiębiorczości	88
7. Mieszkalnictwo	95
8. System edukacyjny (oświata i szkolnictwo).....	103
9. Ochrona zdrowia, pomoc społeczna i bezpieczeństwo mieszkańców	114
10. Infrastruktura komunikacyjno – techniczna	124
11. Dziedzictwo i dostęp do kultury	141
12. Sport, turystyka i wypoczynek.....	149
13. Potencjał i partnerstwo na obszarze OFAK.....	160
III. Prognoza trendów rozwojowych dla OFAK do 2030 r.	168
IV. Analiza SWOT.....	174
1. Wprowadzenie, przebieg prac	174
2. Mocne strony	177
3. Szanse	178
4. Słabe strony	179
5. Zagrożenia	181
6. Metody wyboru modelu strategii	181
7. Wyniki – wybór modelu działania strategicznego.....	183
V. Misja, obszary rozwojowe i wizja strategiczna	185
1. Cel główny i obszary strategiczne.....	187
VI. Ogólna koncepcja rozwoju Aglomeracji Konińskiej.....	188
VII. Przebieg konsultacji społecznych	193
1. Opis grupy respondentów	193
2. Wyniki badań.....	194

VIII. Zestawienie celów Strategii	198
1. Uzasadnienie wyboru celów	198
2. Dom strategiczny	204
IX. Relacja OFAK do innych dokumentów	206
1. Odniesienie do zatwierdzonych i projektowanych strategii rozwoju obszaru, polityk wspólnotowych, krajowych i regionalnych	206
2. Wnioski z przeglądu dokumentów strategicznych na szczeblu lokalnym	216
X. Działania strategiczne	223
XI. Podmioty realizujące Strategię	288
1. Źródła finansowania	289
XII. Tryb i zasady monitoringu i ewaluacji postępów wdrażania Strategii	291
1. Monitoring Strategii rozwoju Aglomeracji Konińskiej	291
2. Ewaluacja	293
XIII. Zakończenie. Zasady aktualizacji Strategii rozwoju Obszaru Funkcjonalnego Aglomeracji Konińskiej	296
Bibliografia:	297
Spisy tabel, rycin, fotografii.	300
Załączniki	303

Streszczenie

Obszar Funkcjonalny Aglomeracja Konińska (OFAK) współtworzą samorzady: Miasta Konina, powiatu konińskiego (ziemskiego) oraz 14 gmin wchodzących w skład tego powiatu. Inicjatywa współpracy na rzecz problemów przekraczających granice poszczególnych gmin zaowocowała podpisaniem listu intencyjnego i podjęciem sporządzania wspólnych dokumentów rozwojowych, między innymi niniejszej strategii.

OFAK zajmuje powierzchnię 1660 km², zamieszkałą przez ponad 206 tys. osób, w tym niespełna 78 tys. w Koninie. Społeczno-gospodarczy wizerunek obszaru ukształtowała powojenna rozbudowa zagłębia węgla brunatnego oraz zespołu elektrowni Pątnów i Konin. Procesy te spowodowały umocnienie funkcjonalnych powiązań wewnątrz obszaru, zwłaszcza powstanie jednolitego rynku pracy. Mimo znacznego uprzemysłowienia znaczna część ludności (prawie 50%) utrzymuje się ze źródeł rolniczych, a 55% mieszka na wsi. Bezrobocie jest wysokie – średnio ponad 16%.

Aglomeracja odznacza się korzystnym położeniem w układzie transportowym Polski i Europy (autostrada A2, drogi krajowe nr 25, 92 i 72, linia kolejowa E-20, żeglowna Warta), znacznymi zasobami węgla brunatnego i dużym zasobem wykwalifikowanych kadr pracowników, głównie z przygotowaniem technicznym. Aglomerację charakteryzuje zróżnicowanie poziomu rozwoju poszczególnych gmin i ogólne niedobory infrastruktury, głównie kanalizacyjnej, oraz słaby dostęp do wielu usług, szczególnie zdrowotnych.

Rolnictwo, mające trudne warunki, wykazuje średnią towarowość i brak specjalizacji. Aglomeracja odznacza się cennymi zasobami naturalnymi, prawie 40% powierzchni zajmują obszary chronione. Obszar skupia znaczną liczbę zabytków ze wszystkich okresów historycznych dziejów Polski, szczególnie obiektów sakralnych. Najbardziej znanym jest Sanktuarium Maryjne w Licheniu, które odwiedza 1 milion osób rocznie. Potrzeba jednak wypracowania kompleksowej, konkurencyjnej oferty turystycznej Aglomeracji.

Walory położenia i inne wspomniane wcześniej zasoby nie są wystarczająco wykorzystane. Wszystko to w powiązaniu z głęboką restrukturyzacją gospodarki po 1989 r. i niepewnymi perspektywami dominujących gałęzi gospodarki OFAK powoduje, że Aglomeracja weszła w ostatnich latach w widoczny kryzys demograficzny i rynku pracy.

Nowe możliwości rozwojowe, współpraca terytorialna i nowa perspektywa finansowa UE 2014-2020 powodują, że możliwe jest przezwyciężenie słabych stron Aglomeracji oraz rozwinięcie przewag konkurencyjnych przez lepsze wykorzystanie miejscowych (endogenicznych) zasobów.

Istnieją szanse na rozwój produkcji w oparciu o czystą energię, lokalizację nowych rodzajów działalności gospodarczej na terenach inwestycyjnych, rozwój działalności logistyczno – magazynowej, nowe kierunki gospodarki turystycznej w oparciu o zasoby wód geotermalnych i dziedzictwo kulturowe.

Na podstawie wypracowanej diagnozy, w oparciu o analizę SWOT wybrany został model strategii zintegrowanej, o charakterze parasolowym. W ramach 3 kluczowych obszarów strategii, za jakie uznano:

- współpracę,
- gospodarkę,
- społeczeństwo i warunki życia,

Wyznaczono 6 celów strategicznych, podzielonych na 25 celów szczegółowych, a te z kolei na 46 działań. Dla poszczególnych działań wyznaczono możliwe sposoby finansowania – wsparcia zewnętrznego, zestaw działań komplementarnych oraz podmioty realizujące. Określono też ogólne zasady ewaluacji i monitoringu dokumentu, czemu służyć mają opracowane zestawy wskaźników produktu, rezultatu oraz strategiczne.

Strategia rozwoju OFAK jest też dokumentem bazowym dla 5 innych strategii sektorowych:

- Studium rozwoju transportu zrównoważonego OFAK,
- Studium rozwoju gospodarczego OFAK wraz z programem promocji terenów inwestycyjnych OFAK,
- Planu zrównoważonego gospodarowania energią OFAK,
- Strategii rozwoju turystyki OFAK wraz z programem rozwoju komunikacji rowerowej,
- Analizy dotyczącej możliwości tworzenia klastrów i innych powiązań przedsiębiorstw na terenie OFAK.

W celu sprawnego wdrażania Strategii postuluje się utworzenie stosownej instytucji, w formie związku celowego.

Wykaz skrótów stosowanych w tekście Strategii

bd – brak danych

DK – droga krajowa

GUS – Główny Urząd Statystyczny

JST – jednostka samorządu terytorialnego

KWB, Kopalnia – PAK Kopalnia Węgla Brunatnego Konin S.A.

MPZP – miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego

NSP - Narodowego Spisu Powszechnego

OFAK - Obszar Funkcjonalny Aglomeracja Konińska

OZE – odnawialne źródła energii

PI – Priorytet Inwestycyjny (w WRPO lub PO)

PO IiŚ – Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014 – 2020 (projekt)

PO IR – Program Operacyjny Inteligentny Rozwój 2014 – 2020 (projekt)

PO PT - Program Operacyjny Pomoc Techniczna 2014 – 2020 (projekt)

PO WER - Program Operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój 2014 – 2020 (projekt)

PROW – Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014 – 2020 (projekt)

Strategia – niniejsza Strategia Rozwoju OFAK

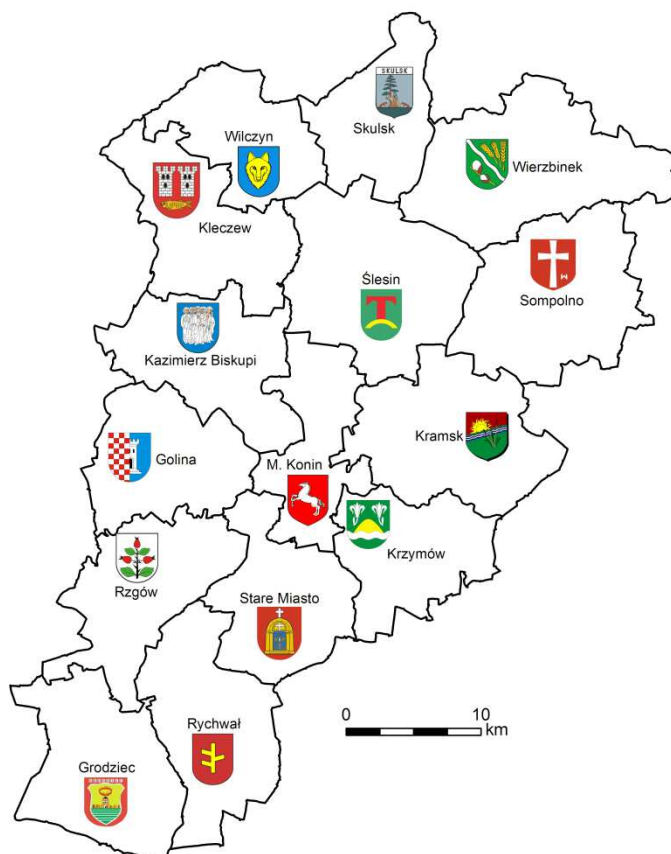
WRPO – Wielkopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2014 – 2020 (projekt)

I. Wstęp

1. Omówienie celu sporządzania strategii

Aglomeracja Konińska to silnie powiązany funkcjonalnie obszar, którego centrum stanowi Konin wraz z pierścieniem otaczających gmin, będących terenem zintensyfikowanej suburbanizacji.

Ryc. 1 Mapa Obszaru Funkcjonalnego Aglomeracji Konińskiej w układzie gmin.

Źródło: Starostwo Powiatowe w Koninie.

Zmieniająca się w sposób znaczący rzeczywistość społeczno-gospodarcza Aglomeracji, w tym zmiana trendów demograficznych, przekształcenia gospodarcze i strukturalne przestrzeni miejskiej, podmiejskiej oraz wiejskiej, wymusza na samorządach lokalnych potrzebę intensyfikowania współpracy.

Jak wskazują przykłady integracji gmin w ramach aglomeracji miejskich, zarówno te funkcjonujące już od wielu lat w Europie jak i coraz liczniejsze inicjatywy polskich samorządów, budowanie trwałych fundamentów dla współpracy ponad granicami administracyjnymi jest bezwzględnym wymogiem współczesności i warunkiem poprawy konkurencyjności aglomeracji w wymiarze krajowym oraz międzynarodowym.

Działania te w Aglomeracji Konińskiej rozpoczęły się stosunkowo niedawno, w 2012 roku. Z inicjatywy władz Powiatu Konińskiego pojawiła się idea utworzenia Aglomeracji Konińskiej – partnerstwa skupiającego Miasto Konin, wszystkie samorządy gminne powiatu konińskiego oraz Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie i Konińską Izbę Gospodarczą.

W wyniku tych zabiegów podpisano 28 czerwca 2012 r., list intencyjny w sprawie utworzenia Aglomeracji Konińskiej, który był podstawą do dalszych kroków, w wyniku których pozyskano środki na realizację projektu „Aglomeracja konińska – współpraca JST kluczem do nowoczesnego rozwoju gospodarczego” współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007 – 2013.

Głównym celem projektu jest integracja działań publicznych i utrwalenie potencjału rozwojowego Obszaru Funkcjonalnego Aglomeracji Konińskiej (OFAK). Celami szczegółowymi są:

1. Identyfikacja wspólnych celów rozwojowych obszaru funkcjonalnego.
2. Wzmocnienie istniejącej współpracy partnerów samorządowych.
3. Promowanie terytorialno – funkcjonalnego podejścia do polityki regionalnej.

Zamierzonym efektem realizacji tego zadania ma być partnerska współpraca wszystkich samorządów na niniejszym terenie w celu trwałego i zrównoważonego rozwoju każdej z jednostek. Przystąpienie do sporządzania niniejszej Strategii jest wynikiem zidentyfikowania problemów rozwojowych przekraczających granice poszczególnych gmin, oraz pragnienia wzmocnienia i utrwalenia potencjału rozwojowego terytorium.

Strategia Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego Aglomeracji Konińskiej ma w zamierzeniu obejmować okres lat 2014-2020 z możliwością aktualizacji i przedłużania.

2. Charakterystyka nowych kategorii narzędzi planowania rozwoju w Polsce w odniesieniu do wspólnotowych, krajowych i regionalnych dokumentów

2.1 Omówienie strategii Europa 2020

Zagadnienia związane z rozwojem aglomeracji miejskich zarówno w Europie, jak i w Polsce przybrały znacząco na znaczeniu w szczególności w ostatnich 20 latach. Jest to konsekwencja realizowanej przez Unię Europejską polityki regionalnej, której główny filar stanowią kluczowe dla rozwoju w tym obszarze dokumenty strategiczne. Należy do nich przede wszystkim przede wszystkim **Strategia Unii Europejskiej – Europa 2020**, stanowiąca reakcję państw członkowskich na postępujące zmiany społeczno-gospodarcze. Celem strategii jest poprawa konkurencji Europy w wymiarze gospodarczym, społecznym i przestrzennym, przy jednoczesnej poprawie standardów życia mieszkańców. Strategia Europa 2020 obejmuje trzy wzajemnie powiązane ze sobą priorytety:

1. Rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji,
2. Rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej,
3. Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

Duży nacisk kładzie się na wspieranie małej i średniej przedsiębiorczości, modernizację transportu i poprawę efektywności energetycznej. Z punktu widzenia integracji działań na obszarach zurbanizowanych istotne znaczenie ma równowaga terytorialna i funkcjonalna, ze szczególnym uwzględnieniem ładu przestrzennego. Ważny jest też rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – gospodarka charakteryzująca się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniająca spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną. Wskazane w strategii kierunki rozwoju są nierozzerwalnie związane ze wzmocnieniem pozycji obywateli poprzez zapewnienie wysokiego poziomu zatrudnienia, inwestowanie w kwalifikacje oraz modernizowanie rynków pracy, aby pomóc ludziom przewidywać zmiany i radzić sobie z nimi oraz móc budować spójne społeczeństwo.

Na okres programowania 2014-2020 Komisja Europejska przyjęła szereg nowych założeń, modyfikujących sposób realizacji polityki spójności. Zachęca się do stosowania różnych instrumentów finansowych, celem skutecznej realizacji projektów, w tym zapewnienia wkładu własnego. Instrumenty te mogą być określane przez państwa członkowskie. Mogą być to partnerstwa publiczno – prywatne, instrumenty komercyjne.

Podejście efektywnościowe będzie polegać na rokrocznej kontroli rozliczeń z państwami członkowskimi. Wskazano, aby wypłacać corocznie 90% kwot należnych państwu – członkowi UE, a pozostałe po dokonaniu kontroli i uzyskaniu całkowitej pewności co do prawidłowości dokonania wydatków.

2.2 Wytyczne dla poszczególnych funduszy

Dla regionów mniej rozwiniętych w skali UE (do których należy także Wielkopolska) przewiduje się możliwość wsparcia szerokiej gamy projektów inwestycyjnych, zgodnie z lokalnymi potrzebami. Jednak również i te regiony będą musiały przeznaczyć co najmniej 50% funduszy otrzymywanych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) na

zapewnienie efektywności energetycznej i odnawialne źródła energii oraz na wdrażanie innowacji i wspieranie sektora małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP).

Co najmniej 20% środków Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) ma być przeznaczony na zwalczanie ubóstwa i integrację społeczną. Promowane będą działania z udziałem partnerów społecznych i organizacji pozarządowych (NGO).

W ramach funduszu spójności (FS) możliwe będzie wspieranie inwestycji w energetykę, pod warunkiem pozytywnego wpływu na środowisko.

Wskazane nowe podejście do polityki regionalnej oznacza, że działania realizowane w jej ramach powinny opierać się na:

- ukierunkowaniu interwencji publicznej na wzmacnianie konkurencyjności regionów,
- większym wykorzystaniu przewag konkurencyjnych i potencjałów rozwojowych regionów,
- wspieraniu tworzenia wieloletnich, zdecentralizowanych polityk rozwojowych odnoszących się do wszystkich regionów,
- odejściu od rozproszonej interwencji na rzecz skoncentrowanych inwestycji.

2.3 Omówienie dokumentów krajowych (Długookresowej i Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju, KSRR, KPZK 2030)

Zmiany społeczno-gospodarcze, jakie nastąpiły w Polsce w ostatnich kilkunastu latach wymusiły zmianę podejścia do szeroko rozumianego rozwoju kraju, czego wyrazem jest długookresowa **Strategia Rozwoju Kraju - Polska 2030** - Trzecia fala nowoczesności, oparta na diagnozie przedstawionej w raporcie Polska 2030 Wyzwania Rozwojowe. Diagnoza ta jest podstawą wszystkich tworzonych obecnie na szczeblu rządowym w Polsce strategii zintegrowanych.

Celem głównym Strategii Polska 2030 jest poprawa jakości życia Polaków mierzona zarówno wskaźnikami jakościowymi, jak i wartością oraz tempem wzrostu PKB w Polsce. Cele strategiczne wskazano w rozdziale IX w tab. 43.

Strategia Polska 2030 porusza także zagadnienia związane z rozwojem aglomeracji miejskich. Oprócz wspierania biegunów wzrostu, którymi są największe w kraju metropolie i ośrodki regionalne, wyzwaniem strategicznym jest także budowanie wewnętrznych potencjałów wzrostu w ośrodkach peryferyjnych. Czynnikiem ich rozwoju będzie absorpcja impulsów rozwojowych płynących z metropolitalnych biegunów wzrostu do ich zaplecza. Wyraz tych interwencji odzwierciedlony został w celu strategicznym nr 8 "Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych". Polityka gospodarcza państwa musi się koncentrować na likwidacji zapóźnień oraz wspieraniu nowych przewag konkurencyjnych tychże ośrodków. Podstawą przewag jest rozwój gospodarki opartej na wiedzy, dostępność transportowa oraz wewnętrzne i zewnętrzne powiązania funkcjonalne. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju rozwija i modyfikuje zaproponowany w raporcie diagnostycznym Polska 2030 – Wyzwania Rozwojowe model polaryzacyjno – dyfuzyjny równoważenia rozwoju, zastępując go modelem terytorialnego równoważenia rozwoju (dyfuzji). Model terytorialnego równoważenia rozwoju charakteryzuje też pozostałe dokumenty strategiczne dotyczące rozwoju regionalnego w perspektywie do 2030 r. – Koncepcję Przestrzennego Zagospodarowania Kraju oraz Średniookresową Strategię Rozwoju Kraju 2020.

W systemie strategicznego zarządzania rozwojem kraju nie mniej istotnym niż Strategia Polska 2030 dokumentem jest **Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020: aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo**. Określa ona kluczowe dla rozwoju kraju cele strategiczne dla realizacji działań rozwojowych, możliwych do sfinansowania w perspektywie finansowej Unii Europejskiej 2014-2020. W tym przypadku wyznacza się trzy obszary strategiczne:

1. Sprawne i efektywne państwo,
2. Konkurencyjna gospodarka,
3. Spójność społeczna i terytorialna.

To właśnie w tych trzech obszarach koncentrują się główne działania oraz niezbędne interwencje w perspektywie średniookresowej w celu przyspieszenia procesów rozwojowych kraju. Strategia Rozwoju Kraju 2020 stanowi również odniesienie na gruncie krajowym dla nowej generacji dokumentów strategicznych, przygotowywanych w Polsce na potrzeby programowania środków Unii Europejskiej tj. umowy partnerstwa i programów operacyjnych.

Jedną z dziewięciu strategii zintegrowanych jest **Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie**, przyjęta 13 lipca 2013 r. W KSRR określono trzy podstawowe cele polityki regionalnej:

1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”),
2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych („spójność”),
3. Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie („sprawność”).

Dokument wprowadza specjalną kategorię obszarów – tzw. obszary strategicznej interwencji (OSI), do których będzie w szczególny sposób adresowana polityka regionalna. Są to zarówno podstawowe obszary koncentracji procesów rozwoju społeczno-gospodarczego kraju i regionów, tj. główne ośrodki miejskie wraz z ich zapleczem funkcjonalnym oraz obszary poza bezpośrednim zasięgiem oddziaływania tych ośrodków. To właśnie te obszary wymagają wzmocnienia potencjałów do rozwoju i stworzenia lub poprawy warunków dla zwiększenia absorpcji i rozprzestrzeniania procesów rozwojowych, zogniskowanych w głównych ośrodkach miejskich.

Strategia dość szeroko odnosi się do problematyki rozwoju miast i obszarów zurbanizowanych. Wspierane będą również rozwiązania integrujące przestrzeń funkcjonalną obszarów miejskich w zakresie zagospodarowania przestrzennego, transportu zbiorowego (infrastruktury, taboru i rozwiązań organizacyjnych), usług komunalnych i rynku pracy.

Jednym z najistotniejszych dokumentów strategicznych, określających kierunki interwencji w latach 2014-2020 trzech polityk unijnych w Polsce – Polityki Spójności, Wspólnej Polityki Rolnej Wspólnej Polityki Rybołówstwa jest **Umowa Partnerstwa**, wynegocjowana z Komisją Europejską i przyjęta 21 maja 2014 r. W pracach nad przygotowaniem Umowy wzięto pod uwagę zapisy unijnych i krajowych dokumentów strategicznych oraz dotychczasowe doświadczenia związane z wdrażaniem perspektywy 2004-2006 i 2007-2013. Instrumentami realizacji Umowy Partnerstwa są krajowe programy operacyjne i regionalne programy operacyjne.

Łącznie opisane trzy dokumenty tworzą spójny system dokumentów strategicznych i programowych na nową perspektywę finansową 2014-2020.

Wszystkie opisane dokumenty strategiczne umiejscawiają wymiar terytorialny, jako istotny element wszystkich polityk i działań publicznych o charakterze rozwojowym. Ze względu na znaczenie dla ogółu procesów rozwojowych, szczególnym obszarem działań polityki publicznej ukierunkowanej terytorialnie są obszary miejskie. Wspomniane dokumenty określają różne aspekty działań polityki rozwoju wobec obszarów miejskich, brak jednak kompleksowej wykładni tej polityki, np. tak jak ma to miejsce w przypadku obszarów wiejskich. W związku z tym, sformułowanie krajowej polityki miejskiej staje się niezbędnym elementem działań Rady Ministrów, mających na celu zwiększenie skuteczności i efektywności działań ukierunkowanych terytorialnie. Obszary miejskie zgodnie z zapisami KPZK 2030 należy przy tym traktować funkcjonalnie, a nie administracyjnie.

Założenia Krajowej Polityki Miejskiej stanowi zbiór wytycznych dla prowadzenia polityki wobec miast. Jest zbiór najważniejszych informacji, w tym zasad, celów i instrumentów rozwojowych, mechanizmów koordynacji i roli podmiotów oddziałujących na rozwój obszarów miejskich.

Podmiotem krajowej polityki miejskiej jest rząd oraz jednostki samorządu terytorialnego: województwa, powiaty i miasta na prawach powiatu, gminy miejskie, gminy miejsko-wiejskie oraz wiejskie na obszarach zurbanizowanych, wchodzące w skład obszarów funkcjonalnych miast. Zgodnie z założeniami Krajowej Polityki Miejskiej podmiotami polityki miejskiej mogą zostać także podmioty reprezentujące obszary funkcjonalne największych miast w formie związków jednostek samorządu terytorialnego, wchodzących w skład miejskich obszarów funkcjonalnych.

Polityka miejska odnosi się zatem do wszystkich typów miejskich obszarów funkcjonalnych, określonych w Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030. Dla zwiększenia jakości tych działań niezbędne jest wprowadzenie obowiązku przygotowania strategii rozwojowych obejmujących jednostki administracyjne wchodzące w skład obszaru funkcjonalnego i przygotowanie odpowiednich planów zagospodarowania przestrzennego, co oznacza z kolei konieczność uprzedniego dokonania delimitacji obszarów funkcjonalnych.

2.4 Kwalifikacja OFAK jako obszaru funkcjonalnego, zasadność delimitacji

Dyskusja o ustroju aglomeracji miejskich w Polsce toczy się już od początków transformacji ustrojowej. Szczególnego znaczenia nabrała ona dopiero po przystąpieniu Polski do struktur Unii Europejskiej w 2004 roku. Z uwagi na powszechność zagadnienia rozwoju obszarów aglomeracji miejskich, stanowiących przedmiot licznych strategicznych dokumentów na poziomie krajowym oraz europejskim konieczne jest zdefiniowanie podstawowych pojęć, związanych z rozwojem obszarów miejskich. Przyczyni się to do usystematyzowania występującej niejednoznaczności pojęciowej.

Aglomeracja miejska

Aglomeracja miejska jest to obszar silnie zurbanizowany o specyficznych właściwościach, powstałym, jako efekt procesu koncentracji zabudowy. Swym zasięgiem obejmuje nie tylko miasto centralne, ale także powiązany obszar silnego oddziaływania.

Miejskie obszary funkcjonalne (MOF)

Termin ten stosunkowo niedawno pojawił się w polskich dokumentach strategicznych i planistycznych tj. Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020, Założeniach Krajowej Polityki Miejskiej a przede wszystkim w koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030. Obszary funkcjonalne rozumiane są one jako obszary charakteryzujące się wspólnymi cechami geograficznymi (społeczno-gospodarczymi i przestrzennymi). W MOF, zgodnie z dokumentami krajowymi, ze względu na stopień złożoności zagadnień społeczno-gospodarczych i przestrzennych oraz ze względu na konieczność zwiększenia koordynacji i efektywności działań publicznych, powinny być stosowane specjalne rozwiązania planistyczne (obowiązek delimitacji), strategie rozwoju oraz plany zagospodarowania przestrzennego. Jednostki samorządu terytorialnego na terenach MOF realizować będą zintegrowane przedsięwzięcia w celu równoważenia rozwoju obszarów miejskich w Polsce.

Zgodnie z definicją KPZK miejski obszar funkcjonalny jest układem osadniczym ciągłym przestrzennie, złożonym z odrębnych administracyjnie jednostek. Obejmuje on zwarty obszar miejski oraz powiązaną z nim funkcjonalnie strefę zurbanizowaną. Na cele wyznaczenia MOF miasta podzielone zostały na cztery typy.

Konin został zaliczony do ośrodków subregionalnych. Wyznaczanie zasięgu MOF tego typu ośrodków w myśl założeń KPZK winno być dokonywane na szczeblu wojewódzkim. W myśl tych założeń delimitacja konińskiego MOF została dokonana przez Wielkopolskie Biuro Planowania Przestrzennego w Poznaniu w 2013 r. w opracowaniu „Zasady i kryteria wyznaczania obszarów funkcjonalnych w województwie wielkopolskim”. Jest to dokument wdrożeniowy zaktualizowanej Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku, modyfikujący i uzupełniający ustalenia Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego, stanowiący wsparcie dla decyzji samorządu województwa.

Wyznaczony w ten sposób obszar funkcjonalny Konina obejmuje, oprócz Konina, gminy: Ślesin, Kramsk, Krzymów, Stare Miasto, Rzgów, Golina i Kazimierz Biskupi. Nie obejmuje natomiast Kleczewa, mimo bardzo silnych powiązań funkcjonalnych, z uwagi na dwukierunkowy charakter dojazdów do pracy.

Jak zaznacza się w omawianym dokumencie, wskazania przestrzenne tam zawarte „nie mają charakteru wykluczającego miast i gmin z udziału w realizacji zapisów Strategii”¹, a sam dokument ma charakter pomocniczy i przejściowy do czasu wprowadzenia nowej wersji Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego.

3. Metodologia prac nad dokumentem

Diagnoza stanu społeczno-gospodarczego OFAK została przeprowadzona w ujęciu statycznym i dynamicznym. W ujęciu statycznym zostały zaprezentowane te dane, które dla przedmiotu analizy są istotne wyłącznie jako aktualny obraz stanu. W ujęciu dynamicznym przeprowadzono analizę danych, których interpretacja jest istotna dopiero w ujęciu zmiany czasowej. Okres analizy obejmował zasadniczo lata od 2008 r. do danych aktualnych. W niektórych przypadkach konieczna była dłuższa retrospekcja (dotyczy to głównie

¹ Wielkopolskie Biuro Planowania Przestrzennego 2013. Zasady i kryteria wyznaczania obszarów funkcjonalnych w województwie wielkopolskim. Dokument wdrożeniowy zaktualizowanej Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku, s. 8

problematyki rolnictwa). Analiza dotyczyła zarówno danych indywidualnych dla poszczególnych gmin, jak i porównania stanu rozwoju w OFAK i na innych obszarach.

Wykonawca przeprowadził następujące czynności w ramach badań techniką analizy desk-research:

- Kwerenda źródeł danych – została wykonana w zdecydowanej części samodzielnie przez Wykonawcę. Po brakujące dane szczegółowe zwracano się do Zamawiającego lub gmin,
- Weryfikacja wiarygodności źródeł – została przeprowadzona przez Wykonawcę. Głównym kryterium oceny wiarygodności była ocena wiarygodności instytucji, w której dyspozycji są dane, lub która te dane opublikowała. Założono, że instytucje podwyższonego zaufania należą do sektora publicznego, bankowego oraz organizacji świadczących usługi na rzecz ludności i przedsiębiorstw o ugruntowanej pozycji w środowisku lokalnym. W przypadku braku zaufania do instytucji, która jest dysponentem danych, Wykonawca zaniechał dalszych czynności. W przypadku stwierdzenia wiarygodności źródeł danych Wykonawca przeprowadził selekcję danych istotnych i zbędnych. Dane istotne zostały poddane analizie i włączone w analizę strategiczną z podaniem źródła.

Głównym źródłem były wyniki diagnoz i badań społecznych otrzymane od Zamawiającego oraz Bank Danych Lokalnych GUS (BDL).

Dane wtórne zostały pozyskane samodzielnie przez Wykonawcę z wyjątkiem tych, których pozyskanie było możliwe wyłącznie za pośrednictwem Zamawiającego lub urzędów gmin (np. dane jednostek organizacyjnych lub spółek komunalnych). Dane były pozyskiwane na podstawie rozesłanych pism, listów elektronicznych (e-maili) lub bezpośrednio z oficjalnych stron internetowych. Stamtąd też zaczerpnięto teksty dokumentów strategicznych i planistycznych poszczególnych JST.

II. Diagnoza obecnego stanu społeczno-gospodarczego Obszaru Funkcjonalnego Aglomeracji Konińskiej

1. Charakterystyka obszaru

1.1 Podział administracyjny

Obszar Funkcjonalny Aglomeracja Konińska znajduje się w środkowej Polsce, we wschodniej części województwa wielkopolskiego. Zajmuje powierzchnię 1660 km², i składa się z Miasta Konina, ośrodka o charakterze subregionalnym, w latach 1975 – 1998 miasta wojewódzkiego, oraz Powiatu Konińskiego, w skład którego wchodzi 14 gmin, wśród nich:

- 5 gmin miejsko - wiejskich: Golina, Kleczew, Rychwał, Sompolno, Ślesin;
- 9 gmin wiejskich: Grodziec, Kazimierz Biskupi, Kramsk, Krzymów, Rzgów, Skulsk, Stare Miasto, Wierzbinek, Wilczyn.

Fot. 1 Panorama Konina i okolic z wieży widokowej na Złotej Górze (gm. Krzymów).

Źródło: Starostwo Powiatowe w Koninie

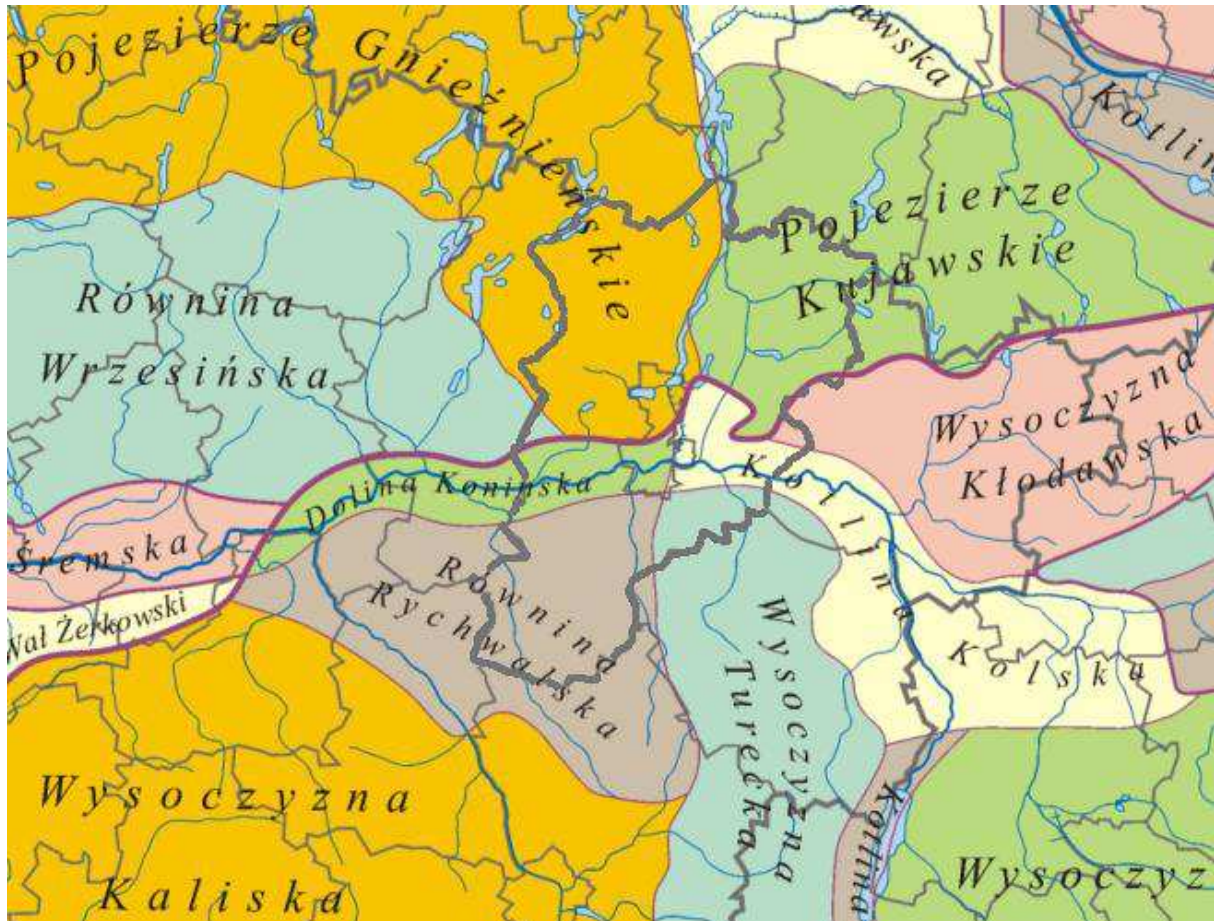
W pobliżu południowej granicy Konina przebiega autostrada A2, przez miasto zaś alternatywna dla niej droga krajowa (DK) nr 92, DK nr 25 z północy na południe, a także międzynarodowa trasa kolejowa Warszawa – Poznań – Berlin. Przez środkową część OFAK przepływa Warta, od której odgałęzia się kanał Warta – Gopło. Oba te szlaki stanowią śródlądowe drogi wodne. Takie położenie jest ogromnym atutem Aglomeracji Konińskiej. Potwierdza to wskaźnik międzygałęziowej dostępności transportowej, który należy do najwyższych w Polsce².

² Ministerstwo Rozwoju Regionalnego 2012, Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, Mapa Sieć

1.2 Położenie geograficzne

Według regionalizacji fizycznogeograficznej Polski teren OFAK stanowi mozaikę wielu mezoregionów, co wskazuje na zróżnicowanie przeszłości geologicznej i fizjografii terenu, zwłaszcza rzeźby. Przez obszar, z kierunku południowo-zachodniego na północny wschód przebiega maksymalny zasięg zlodowacenia bałtyckiego.

Ryc. 2 Położenie Aglomeracji Konińskiej na tle regionalizacji fizycznogeograficznej Polski.

Opracowanie własne na podstawie: http://pl.wikipedia.org/wiki/Plik:Mezoregiony_Kondrackiego.png, dn. 25.04.2014

Maksymalny zasięg zlodowacenia bałtyckiego (północnopolskiego) (zaznaczony na ryc. 1 linią fioletową) wyznacza zasięg Pojezierzy Południowobałtyckich (Makroregion: Pojezierze Wielkopolskie). Postój czoła lodowca przyczynił się do bogatego ukształtowania rzeźby terenu, falistej i pagórkowatej, urozmaiconej jeziorami, których obecnie na tym terenie jest 23. 11 z nich przekracza 50 ha powierzchni. Część jezior tworzy wraz z Kanałem Ślesiańskim drogę wodną, między Wartą a Gopłem.

Na południe od tej linii rozciągają się Niziny Środkowopolskie (Makroregion: Nizina Południowowielkopolska). Tu, poza zboczami wyraźnie zagłębionej w stosunku do

transportowa; Monitor Polski (poz. 252).

Wskaźnik ten jest „syntetyczną miarą wzajemnej potencjalnej dostępności czasowej krajowych ośrodków osadniczych oraz węzłów transportowych (wewnętrznych i granicznych), uwzględniającą wszystkie podstawowe rodzaje transportu (w proporcji do ich udziału w pracy przewozowej) oraz ważoną poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego – za: Komornicki T., Śleszyński P., Rosik P., Pomianowski W. 2009. Dostępność przestrzenna jako przesłanka kształtowania polskiej polityki transportowej, Biuletyn KPZK PAN nr 241.

okolicznych terenów doliny Warty, stanowiącej część Pradoliny Warszawsko-Berlińskiej ukształtowanie terenu przybiera formy łagodniejsze, brak też jezior naturalnych.

Przeszłość geologiczna terenu stanowi o zróżnicowaniu zasobów naturalnych i gleb oraz o atrakcyjności krajobrazu dla rozwoju turystyki.

1.3 Uwarunkowania historyczno - kulturowe

Obszar Funkcjonalny Aglomeracji Konińskiej odznacza się długotrwałą tradycją jednolitej przynależności administracyjnej związanej z Koninem. Ogólnie cały rozpatrywany obszar dzielił wspólną historię.

Ziemie te przed 1793 r. wchodziły w skład Rzeczypospolitej, stanowiąc część historycznej Wielkopolski. Po II rozbiórce Polski znalazły się pod panowaniem Pruskim, by po okresie Księstwa Warszawskiego przejść w 1815 r. (decyzją Kongresu Wiedeńskiego), w skład Królestwa Polskiego. Ziemia Konińska podlegała wszelkim przemianom kulturowym, społecznym i gospodarczym jakich doświadczało Królestwo, zachowując jednak pewną specyfikę.

Przeprowadzenie granicy państwowej spowodowało rozerwanie kształtowanego przez kilka wieków spójnego organizmu społeczno-gospodarczego. Tereny te, stanowiące zachodnie rubieże Imperium Rosyjskiego, stykające się przez pilnie strzeżoną granicę z Prusami, pozostawały przez długi czas peryferiami tego rozległego państwa. Z drugiej strony nawet pilnie strzeżona granica miała pewną przenikalność, przez co na Ziemię Konińską przenikały wzorce gospodarowania i prądy społeczne z terenu Prus i Zachodniej Europy³. Przygraniczne położenie powodowało też rozwój przemytu. Szczególnie znany jest przemyt gęsi z terenów gminy Skulsk na Kujawy⁴.

Pozostawanie na rubieżach nie sprzyjało rozwojowi społeczno-gospodarczemu, jednocześnie jednak wyrabiało w mieszkańcach zaradność i skłaniało do mobilności w poszukiwaniu pracy i zarobku. Powstanie styczniowe (1863) przebiegło tu w szczególnie ostrej, krwawej formie, znaczone licznymi bitwami i represjami, a także utratą praw miejskich przez 6 miasteczek. Na progu I wojny światowej był to obszar rolniczy ze stosunkowo niskim udziałem wielkiej własności ziemskiej, celowo pozbawionymi sieci kolejowej (poza nielicznymi kolejkami wąskotorowymi), z rzadką siecią dróg, nieuprzemysłowiony.

Odzyskanie niepodległości Polski w 1918 r. nie przyniosło oczekiwanej poprawy sytuacji gospodarczej. Nie było wodociągów i kanalizacji, a mieszkańcy boleśnie odczuli skutki kryzysów ekonomicznych z przełomu lat dwudziestych i trzydziestych. Rolnictwo w latach 30. XX w. wciąż dawało zatrudnienie 72% pracujących mieszkańców. Obsługę świadczyły liczne najczęściej małe zakłady, z których największym była uruchomiona w 1912 r. cukrownia w Gosławicach. Ożywienie przyniosło dopiero otwarcie linii kolejowej łączącej Poznań z Warszawą i budowa Kanału Ślesińskiego, łączącego Wartę z Notecią.

W czasie II wojny, podczas okupacji niemieckiej rozpoczęto w Koninie wydobywanie odkrywkowe płytko zalegającego węgla brunatnego. Po 1945 r. prace wydobywcze ponownie podjęto i znacznie zintensyfikowano, w wyniku czego powstało Konińskie Zagłębie Węgla Brunatnego wraz z dwoma elektrowniami oraz licznymi i dużymi zakładami przemysłowymi. W wyniku tego nastąpił gwałtowny wzrost liczby ludności i szybka rozbudowa miasta, miały

³ Kowalski M. 2000. Geografia wyborcza Polski. Przestrzenne zróżnicowanie zachowań wyborczych Polaków w latach 1989 – 1998. GeopoliticalStudies vol. 7, IGiPZ PAN, Warszawa.

⁴ Polska Niezwykła. Województwa Wielkopolskie i Lubuskie, 2009. Wyd. Demart, Warszawa.

miejsce procesy urbanizacyjne i zmiana gospodarczego wizerunku całego terenu OFAK. Był to jednocześnie okres gospodarki centralnie planowanej i regulowanej, wiążący się z nadmierną często eksploatacją środowiska, a w rolnictwie indywidualnym, jakie tu dominowało, czas utrwalenia wcześniejszej struktury i kierunków gospodarowania. Z rozbudową zakładów i osiedli mieszkaniowych nie wiązał się wystarczający rozwój infrastruktury społecznej i zaopatrzenia. W wyniku tego bardzo znaczna część mieszkańców obszaru zachowała związki z rolnictwem.

W ostatnich dekadach, po przemianach ustrojowych zapoczątkowanych w 1989 r., związanych z przywróceniem samorządności lokalnej, prywatyzacją gospodarki, otwarciem granic na przepływy towarów i kapitału nastąpiły głębokie zmiany w sytuacji demograficznej i na rynku pracy. Zamkniętych zostało wiele zakładów przemysłowych. Powstały nowe firmy reprezentujące nowe branże, wzrosła rola usług w gospodarce, w tym turystyki. Poszerzono zakres ochrony środowiska. Istotną okolicznością było włączenie Polski w struktury Unii Europejskiej, z czym wiążą się ostatnio sformułowane nowe założenia polityki rozwoju. W skali globalnej toczy się dyskusja o zmianach klimatu, zakresie eksploatacji zasobów naturalnych i stosowania poszczególnych nośników energii, z czym wiąże się kwestia bezpieczeństwa energetycznego. Wszystkie te okoliczności stanowią dla Aglomeracji Konińskiej poważne wyzwania, ale i szanse na ukształtowanie nowej drogi rozwoju, wykorzystującej unikalne możliwości i zasoby terytorium.

Obszar Funkcjonalny Aglomeracja Konińska charakteryzuje się korzystnym w skali Polski położeniem, zróżnicowaną budową geologiczną i specyficznymi uwarunkowaniami historycznymi. Charakterystyki te kształtują społeczno–gospodarczą specyfikę Aglomeracji, związaną z jednej strony z wydobyciem surowców, energetyką i przemysłem, z drugiej z rolnictwem i walorami turystycznymi. Aktualne wyzwania powodują konieczność wyznaczenia nowych, wspólnych kierunków rozwoju, związanych z zasobami i predyspozycjami terytorium i mieszkańców OFAK.

2. Zagospodarowanie terenu

Zagospodarowanie przestrzenne można rozumieć jako wynik procesu szeroko pojętej gospodarki przestrzennej, w którym planowanie przestrzenne stanowi czynności wstępne⁵. W procesie tym bierze udział wiele podmiotów, przy czym zagadnienie planowania przestrzennego (sporządzania studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego) oraz powiązanego z nim wydawania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu należy do zadań własnych gminy. Jako naczelną zasadę ustawowe systemu planowania i zagospodarowania przestrzennego w Polsce wskazuje się w przepisach prawa ład przestrzenny i zrównoważony rozwój.⁶ Taki sposób wyliczenia wskazuje na równoważność obu aspektów, co powoduje, że problematyka gospodarki przestrzennej nie może być ograniczana do wąsko pojmowanego, jednego z zadań własnych gminy. Szczególnie zauważa się potrzebę większego (a zwłaszcza sformalizowanego) powiązania planowania przestrzennego z planowaniem społeczno-gospodarczym, a zwłaszcza strategicznym planowaniem i zarządzaniem rozwojem na każdym szczeblu terytorialnym⁷. Sprawa ta jest jeszcze bardziej istotna z uwagi na podkreślenie wymiaru terytorialnego w aktualnym ujęciu zasad polityki rozwoju w Unii Europejskiej⁸.

2.1 Główne kategorie i cechy zagospodarowania terenu Aglomeracji Konińskiej

Do początków XX w. teren OFAK był typowo rolniczy, z biegiem lat coraz intensywniej wylesiany. Występował nadmiar mieszkańców w stosunku do możliwości zatrudnienia na roli, ale z braku innych możliwości pracy liczba ludności stale rosła. Z tego powodu zabudowa wiejska rozprzestrzeniła się. Dodatkowo przeprowadzane od 1864 r. uwłaszczenie chłopów wiązało się z częściową parcelacją (podziałem) wielkiej własności ziemskiej, w związku z czym powstawały nowe gospodarstwa (najczęściej kilkuhektarowe) oraz osady i kolonie. Wówczas to, w XIX i na początku XX. w. ukształtował się styl zabudowy rozproszonej, rozwijanej wzdłuż dróg oraz w pobliżu uprawianych przez daną rodzinę gruntów.

Nasilenie przekształceń w przestrzeni OFAK datuje się od czasu II wojny światowej, wraz z początkiem eksploatacji węgla brunatnego. Konin z miasta 12-tysięcznego w roku 1946 r. przekształcił się w 80-tysięczny ośrodek przemysłowy. Zabudowa miejska, wcześniej zlokalizowana w kotlinie na lewym brzegu Warty zaczęła zajmować wysoczyzny na prawym brzegu, dochodząc około 1950 r. do linii kolejowej (tzw. Nowy Konin, Centrum), a następnie przekraczając ją w kierunku północnym (Zatorze). W następnych latach z uwagi na rozwój gospodarczy i postępujące procesy urbanizacyjne, do miasta zaczęto przyłączać okoliczne miejscowości. Jednocześnie w granicach administracyjnych Konina, w pobliżu zabudowy miasta czynne były odkrywki węgla, a na terenach wolnych, pomiędzy dawnymi miejscowościami budowano zakłady przemysłowe. Obecnie w północnej części miasta znajdują się, prócz jezior naturalnych, zbiorniki powyrobiskowe („Jeziora”: Morzysław / Morzysławskie, Zatorze / Zatorzańskie i Czarna Woda), a także największy, zajmujący 185 ha zbiornik po odkrywce Gosławice, stanowiący mokre składowisko odpadów paleniskowych z elektrowni (wypełniony w około 45-50%).

⁵Parysek J. 2006. Wprowadzenie do gospodarki przestrzennej, Wyd. Naukowe UAM, Poznań, s. 20-21;

⁶ Art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tekst jednolity: Dz. U. z 2012 r., poz. 647 ze zmianami)

⁷Por. Billert A. 2012. Likwidacja podmiotowości polskich miast i ich degradacja jako wynik błędnej polityki rozwoju państwa [w:] Zielone Wiadomości 1/2012

⁸Churski P., 2011. Obszaru wzrostu i obszary stagnacji gospodarczej w Polsce – kontekst teoretyczny. W: (red.) P. Churski P., 2011. Zróżnicowania regionalne w Polsce. Biuletyn KPZK PAN. Zeszyt 248. Warszawa, s. 9 - 43.

Szybki rozwój przestrzenny i ludnościowy notowały też miejscowości związane z wydobyciem węgla, w pierwszym rzędzie Kleczew i Kazimierz Biskupi, także Ślesin, Sompolno, Lubstów. W latach 70. XX w. nasiliło się wykorzystanie turystyczne stref podmiejskich, zwłaszcza brzegów rzek i jezior, w tym budowa ośrodków wypoczynkowych i domków letniskowych.

Budownictwo mieszkaniowe rozwijało się głównie w największych miejscowościach, zwłaszcza w Koninie, gdzie powstały mieszkania dla niemal 60 tys. ludzi, ale także innych wymienionych miejscowościach. Było to w ogromnej przewadze budownictwo zakładowe i spółdzielcze. Obok tego jednak stale powstawały nowe domy indywidualne, przeważnie budowane w miejscu starszych lub w ich sąsiedztwie („na ojcowiznie”) – nowe i większe. Od lat 90. notuje się zjawisko suburbanizacji, ogarniające głównie gminy przyległe do południowej części Konina (Stare Miasto, Krzymów), a także Kramsk i Golinę. Zabudowa ta powstaje często na dużych obszarach, nierzadko powodując znaczne powiększenie wcześniejszych terenów zabudowanych, zwłaszcza rozciągnięcie wzdłuż dróg oraz obudowę brzegów jezior i lasów. Postępująca suburbanizacja, powoduje problemy infrastrukturalne (zwłaszcza komunikacyjne), a w dalszej konsekwencji grozi destabilizacją budżetów gmin⁹.

Nie można nie wspomnieć o znacznej rozbudowie Sanktuarium Maryjnego w Licheniu (gm. Ślesin, 14 km na północny zachód od Konina) i wzroście ruchu pielgrzymkowo – turystycznego, z czym wiązała się rozbudowa całej miejscowości i towarzyszącej infrastruktury.

Według obliczeń M. Kiełczewskiej-Zaleskiej i D. Bozdzaka, podawanych przez D. Szymańską¹⁰, częstotliwość występowania gospodarstw rozproszonych wynosi (poza gminą Golina) 2-4 i więcej na 1 km². Powoduje to specyficzne konsekwencje zauważalne w analizie danych geodezyjnych (duży udział dróg wewnętrznych i nieużytków, wysoka proporcja terenów zabudowanych do otwartych, w tym rolnych) oraz infrastrukturze (np. gęstość sieci wodociągowej).

W wielu przypadkach ograniczenia fizjograficzne nakładają się na siebie, co praktycznie powinno eliminować niektóre tereny z zainwestowania¹¹. W celu harmonijnego prowadzenia polityki rozwoju należy je uwzględnić na etapie planowania polityki przestrzennej gmin (studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego) i podtrzymywać w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

W wyniku transformacji gospodarczej po 1989 r., ale także ze względu na wyczerpywanie się poszczególnych złóż węgla, na terenie Aglomeracji znaczne powierzchnie zajmują tereny przemysłowe i pogórnice. Tereny te wymagają szeroko zakrojonych działań planistycznych i zagospodarowania, ale jednocześnie stanowią o dużym potencjale inwestycyjnym, jako że tereny te są najczęściej dobrze uzbrojone i skomunikowane. Poza tym „ugruntowały” się w świadomości mieszkańców jako tereny przekształcone.

Podsumowując, teren Aglomeracji Konińskiej jest obszarem o znacznych antropogenicznych przekształceniach środowiska i stanowi wyjątkową mozaikę licznych form wykorzystania terenu. Z tego względu występuje tu szereg sytuacji kolizyjnych między

⁹ Raport o ekonomicznych stratach i społecznych kosztach niekontrolowanej urbanizacji w Polsce. www.igipz.PAN.PI [dostęp: 14.04.2014]

¹⁰ Szymańska D., 2009. Geografia Osadnictwa PWN, Warszawa;

¹¹ Por. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego 2012. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, Mapa 21 Zagrożenia i utrudnienia naturalne.

różnymi formami użytkowania terenu, a także konfliktów na tle zagospodarowania między różnymi kategoriami użytkowników¹². Te niekorzystne zjawiska związane są najczęściej z naruszaniem ograniczeń rozwoju przestrzennego.

2.2 Wskazania szczebla wojewódzkiego

Wytyczne dla planowania i zagospodarowania przestrzennego dla całego województwa zawiera Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego, przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 26 kwietnia 2010 r.¹³ Konin jest wskazywany jako ośrodek o znaczeniu regionalnym (regionalny ośrodek równoważenia rozwoju). Konińskie Zagłębie Węglowe otrzymuje nazwę Konińskiego Okręgu Przemysłowego. Przewiduje się odchodzenie od wydobycia węgla w związku z wyczerpywaniem dotychczasowych złóż i brak sprecyzowanej polityki państwa w tym zakresie. Wskazuje się na perspektywę koniecznej restrukturyzacji tutejszej gospodarki. Konin i powiat koniński stanowią obszar współwystępowania negatywnych zjawisk społeczno – gospodarczych, w tym konfliktów przestrzennych. Jako przykład podaje się kolizję działalności górniczej i rekreacji. Z powyższych przyczyn tereny, w skład których wchodzi OFAK są zaliczane do „Wschodniego Obszaru Problemowego”. W Planie wskazuje się na potrzebę wzmacniania konkurencyjności obszaru, zwłaszcza na bazie dobrej dostępności. Przyszłościowo Konin wraz z obszarem otaczającym stanowić ma ukształtowane trzecie ogniwo w strukturze gospodarczej Wielkopolski (po obszarze metropolitalnym Poznania i Aglomeracji Kalisko – Ostrowskiej). Z tym ostatnim obszarem jest jednak Konin stosunkowo słabo powiązany.

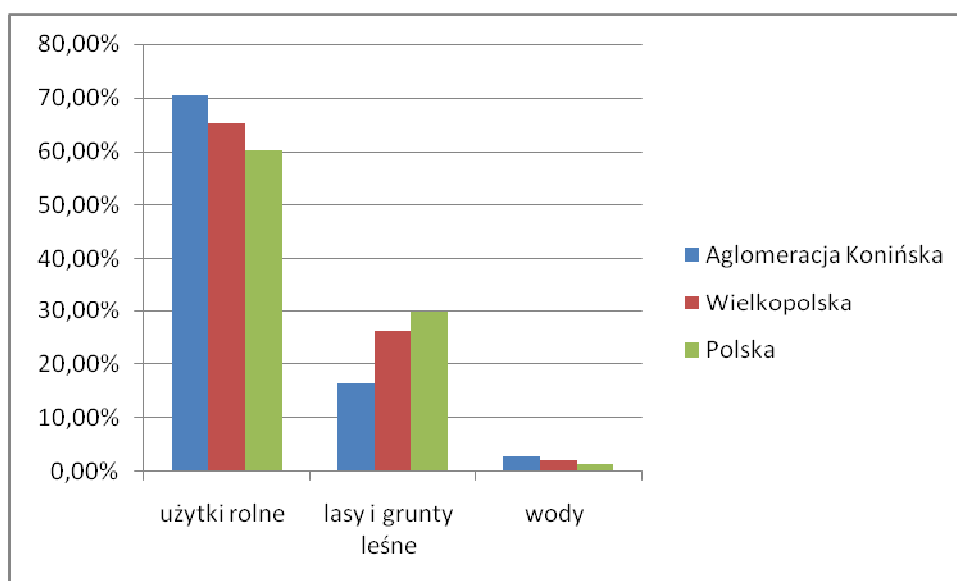
2.3 Struktura użytkowania gruntów w Aglomeracji Konińskiej

Powierzchnia Aglomeracji obejmuje 166 055 ha, to jest 1660,6 km², co stanowi niespełna 5,6% powierzchni Województwa Wielkopolskiego. Dokładne określenie odsetków powierzchni zajętej przez poszczególne kategorie użytkowania okazało się sprawą trudną z uwagi na rozbieżność danych, toteż wartości zostaną podane w przybliżeniu oraz odniesione do powierzchni województwa i kraju. Wszelkie podawane dane (podobnie jak w całej diagnozie) dotyczą, jeśli nie wskazano inaczej, stanu na koniec roku 2012. Przyjąć należy, że od tego czasu w strukturze użytkowania gruntów nie zaszły znaczące zmiany.

¹²Bednarek-Szczepańska M., Więckowski M., Komornicki T., 2010, Konflikty przestrzenne w wybranych gminach, [w:] P. Śleszyński i J. Solon (red.), Prace planistyczne a konflikty przestrzenne w gminach, Studia KPZK PAN, 130, Warszawa, s. 90-120.

¹³ Tekst planu: <http://www.wbpp.poznan.pl/plan/index.html> [dostęp: 25.04.2014]

Ryc. 3 Udział poszczególnych użytków w powierzchni ogółem (2012) – porównania.

Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Użytki rolne w OFAK zajmują 113,241 ha, co stanowi ok. 70,5% powierzchni, lasy i grunty leśne – 27 400 ha - 16,5%, wody 4676 ha - 2,8%. Porównanie tych wartości z odsetkami dla województwa i Polski zawiera ryc. Wśród użytków rolnych największy udział zajmują grunty orne (72 945 ha – 64,4% użytków rolnych ogółem), dalej łąki i pastwiska (17 216 ha - 15,2%), a także sady (2845 ha – 1,7%). Szczególnie duży jest udział łąk i pastwisk, a na tle Wielkopolski – także sadów¹⁴.

Powyższe dane wskazują na specyfikę użytkowania gruntów w Aglomeracji Konińskiej, charakteryzującą się znacznym udziałem łąk i pastwisk, sadów i gruntów pod wodami, a mniejszym zalesieniem.

2.4 Natężenie i kierunki prac planistycznych

Podstawowym elementem pozwalającym rozważać przyszłe zmiany w zakresie zagospodarowania przestrzennego jest aktywność gmin w zakresie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (mpzp).

¹⁴ Obliczenia własne na podstawie bilansów terenów w Planie rozwoju lokalnego powiatu konińskiego oraz dokumentach strategicznych M. Konina

Tab. 1 Liczba i powierzchnia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w Aglomeracji Konińskiej (w tym uchwalonych na podstawie ustawy z 2003 roku) (2012).

Jednostka terytorialna	liczba mpzp		powierzchnia gminy objęta obowiązującymi mpzp				
	ogółem	ust. 2003	Ogółem				ust. 2003
	2012	2012	2009	2010	2011	2012	2012
	szt.	szt.	ha	ha	ha	ha	ha
Konin	102	58	7841	7841	7841	7841	1770
Golina	9	5	673	673	673	780	692
Grodzic	4	0	9	9	9	9	0
Kazimierz Biskupi	152	133	1032	1063	1077	1077	244
Kleczew	18	10	10028	10028	10028	10028	1700
Kramsk	7	7	1061	1061	1061	1128	1128
Krzymów	7	4	191	191	191	192	38
Rychwał	11	4	11778	11778	11778	11778	150
Rzgów	29	9	37	37	37	37	12
Skulsk	0	0	0	0	0	0	0
Sompolno	17	7	190	200	200	50	20
Stare Miasto	17	11	911	951	965	965	349
Ślesin	7	3	3720	4438	4439	4440	722
Wierzbiniek	5	3	1620	1990	1990	1990	1989
Wilczyn	1	1	0	0	419	419	419
Razem Aglomeracja	386	255	39091	40260	40708	40734	9233
WIELKOPOLSKIE	6579	2914	465310	479003	501096	515776	181556
POLSKA	41625	19695	8003374	8278158	8512857	8722255	4674505

Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego posiadały wszystkie gminy prócz Skulska. Największą aktywność w zakresie uchwalania planów (zwłaszcza w ostatnich latach) wykazywały władze Kazimierza Biskupiego oraz Konina. Wiele gmin nie uchwalało w ostatnich latach planów miejscowych, często z powodu znacznego zaawansowania prac planistycznych w latach wcześniejszych. W gm. Sompolno powierzchnia objęta planami spadała.

Tab. 2 Struktura i cechy charakterystyczne planowania miejscowego w Aglomeracji Konińskiej (2012).

Jednostka terytorialna	śr. pow. planu		udział powierzchni objętej mpzp				łączna pow. zmian na:	
	ogółem	na podst. ustawy z 2003 r.	w powierzchni ogółem				nierolnicze	nieleśne
	2012	2012	2009	2010	2011	2012	2012	2012
	ha	ha	%	%	%	%	ha	ha
Konin	76,9	30,5	95,4	95,4	95,4	95,4	0	0
Golina	86,7	138,4	6,8	6,8	6,8	7,9	420	2
Grodziec	2,3	nd	0,1	0,1	0,1	0,1	9	0
Kazimierz Biskupi	7,1	1,8	9,6	9,9	10,0	10,0	1077	0
Kleczew	557,1	170,0	90,9	90,9	90,9	90,9	1700	0
Kramsk	161,1	161,1	8,0	8,0	8,0	8,5	217	16
Krzymów	27,4	9,5	2,1	2,1	2,1	2,1	192	0
Rychwał	1070,7	37,5	99,9	99,9	99,9	99,9	950	0
Rzgów	1,3	1,3	0,4	0,4	0,4	0,4	37	0
Skulsk	nd	nd	0,0	0,0	0,0	0,0	0	0
Sompolno	2,9	2,9	1,4	1,5	1,5	0,4	0	0
Stare Miasto	56,8	31,7	9,3	9,7	9,9	9,9	748	53
Ślesin	634,3	240,7	25,5	30,5	30,5	30,5	321	0
Wierzbinek	398,0	663,0	11,0	13,5	13,5	13,5	1909	10
Wilczyn	419,0	419,0	0,0	0,0	5,0	5,0	419	0
Razem Aglomeracja	105,5	36,2	23,5	24,2	24,5	24,5	7999	81
WIELKOPOLSKIE	78,4	62,3	15,6	16,1	16,8	17,3	45821	1027
POLSKA	209,5	237,3	25,6	26,5	27,2	27,9	545054	64859

Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Pokrycie miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w skali Aglomeracji wynosiło na koniec 2012 r. 24,5% i było niższe od średniej krajowej (27,9%) lecz znacznie wyższe od analogicznego wskaźnika dla Wielkopolski 17,3%.

W układzie gmin wielkości pokrycia planami wahały się od 0 w Skulsku i ułamków % w Grodźcu, Rzgowie i Sompolnie po 95,3% w Koninie, 91% w Kleczewie i niemal 100% w Rychwale. Średnie powierzchnie pojedynczego planu wahały się od 1,3 ha w gm. Rzgów i 2,3 ha w gm. Grodziec po 634,3 ha w gm. Ślesin i 1070,7 ha w gm. Rychwał. Tempo i zakres uchwalania planów nie wykazuje więc czytelnych przestrzennych prawidłowości ani związku z ogólną aktywnością gospodarczą. Niektóre gminy przyległe do Konina, skupiające znaczny ruch inwestycyjny, nie prowadzą niemal prac planistycznych (Rzgów, Krzymów, Stare Miasto, Golina). Ogólnie częściej i więcej planów miejscowych sporządzają gminy, gdzie prowadzono, lub prowadzi się wydobywanie węgla. Dokumenty związane z tą dziedziną mają też częściej dużą powierzchnię (np. jedyny plan w gm. Wilczyn – 419 ha, lub ostatnio uchwalane plany w gm. Wierzbiniek).

W analizowanym okresie tempo prac planistycznych w OFAK spadło w stosunku do województwa i kraju, spadły też średnie powierzchnie objęte przez pojedynczy plan, co jest zjawiskiem niekorzystnym. Większa powierzchnia objęta planem pozwala bowiem na bardziej kompleksowe ujęcie terenu i właściwszy kontekst zapisów, co odpowiada zarówno intencjom ustawodawcy, jak i poglądom naukowym¹⁵.

Zwracają uwagę znaczne arealy gruntów rolnych, w przypadku których zmieniono w planach przeznaczenie na nierolnicze. W skali Aglomeracji jest to powierzchnia prawie 8 tys. ha (19,6% terenów objętych planami, podczas gdy w województwie 8,9% a w kraju 6,2%). W wielu przypadkach ma to związek z przeznaczaniem terenów pod eksploatację odkrywkową węgla brunatnego, przykładowo w gminie Wierzbiniek. Są też jednak gminy, w których na cele nierolnicze przeznaczono setki hektarów gruntów, mimo iż wydobywania węgla tam nie przewidywano (Golina, Rychwał).

Odsetek terenów leśnych przeznaczanych na cele nieleśne (łącznie 81 ha – 0,2% powierzchni planów) jest równy wojewódzkiemu i znacznie niższy od krajowego (0,7%). Jest to istotne z uwagi na szczupłość terenów leśnych w OFAK i długotrwałe odtwarzanie lasów.

Znaczna wielkość pokrycia planistycznego gmin, wcześniej traktowana jednoznacznie pozytywnie jako wyraz działań na rzecz ładu przestrzennego¹⁶, od niedawna zaczyna budzić kontrowersje z uwagi na rozmiary zapisywanych w planach przeznaczeń¹⁷. Wiele gmin przeznacza pod zabudowę tereny znacznie przekraczające dający się przewidzieć ruch budowlany. Nawet gdyby przyjąć niskie docelowe gęstości zaludnienia¹⁸, oznacza to przykładowo w gminach Kramsk i Ślesin potencjalną możliwość osiedlenia trzykrotności, a w gm. Kleczew – dwukrotności obecnej liczby mieszkańców¹⁹.

2.5 Wydawanie decyzji o warunkach zabudowy

Niejako negatywnym pokrycia planistycznego jest natężenie wydawania decyzji o warunkach zabudowy, przedstawiane w tabeli 3. Liczba takich decyzji w 2012 r. wahała się od 0 w Koninie, Kleczewie i Rychwale po 211 w gm. Stare Miasto. Od szeregu lat najczęściej tego rodzaju decyzji wydaje się w tej ostatniej gminie, gdzie istnieje duże zainteresowanie

¹⁵ por. Parysek J. 2006. *Wprowadzenie do gospodarki przestrzennej*, Wyd. Naukowe UAM, Poznań.

¹⁶ http://www.mir.gov.pl/Budownictwo/Planowanie_lokalne_i_zagospodarowanie_przestrzenne/ [dostęp 14.04.2014]

¹⁷ <http://www.ekonomia.rp.pl/artykul/914384-W-urbanizacyjnym-chaosie.html>

¹⁸ dla zabudowy jednorodzinnej – działki 1000 m², rodziny 4-osobowe = 40 os./ha, dla zabudowy wielorodzinnej 100 os./ha

¹⁹ Por. badania P. Śleszyńskiego, IGI PAN, https://www.igipz.pan.pl/project_pl/events/4_2088.html

nieruchomościami z uwagi na sąsiedztwo Konina i istnienie 2 węzłów na autostradzie A2. Pokrycie planami zagospodarowania w tej gminie nie przekracza 10%. W gminach, w których pokrycie planistyczne jest znikome, wydawanie decyzji o warunkach zabudowy stanowi pewnego rodzaju miernik ruchu budowlanego, pozwalający na ogólne ujęcia porównawcze, zwłaszcza, że 80-90% wydawanych decyzji dotyczy zabudowy mieszkaniowej (jednorodzinnej). Jest tak też w przypadku ujęć sumarycznych dla większych obszarów, takich jak OFAK. Analiza tych serii danych pozwala stwierdzić, że zainteresowanie nowymi inwestycjami budowlanymi w skali aglomeracji po okresie „boomu” w roku 2009 ustabilizowało się, przy czym w niektórych gminach zjawisko ma tendencję rosnącą (Sompolno, Rzgów), a w innych malejącą (Grodziec). Lepszym miernikiem aktywności inwestycyjnej wydaje się zjawisko lokalizowania zabudowy usługowej, w OFAK skupione w kilku gminach (Golina, Krzymów, Sompolno, Stare Miasto). Trudno jednak tego rodzaju decyzje traktować jako narzędzia zapewnienia ładu przestrzennego.

Tab. 3 Natężenie wydawania decyzji o warunkach zabudowy w Aglomeracji Konińskiej (2008 - 2012).

Jednostka	wydane decyzje o warunkach zabudowy												
	ogółem					dla zabudowy mieszkaniowej					dla zabudowy usługowej		
	2008	2009	2010	2011	2012	2008	2009	2010	2011	2012	2010	2011	2012
	szt.	szt.	szt.	szt.	szt.	szt.	szt.	szt.	szt.	szt.	szt.	szt.	szt.
Konin	3	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Golina	91	94	118	101	102	59	73	82	61	90	5	10	10
Grodziec	49	45	48	59	57	30	14	17	15	16	6	5	3
Kazimierz Biskupi	76	59	76	92	77	56	46	66	72	61	3	5	4
Kleczew	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kramsk	130	117	121	129	110	57	78	105	122	79	3	4	8
Krzymów	116	115	97	110	118	95	88	72	89	83	5	8	16
Rychwał	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rzgów	63	63	115	90	109	51	53	111	75	81	4	7	9
Skulsk	50	143	121	79	122	34	102	75	51	95	5	5	2
Sompolno	70	386	93	99	120	32	255	78	65	80	15	24	20
Stare Miasto	211	210	193	310	211	156	175	152	246	171	12	24	20
Ślesin	64	59	32	38	65	50	33	19	29	49	3	7	2
Wierzbinek	28	47	53	43	48	19	24	35	38	31	5	2	2
Wilczyn	48	68	55	57	65	28	45	29	32	35	7	2	7
Razem Aglomeracja	999	1406	1122	1207	1204	668	986	841	895	871	73	103	103
WIELKOPOLSKIE	23052	23410	23714	23979	20526	14813	14676	15082	14847	12069	2642	2437	2033
POLSKA	174942	167522	163546	155239	142743	117378	109065	105018	98324	86485	17013	15760	14362

Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

2.6 Kierunki rekultywacji terenów pokopalnianych

PAK Kopalnia Węgla Brunatnego Konin S.A. S.A. z siedzibą w Kleczewie (należąca do Grupy Zespołu Elektrowni Pątnów-Adamów-Konin – ZE PAK S.A.), działająca na terenie Konina i okolic od 1947 r. (początkowo w Koninie, od tej pory także na terenie 6 z 14 gmin powiatu) eksploatuje od 2011 r. dziesiątą w swoich dziejach odkrywkę („Tomisławice” w gm. Wierzbinek). Przygotowywane jest także wydobycie na terenie gmin Skulsk i Ślesin (złoże „Ościslów”).

Do końca 2009 r. Kopalnia nabyła 13 267 ha gruntów, a zbyła – po wyeksploatowaniu węgla - 8 051 ha, co oznacza zapotrzebowanie 24,4 ha na 1 mln t wydobycia węgla. Na przełomie 2009 i 2010 r. zakład użytkował 5216 ha gruntów²⁰. Obecnie przejmowane są nowe tereny, częściowo już poza OFAK.

W tej chwili wzajemna odległość poszczególnych odkrywek osiąga 15-20 km, a odległość odkrywki „Tomisławice” od elektrowni Pątnów wynosi około 33 km. Oznacza to konieczność prowadzenia jednocześnie kilku odrębnych operacji górniczych, w tym rekultywacji, a także przemieszczania na duże odległości sprzętu (koparek, taśmociągów, zwałowarek, stacji napędowych – nieraz w bardzo spektakularny sposób²¹) oraz ciągłą budowę i przebudowę infrastruktury. Każda z odkrywek zajmuje kilkaset hektarów powierzchni, co przy kilkudziesięciu metrach głębokości oznacza każdorazowo kilkaset milionów, a nawet ponad miliard metrów sześciennych przemieszczanych mas ziemnych. Od początku działalności Kopalni do końca 2009 r. zdjęto łącznie 2 863,5 mln m³ nadkładu (proporcja do wydobytego węgla 5,26:1)²².

Spośród gruntów, na których zakończono działalność górniczą, 5 873 ha zostało poddanych rekultywacji. PAK KWB Konin S.A. jest krajowym liderem rekultywacji, wykonując około 50% wszystkich tego typu zadań w polskim górnictwie węgla brunatnego.

Kierunki i sposoby rekultywacji są rozmaite, konsultowane z zainteresowanymi samorządami, często stanowiąc realizację zapotrzebowania gmin. Charakter tych prac zostanie opisany na podstawie artykułu pt. „Rekultywacja i zagospodarowanie terenów pogórnicznych w odkrywkowych kopalniach węgla brunatnego na terenie właściwości miejscowej Okręgowego Urzędu Górniczego w Poznaniu”.²³

Grunty przejmowane pod wydobycie odkrywkowe węgla brunatnego najczęściej stanowią użytki rolne niskich klas bonitacyjnych (V lub VI). W wyniku odpowiedniego deponowania, a następnie rekultywacji jest odtwarzana powierzchnia glebowa, która niekiedy uzyskuje IV kl. bonitacji. Na innych terenach sadi się kompleksy leśne z zaplanowanymi oczkami wodnymi jako wodopojami dla zwierząt oraz wytyczonymi drogami.

²⁰ Tajduś A., Czaja P., Kasztelewicz Z. 2010. Stan obecny i strategia rozwoju branży węgla brunatnego w Polsce w I połowie XXI wieku [w:] „Górnictwo i geologia”, t. 3, zeszyt 5.

²¹ <http://www.ppwb.org.pl/wb/71/3.php>

²² Tajduś A., Czaja P., Kasztelewicz Z. 2010. op cit.

²³ „Węgiel brunatny” 2014, Nr 1/86 <http://www.ppwb.org.pl/wb/86/9.php> [dostęp: 14.04.2014].

Tereny najstarszych odkrywek znajdują się obecnie na terenie Konina. Początkowo były rekultywowane poprzez zalesianie, częściowo zalewanie wodą. Na niektórych znajdują się rodzinne ogrody działkowe, ale także obiekty sportowe. Nad brzegiem sztucznego jeziora na Zatorzu wybudowano galerię handlową. Obecnie tereny rekultywowane zyskują coraz bogatszy profil zagospodarowania, choć zasadniczo nie nadają się pod zabudowę, zwłaszcza kubaturową.

Fot. 2 Zbiornik w Kozarzewku po rekultywacji terenów pokopalnianych

Źródło: Starostwo Powiatowe w Koninie

Na terenie po wyeksploatowanym polu II A odkrywki „Józwin”, przed wydobyciem stanowiącym obszar płaski, została utworzona góra "Malta bis" z 70 – metrowym stokiem narciarskim. Istnieje także możliwość utworzenia amfiteatru i toru do motocrossu. Obszar ten łączy się z dawną odkrywką Kazimierz, gdzie planuje się zbiornik wodny o pow. 520 ha i głębokości do 60 m, a w otoczeniu plaże, ścieżki rowerowe oraz piesze. Po odkrywce „Kazimierz Południe” pozostał zbiornik wodny z półwyspem i dwoma wysepkami, stanowiący uznane miejsce wypoczynku. W pobliżu powstało też lotnisko Aeroklubu Konińskiego.

Podobnie na terenie po odkrywce „Lubstów” budowany jest zbiornik wodny o powierzchni 480 ha i głębokości do 60 m. Na wyeksploatowanym polu Bilczew odkrywki „Drzewce” w porozumieniu z gm. Kramsk zlokalizowano zbiornik wodny o docelowej powierzchni 41 ha i głębokości do 16 m. W planie zagospodarowania przestrzennego gminy na terenie eksploatowanego pola również zaplanowano zbiornik wodny o pow. 125 ha. Tutejsze jeziora mają często lazurowy odcień wód z uwagi na stosowane przy rekultywacji wapno.

Planowana jest już rekultywacja odkrywki „Tomisławice”²⁴. W południowej części przewidziano kompleks sportowo rekreacyjny o pow. 112 ha z możliwością wybudowania obiektów takich jak stadion sportowy, korty tenisowe, amfiteatr czy pole golfowe. Północna część terenu jest planowana do zajęcia przez zbiornik wodny o powierzchni 238 ha (powierzchnia zwierciadła wody 220 ha) i średniej głębokości wynoszącej 35 m, z łagodnymi brzegami pozwalającymi na utworzenia plaży.

Fot. 3 Park rekreacji i aktywności fizycznej w Kleczewie – rekultywacja terenów pokopalnianych.

Źródło: Starostwo Powiatowe w Koninie

Niektóre tereny pokopalniane przewiduje się przeznaczyć pod lokalizację farm wiatrowych.

Podsumowując można stwierdzić, że działalność wydobywcza, oprócz niewątpliwych ograniczeń i uciążliwości, przyczynia się do zmiany wizerunku i charakteru, w tym uatrakcyjnienia przestrzeni obejmowanych obszarów. Może to stanowić szanse na nowe kierunki rozwoju.

2.7 Zagospodarowanie przestrzenne w opinii mieszkańców Aglomeracji

W badaniach opinii mieszkańcy Aglomeracji zwracali uwagę na niedobór planów zagospodarowania przestrzennego, co powoduje, że często lokalizuje się zabudowę na terenach, które lepiej służyły by innym celom. Zwracano uwagę na tereny przyległe do wód, a jednocześnie posiadające glebę wysokiej klasy, których zabudowa na cele mieszkaniowe czy przemysłowe powoduje utratę walorów środowiska. Planowanie przestrzenne traktowane jest też jako narzędzie pomocne w prowadzeniu inwestycji, promocji gmin, przyciąganiu inwestorów.

²⁴Start odkrywki "Tomisławice" [w:] „Węgiel Brunatny” 2010, Nr 2/71

Mieszkańcy zauważali rolę planów miejscowych, ale wskazywano na brak odpowiedniej oferty i promocji terenów pod zabudowę. Tereny przemysłowe powinny w części utrzymać funkcje gospodarcze (produkcyjne), a inne być przeznaczone pod inwestycje publiczne (teatr, halę sportową, bibliotekę, a nawet galerię sztuki), ale także centrum handlowe. Sugeruje się wyburzenia. Wobec terenów pokopalnianych formułuje się postulaty urządzania parków, także rozrywki, nie tylko nasadzenia lasów. Sprostanie tym oczekiwaniom w niektórych przypadkach może być trudne, jednak generalnie kierunki podjęte przez PAK KWB Konin S.A. są zbieżne z potrzebami społeczności.

Fot. 4 Transport Maszyn z odkrywki „Lubstów” na „Tomisławice”.

Zdjęcie z zasobów PAK KWB Konin S.A., źródło: <http://www.ppwb.org.pl/wb/71/3.php>, dn. 25.04.2014

Obszar Funkcjonalny Aglomeracja Konińska charakteryzuje się znacznymi przekształceniami powierzchni ziemi w stosunku do tradycyjnego charakteru rolniczego. Przekształcenia te są wynikiem nasilonej rozbudowy górnictwa odkrywkowego i przemysłu po 1945 r., i związanej z tym urbanizacji. Procesy urbanizacyjne objęły głównie Konin i najbliższą okolicę. Z uwagi na charakter środowiska, opisany kształt zagospodarowania powoduje pewne konflikty w użytkowaniu terenu i spotyka się z licznymi ograniczeniami

Obecnie najbardziej istotnym zjawiskiem jest rozprzestrzenianie się zabudowy, głównie mieszkaniowej, na tereny okoliczne (suburbanizacja). Nie idzie z tym w parze aktywność planistyczna gmin, która w ostatnim okresie jest mniejsza niż wcześniej. Sytuacja ta może powodować problemy finansowe gmin związane z kosztami rozproszenia zabudowy.

PAK Kopalnia Węgla Brunatnego Konin S.A. jest krajowym liderem rekultywacji terenów po dawnych odkrywkach. Prócz odtwarzania gleb, zalesiania i urządzania zbiorników wodnych, część terenów otrzymuje funkcje sportowo–rekreacyjne, co jest zgodne oczekiwaniami mieszkańców i może być zasobem rozwojowym.

3. Zasoby i stan środowiska

Dane dotyczące cech środowiska podano (jeśli nie wskazuje się inaczej) za Aktualizacją Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Konińskiego na lata 2013 – 2016 z perspektywą do roku 2020, uzupełniając o specyficzne dane dla miasta Konina.

3.1 Klimat

Na terenie Aglomeracji panuje klimat umiarkowany z łagodnymi zimami i niskim poziomem opadów atmosferycznych (około 500 milimetrów rocznie). Cechami charakterystycznymi są: duża intensywność opadów w krótkim okresie, a także niskie temperatury w okresie wczesnowiosennym. Średnio w ciągu roku występuje około 50 dni słonecznych i około 130 pochmurnych. Średnia temperatura powietrza waha się w granicach +8°C, a przeciętny okres zalegania pokrywy śnieżnej wynosi od 38 do 60 dni. Problemem są znaczne wahania rocznych temperatur i sumy opadów w stosunku do średnich wieloletnich (z pomiarów prowadzonych przez dziesiątki lat), co okresowo niekorzystnie wpływa szczególnie na produkcję rolniczą.

3.2 Zasoby kopalin użytecznych

Na terenie OFAK najlepiej rozpoznane są zasoby kruszywa naturalnego (piaski i pospółki), które zalegają najbliżej powierzchni ziemi. Najwięcej złóż kruszyw znajduje się w gminie Krzymów, gdzie są eksploatowane między innymi w Brzezińskich Holendrach i Paprotni. Łącznie zasoby Aglomeracji w tym zakresie przekraczają 40 mln ton.

Na pograniczu gmin Stare Miasto i Rzgów udokumentowano złożę piasków kwarcowych formierskich „Rumin”. Jest to jedyne tego typu złożę w Wielkopolsce²⁵. Zasoby osiągają 14.151 mln³ i nie są eksploatowane.

Główną kopaliną, kształtującą gospodarcze oblicze Aglomeracji jest węgiel brunatny, zalegający pod większością obszaru OFAK w formie pokładu o grubości od kilku do kilkunastu metrów. Nad warstwą węgla znajduje się nadkład, złożony głównie z glin przewarstwionych piaskami. Bezpośrednio na węglu zalegają ropy płoceńskie, nadające się do produkcji ceramiki czerwonej (cegieł, dachówek). Grubość nadkładu wynosi 30-70 m. Wydobycie jest prowadzone metodami odkrywkowymi przez Kopalnię Węgla Brunatnego (KWB) „Konin” w odkrywkach „Drzewce” (koniec eksploatacji około 2018 r.) i „Józwin” (Pole II B) (koniec eksploatacji około 2022 r.). Obecnie rozwijane jest wydobycie w odkrywce „Tomisławice” (planowana eksploatacja do 2030 r.), której otwarcie poprzedzone było długotrwałymi pracami przygotowawczymi i dyskusjami na temat oddziaływania na środowisko, szczególnie na Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000 „Jezioro Gopło”.

Wydobyty węgiel niemal w całości przeznaczany jest do zasilania miejscowych elektrowni „Pątnów”, „Pątnów II” i „Konin”. Wszystkie te podmioty wchodzi w skład Grupy ZE PAK S.A., drugiego co do wielkości producenta energii z węgla brunatnego w Polsce. Wydobycie utrzymuje się na poziomie około 9 mln ton rocznie. W 2011 roku KWB „Konin” dostarczyła do ZE PAK 9.245 tys. ton surowca. Tutejsze elektrownie wykorzystują wody 5 jezior (Gosławskiego, Pątnowskiego, Wąsowsko-Mikorzyńskiego, Ślesińskiego, Licheńskiego) do schładzania skraplaczy (kondensatorów) turbin.

Warunki wydobycia węgla są stosunkowo trudne, z uwagi na rozproszenie złóż i ich niedużą jednostkową wielkość, oraz pogarszające się proporcje zdejmowanego nadkładu do

²⁵ Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego (tekst)…, op. cit., s. 62

kopaliny głównej. Według bilansu złóż, na koniec 2002 r. udokumentowane w kat. A, B, C zasoby tego surowca na terenie OFAK (oraz w części powiatów sąsiednich) wynosiły ponad 400 mln ton, przy wliczeniu wówczas eksploatowanych odkrywek. Według szacunków PAK KWB Konin S.A., przy utrzymaniu notowanego zapotrzebowania na węgiel ze strony miejscowych elektrowni eksploatacja złóż na terenie Aglomeracji jest możliwa do około roku 2040. Zakłada to jednak udostępnianie kolejnych odkrywek, położonych coraz dalej od Konina.

W części północnej terytorium udokumentowano zasoby w złożu Ościslowo (50 mln ton, gminy Ślesin, Wilczyn, Skulsk), stanowiącym naturalne, północne przedłużenie złoża Józwin. Złoże Ościslowo miałyby zastąpić złoża Józwin około roku 2019. Planuje się więc przeniesienie wykorzystywanych aktualnie maszyn oraz infrastruktury na potrzeby odkrywki „Józwin” na nowy front wydobywczy. W sąsiedztwie złoża Tomisławice znajduje się złoże Mąkoszyn.

W południowej części Aglomeracji zbadano złoże Piaski, gdzie zasoby określone są na ponad 114 mln ton (gminy: Rychwał, Rzgów, Grodziec) oraz Grochowy-Siąszyce (gmina Rychwał). Drugie z wymienionych złóż ma mniejsze zasoby, lecz zalega płycej (miąższość nadkładu średnio 24,3 m) i ma korzystny stosunek nadkładu do węgla (3,9:1) na polu Południowym. Eksploatacja tych złóż wiązałaby się z koniecznością transportu węgla do elektrowni przez dolinę Warty, z koniecznością ominięcia centrum Konina, lub z budową nowej elektrowni przy złożu. Alternatywą mogłaby być eksploatacja złoża przez kopalnię i elektrownię „Adamów” w Turku.

Kopalnia prowadzi również prace zmierzające do zastosowania nowych technologii, pozwalających na lepsze wykorzystanie przemysłowe węgla brunatnego. Obecnie finalizuje studium procesowo-technologiczne wykonalności instalacji pilotażowej zgazowania węgla brunatnego i biomasy²⁶.

Kopaliny złóż surowców ilastych stanowią ility plicieńskie oraz gliny lodowcowe, wydobywane jako część nadkładu zdejmowanego ze złóż węgla brunatnego. Daje to różnorakie możliwości rozwoju produkcji materiałów budowlanych na tym terenie. Produkcja ta na pewną skalę została już podjęta. W złożu Grąblin I w gminie Kramsk rozpoznano natomiast złoża torfu.

Wydobycie węgla brunatnego metodami odkrywkowymi powoduje znaczny wpływ na środowisko. PAK KWB Konin S.A. podejmuje liczne działania w celu minimalizacji negatywnego oddziaływania na każdym etapie prac. Aktywność ta obejmuje badania inwentaryzacyjne zasobów i plany ochrony na etapie prac przygotowawczych, stały monitoring, odwodnienia i kroczącą rekultywację na etapie eksploatacji właściwej. Po zaprzestaniu wydobywania węgla następują prace mające na celu odtworzenie elementów środowiska w stanie jak najbardziej zbliżonym do naturalnego.

Znacznie przekształcenia rzeźby terenu i obecność licznych odkrywek powodują, że teren OFAK jest cennym obszarem badań geologicznych i paleobotanicznych.²⁷

3.3 Gleby

Teren OFAK, z uwagi na zróżnicowaną przeszłość geologiczną, charakteryzuje się zróżnicowaniem typów gleb. Najlepsze tutejsze gleby, należące do klasy bonitacji IIIa ,

²⁶ „Wieloodkrywkowa Kopalnia <Konin>” [w:] „Węgiel brunatny” 2012, nr 1/78 <http://www.ppw.org.pl/wb/78/10.php>.

²⁷ Por. Stankowski W. (red.) 1991. Przemiany środowiska geograficznego obszaru Konin – Turek. UAM Poznań.

zajmują 4% powierzchni. Najczęściej tworzą one tzw. kompleksy pszenne. Grunty takie szczególnie nadają się pod uprawę pszenicy, buraków cukrowych, kukurydzy, a także bardziej wymagających warzyw. Gleby średniej jakości (klas IIIb, IVa, IVb) zajmują łącznie około 42% powierzchni.

Szczególnie rozpowszechnione są bielice oraz gleby rdzawe, wytworzone na piaskach, o odczynie kwaśnym (pH około 4,5). Są to gleby słabej jakości, nadające się pod uprawy mniej wymagające, jak łubin, seradela, żyto, ziemniaki oraz pod zalesienia gatunkami iglastymi, ewentualnie brzozą. Plony, zwłaszcza ziemniaków, zależą od stosunków wodnych i ogólnej kultury rolnej. Gleby V i VI klasy stanowią łącznie 54% powierzchni Aglomeracji (od 25,9 % w gminie Kleczew do 91 % w gminie Krzymów).

Na terenie powiatu konińskiego wapnowania wymagało w latach 2005 - 2008 r. ponad 61% powierzchni gruntów. Jedynie w gminach Skulsk i Wierzbinek wartość ta nie przekraczała 20%. Ogólnie najkorzystniejsze na terenie OFAK warunki glebowe mają gminy w północnej i północno zachodniej części (prócz wymienionych także Ślesin, Wilczyn, mniej Sompolno, Kazimierz Biskupi, Golina – część zachodnia). Najmniej korzystne warunki panują w południowej części OFAK.

Znaczna część gleb podlega przekształceniom w wyniku działalności wydobywczej. Po zakończeniu wydobywania na najlepiej predysponowanych częściach terenu są odtwarzane powierzchnie do użytkowania rolniczego poprzez rekonstrukcję gleb z materiału odkładanego na zwałowiskach i wzbogacanie (np. przez posypywanie rozdrobnionym węglem brunatnym, które ma dobre właściwości użyźniające). Nierzadko jakość tych gleb jest lepsza niż przed rozpoczęciem działalności kopalnianej.

3.4 Lasy

Lasy i grunty leśne zajmują ogółem 27,4 tys. ha, co stanowi około 16,5% powierzchni Aglomeracji, co jest wartością znacznie niższą, niż wyliczona dla województwa wielkopolskiego (26,3%) i Polski (29,8%). Lesistość jest zróżnicowana między 1,2% w gm. Kleczew i 37,2% w gm. Grodziec. Zalesienie jest generalnie mniejsze w tych gminach, gdzie występują lepsze gleby, ale nie jest to reguła. Oznacza to, że na terenie OFAK podlegają uprawie wszelkie typy gleb.

Lasy publiczne, w tym głównie państwowe stanowią 78,1 % ogólnego areалу lasów, lasy prywatne – 21,5 %. Podstawowym gatunkiem lasotwórczym jest sosna, która stanowi ponad 80% wszystkich drzewostanów. Dalsze miejsca zajmują: olsza, dąb, brzoza, świerk. O strukturze wiekowej drzewostanu decyduje fakt coraz częstszego zalesiania gruntów nieprzydatnych dla rolnictwa, jako głównego źródła powiększania powierzchni leśnych. To powoduje, że niemal 50 % lasów stanowią zbiorowiska w wieku do 40 lat. Średni wiek drzew wynosi około 50 lat. Zasobność masy drzewnej na 1 ha powierzchni leśnej waha się od 50 m³ w lasach prywatnych, 100 m³ w Nadleśnictwie Grodziec do 170 m³ w Nadleśnictwie Konin. Są to zasoby małe (średnia dla Państwowego Gospodarstwa Leśnego „Lasy Państwowe” w 2011 r. osiągała 254 m³).

Symptomatyczne jest duże rozdrobnienie gruntów leśnych, zwłaszcza prywatnych. Grunty takie posiada 4021 gospodarstw rolnych, średnio po 1,34 ha, co nie ułatwia prowadzenia racjonalnej gospodarki leśnej. Największe kompleksy leśne Aglomeracji, znajdujące się w okolicach Grodzca i Kazimierza Biskupiego, mogą stanowić podstawę rozwoju turystyki i agroturystyki. Dla zagospodarowania turystycznego perspektywiczny jest kompleks leśny wokół Złotej Góry.

3.5 Wody podziemne i powierzchniowe

Możliwe do wykorzystania zasoby wód podziemnych na terenie Aglomeracji Konińskiej wynoszą około 270 tys. m³/dobę. Dostępne do eksploatacji są wody znajdujące się w utworach różnego wieku. Wody z utworów czwartorzędowych, eksploatowane na terenie całej Aglomeracji mają średnią i niską jakość. Wody piętra trzeciorzędowego są stosunkowo obfite. Występują na głębokościach najczęściej nie przekraczających 100 m p.p.t. (poniżej poziomu terenu). Wody kredowe to najważniejszy poziom użytkowy na tym terenie. Wody te, wysokiej jakości, najczęściej odwiercane są na głębokości 50-100 m. Na skutek odkrywkowej eksploatacji węgla brunatnego stosunki wodne są często zaburzone. Powstające leje depresyjne powodują między innymi spadek poziomu wód gruntowych. O ile obniżanie się zwierciadła wody w studniach jest rekompensowane przez rozbudowę systemów wodociągowych ze środków Kopalni, o tyle trudniej jest przeciwdziałać przesuszaniu gleb, a zwłaszcza odtworzyć zasoby wodne. Wody wypompowywane w trakcie odwadniania odkrywek są po oczyszczeniu zrzucane do cieków powierzchniowych lub służą napełnianiu powstających zbiorników. Corocznie kopalnia wypompowuje 80-90 mln m³. Woda ta w znacznej części opuszcza teren OFAK. Ma to znaczenie z uwagi na konieczność ochrony zasobów wodnych. Zasoby wód podziemnych można ocenić jako wciąż zadowalające, przy czym z uwagi na ich znaczną eksploatację na cele gospodarki komunalnej i przemysłu jest wymagana szczególna ich ochrona. Najwyższej ochrony wymaga ujęcie wody dla m. Konina w gm. Krzymów, wraz z otoczeniem.

Na całym terenie OFAK występują też wody geotermalne, udokumentowane dwoma otworami wiertniczymi. Właściwości tych wód są zróżnicowane. W otworze „Wilczyn IGH-1” w Mrówkach o głębokości 2572 m, odwiercono wody termalne których zwierciadło stabilizuje się 89 m p.p.t. Są wysoko zmineralizowane, przy wypływie mają temperaturę 64°C. Otwór „Ślesin IGH-1” w miejscowości Głębockie, o głębokości 2574 m, zapewnia dostęp do wód dochodzących do 73 m p.p.t., o temperaturze wypływu 49°C. Są to wody o średnim poziomie mineralizacji²⁸. Istnieją też dalej zaawansowane plany wykorzystania wód zalegających pod terenem wyspy Pocijewe, znajdującej się pomiędzy Wartą a Kanałem Ulgi w Koninie. Temperaturę tamtejszych wód ocenia się na 60 - 80 °C. Na wykonanie odwiertu do głębokości 2400 m. Miasto pozyskało dofinansowanie z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska.

Pod względem podziałów hydrograficznych Aglomeracja leży w większości na terenie zlewni Warty (od Neru do Proсны), część północna w zlewni górnej Noteci. Oś hydrograficzną terenu OFAK stanowi Warta, trzecia co do długości rzeka w Polsce. Na terenie Aglomeracji szerokość koryta wynosi kilkadziesiąt metrów, a przepływ średni około 56 m³/sek. Przez północną część OFAK przepływa również Neteć. Gęstość sieci rzecznej wynosi 0,32 – 0,33 km/km², co odpowiada średnim wartościom dla regionu wodnego Warty. Rzeki na tym obszarze utrzymują względną równowagę zasilania podziemnego i powierzchniowego. Dominują wezbrania wczesnowiosenne (roztopowe). Letnie (opadowe) wezbrania mają znaczenie drugorzędne, jednak niekiedy mogą być większe. Z uwagi na nizinny charakter terenu rzeki przybierają powoli. Wezbrania jednak bywają długotrwałe i mają wysokie kulminacje, co w wypadku złego stanu zabezpieczeń może powodować zalanie znacznych terenów.

²⁸ Plan rozwoju lokalnego powiatu konińskiego. Aktualizacja, część A- diagnoza, s. 22.

Charakterystyczne dla obszaru, szczególnie w zlewni górnej Noteci, jest występowanie niżówek (niskich stanów wód) letnich i zimowych. Letnie są warunkowane suszami i obniżaniem się poziomu zasilających wód gruntowych, zimowe zamrażaniem gruntu i analogicznie – wstrzymaniem dopływu gruntowego. Niżówki letnie bywają długotrwałe, zimowe – bardzo głębokie. Z uwagi na brak w dolinie Warty nieprzepuszczalnych utworów trzecio- i czwartorzędowych (glin morenowych i iłów plioceńskich), Warta traci pomiędzy Koninem a Pyzdrami wodę na rzecz wyściełających dno doliny piasków, co obniża i tak niewielkie zasoby wodne rzeki.

Aglomeracja Konińska charakteryzuje się średnim w skali kraju zagrożeniem powodziowym, wynikającym z sezonowego wysokiego stanu wody na Warcie. Sytuację w tym zakresie znacznie unormowało powstanie Zbiornika Jeziorsko, jednak wskazuje się na brak polderu „Golina” jako urządzenia hydrotechnicznego w rozumieniu prawa. Obszar dna doliny Warty, który rozciąga się pomiędzy Koninem a Pyzdrami, jest stosunkowo mało zabudowany. Teren ten posiada kilkakrotnie większe potencjalne możliwości retencyjne, aniżeli Zbiornik Jeziorsko, co pozwoliłoby unormować sytuację w zakresie ochrony powodziowej i przepływów aż do Poznania. Odsetki obszarów gmin zagrożonych powodzią lub podtopieniami waha się od poniżej 20% w gminach Kazimierz Biskupi, Ślesin, Skulsk i Wilczyn do ponad 50% w gminie Kramsk²⁹. Na Powie, lewym dopływie Warty, wybudowano w ostatnich latach zbiornik „Stare Miasto”, służący między innymi retencji. Planuje się też budowę zbiornika w Posoce bliżej Konina.

Na terenie Aglomeracji Konińskiej znajdują się 23 jeziora naturalne:

- w północno-zachodniej części: Wilczyńskie, Budziławskie, Kownackie oraz częściowo Wójcińskie, Suszewskie;
- w bieniszewskim kompleksie leśnym: Głodowskie, Mielno, Wściekle, Skąpe;
- ciąg jezior na północ od Konina: Wąsowsko-Mikorzyńskie, Ślesińskie, Licheńskie, Czarne, Mielno, częściowo Gopło oraz Skulskie, Skulska Wieś i Czartowo;
- w środkowo-wschodniej części powiatu: Lubstowskie, Mąkolno, Mostki, Szczekawa oraz Zakrzewek.

²⁹KPZK 2030, Mapa 22 - Zagrożenie powodziowe.

Fot. 5 Jezioro Ślesińskie.

Źródło: Starostwo Powiatowe w Koninie

Oprócz części jeziora Gopło o pow. 350 ha, największym naturalnym jeziorem jest Pątnowskie (282,6 ha), położone, podobnie jak Gosławskie³⁰, w całości na terenie Konina, a najgłębszym – położone na północ od Pątnowskiego jezioro Wąsowsko-Mikorzyńskie (36,5 m). W wyniku oddziaływania odkrywek zmniejszają się też przepływy w kanale Ślesińskim, a także obniżają poziomy wód jezior: Budzisławskiego, Wilczyńskiego, Suszewskiego i Kownackiego.

Ogólnie stan ilościowy wód miejscowych zlewni jest niekorzystny – Warty słaby, górnej Noteci bardzo słaby. Ochrona zasobów wodnych jest więc w Aglomeracji Konińskiej sprawą bardzo istotną. Szczególne potrzeby występują w zakresie retencji wód, w tym małej retencji.

3.6 Możliwości rozwoju gospodarki rybackiej

Urozmaicona konfiguracja terenu Aglomeracji Konińskiej, w szczególności obecność naturalnych zagłębień – rynien jeziornych i dolin rzecznych, stwarza warunki do rozwoju rybactwa śródlądowego.

Szczególną rolę odgrywa Gospodarstwo Rybackie „Gosławice”, działające w formie spółki od 2001 r., położone w północnej części Konina, w pobliżu dzielnicy o tej samej nazwie. Gospodarstwo wyspecjalizowane jest w hodowli ryb ciepłolubnych (jesiotrów i sumów europejskich) i dysponuje 330 ha stawów w oparciu o wody ogrzane przez pobliskie elektrownie³¹. Spółka zajmuje się także hodowlą karpia i innych gatunków. Materiał zarybieniowy zimuje w sadzach sieciowych na kanale zrzutowym elektrowni, co daje bardzo

³⁰ Po popiętrzeniu do rzędnej 85 m n.p.m. ma powierzchnię 454,5 ha

³¹ <http://ryby-goslawice.com.pl/gospodarstwo/> [dostęp: 8.05.2014]

dobre gatunki przyrostu. Gospodarstwo prowadzi działalność na łącznym obszarze 500 ha stawów i 2000 ha jezior.

Spółka prowadzi sprzedaż wylęgu, materiału zarybieniowego, a także dojrzałych ryb w skali ogólnopolskiej. Dysponuje wykwalifikowaną kadrą oraz specjalistycznymi samochodami. W 2012 r. Gospodarstwo Rybackie „Gosławice” stało się głównym udziałowcem w spółce Gospodarstwo Rybackie Olsztyn II, gdzie dysponuje przetwórnią, w tym linią do produkcji kawioru. Od 2014 r. kawior z konińskich jesiotrów obecny będzie na stołach Europy i innych kontynentów.

3.7 Stan i ochrona środowiska - wprowadzenie

Stan środowiska Aglomeracji Konińskiej jest zróżnicowany, w zależności od przeszłego i obecnego sposobu użytkowania. Na przeważającej części obszaru nie występują znaczniejsze przejawy degradacji, jednak poszczególne elementy środowiska wykazują znaczną podatność na zanieczyszczenia i uszkodzenia. Wiele poszczególnych sposobów użytkowania powoduje sytuacje konfliktowe.

Stan środowiska na terenie OFAK, jeśli nie podano inaczej, został scharakteryzowany na podstawie Raportu o stanie środowiska w Wielkopolsce w roku 2012, opublikowanego przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu

3.8 Stan powietrza

W 2012 r. Konin charakteryzował się najwyższym poziomem emisji zanieczyszczeń, zarówno pyłowych jak i gazowych, wśród miast na prawach powiatu w województwie wielkopolskim. Na terenie Aglomeracji Konińskiej w ostatnich latach miała jednak miejsce znaczna redukcja emisji pyłów z zakładów uważanych za szczególnie uciążliwe. W 2012 r. emisja ta była mniejsza w stosunku do roku 2006 o 4541 t/rok, czyli o 87,4%. Największy spadek zanieczyszczeń pyłowych został odnotowany w latach 2007 i 2009 r. W ostatnich 4 analizowanych latach (2009 – 2012) średnia roczna emisja osiągała 635 ton zanieczyszczeń pyłowych na rok. Natomiast emisja zanieczyszczeń gazowych podlega innym procesom, wykazując wahanie. Średnio w latach 2007-2012 uwalniano ich do atmosfery 9537,6 tys. ton na rok. W roku 2012 w porównaniu do poprzedniego odnotowano wzrost o 8,7%.

ZE PAK wykonuje ciągłe, automatyczne pomiary jakości powietrza na stacji zlokalizowanej w Piotrkowicach (gm. Ślesin). Badane są następujące substancje: dwutlenek siarki, tlenki azotu, tlenek węgla, ozon oraz pył zawieszony (PM10). Wyniki pomiarów wykonanych na wymienionych stanowiskach w roku 2012 nie przekraczały wymaganych prawem norm.

Z narastającym ruchem samochodowym (także ze wzbijaniem zanieczyszczeń z dróg przez szybko przejeżdżające pojazdy) i powrotem do spalania węgla oraz innych materiałów w formie tzw. niskiej emisji, rozproszonej emisji wiąże się wzrost częstotliwości przekroczeń stężenia pyłu (PM10). Substancja ta należy do aerozoli atmosferycznych i w dużych stężeniach ma szkodliwy wpływ na płuca, skórę, oczy, układ krążenia. Na stacji monitoringu powietrza WIOŚ w Koninie przy ul. Kard. St. Wyszyńskiego wyniki pomiarów regularnie przekraczają dopuszczalne normy o kilkadziesiąt procent. Liczba przekroczeń dopuszczalnego poziomu pyłu PM10 w powietrzu w odniesieniu do poszczególnych dób³², wyniosła tu w okresie I-III 2014 r. 22 razy (dopuszczalna w roku 35 razy).

³² Tzn. dla czasu uśredniania 24 godziny

Istnieje stałe i rosące ryzyko przekroczenia dopuszczalnych wartości rocznych PM10, jako że rokrocznie takie przekroczenia są notowane (ze szczególnym uwzględnieniem lat chłodnych). W porównaniu poszczególnych lat liczba przekroczeń rośnie szybciej od spadku temperatur, co wskazuje na rosący wpływ ruchu pojazdów. I tak w roku 2010 odnotowano 32 przekroczenia, w 2011 – 44, w 2012 – 47.

Średnia wartość roczna stężenia pyłu w powietrzu wynosiła $30,3\mu\text{g}/\text{m}^3$ (mikrogramów/ m^3) co przekraczało 75% normy ($40\mu\text{g}/\text{m}^3$). Dla tlenków azotu NO_x (istotne ze względu na ochronę roślin) analogiczne stężenie wynosiło $17,6\mu\text{g}/\text{m}^3$ (przy normie $30\mu\text{g}/\text{m}^3$). Tlenki azotu mogą być zaczątkami aerozoli atmosferycznych, czyli przyczyniać się np. do powstawania pyłu zawieszonego PM10. Częste są także, związane z emisją NO_x przekroczenia dopuszczalnych poziomów ozonu (w 2012 r. 20 przypadków). Obecność pyłów w atmosferze powoduje jej zmętnienie, ograniczając dostęp promieniowania ultrafioletowego, hamującego rozwój pleśni i bakterii, a także niezbędnego do wytwarzania witaminy D3 w skórze. Odświeżaniu powietrza nie sprzyjają niskie opady.

Dla pozostałych mierzonych parametrów stan powietrza mieścił się w dolnej części skal dopuszczalnych wartości. Wartość średnia roczna stężenia pyłu PM10 wykazywała w poprzednich latach tendencję rosnącą (2009: $23,9\mu\text{g}/\text{m}^3$, 2010: $25,8\mu\text{g}/\text{m}^3$, 2011: $36,1\mu\text{g}/\text{m}^3$). Trudno prognozować, jakie wartości przyjmie ten wskaźnik w najbliższej przyszłości.

Najwięksi emitenci zanieczyszczeń (podmioty skupione w ZE PAK) rokrocznie znacznie zmniejszają emisję zanieczyszczeń gazowych (SO_2 , NO_2 i CO_2) oraz pyłowych. Utrzymujące się przekroczenia są więc skutkiem tzw. niskiej emisji oraz narastającego ruchu na drogach. Tak więc największe zagrożenia dla stanu powietrza w OFAK powoduje nie przemysł, lecz indywidualni użytkownicy. Można stwierdzić, że wskazywane problemy są charakterystyczne dla obszarów zurbanizowanych, gęsto zaludnionych, stąd stan atmosfery na obszarach wiejskich jest teoretycznie lepszy. Zanieczyszczenia powietrza nie zatrzymują się jednak na granicach administracyjnych.

3.9 Stan wód

Stan wód podziemnych w części warciańskiej jest oceniany jako średni, w części noteckiej jako bardzo dobry. O wiele bardziej niepokojący jest stan wód płynących. I tak złym stanem w 2012 r. odznaczały się ciekki kontrolowane: Warta na odcinku konińskim (pomiędzy ujściami Kan. Topiec i rz. Powy) i sam Topiec.

Dodatkową problematyczną okolicznością jest fakt, że znaczną powierzchnię w OFAK zajmują powierzchniowe formy ochrony przyrody. Notowany stan wód jest szczególnie niekorzystny ze względu na wymogi tej ochrony. Szczególnie niepokojący jest stan rzeki Topiec, zagrożonej eutrofizacją (przenawożeniem) z powodu zanieczyszczeń komunalnych.

Wśród badanych jezior, Mikorzyńskie jest umiarkowanie odporne na degradację. Zwraca się jednak uwagę na „zanieczyszczenia termiczne” z powodu włączenia jeziora do obiegu chłodniczego konińskich elektrowni, oraz na intensywną eksploatację turystyczną. Mniej korzystne właściwości mają jeziora: Lubstowskie oraz Mąkolno, płytsze, o intensywniej rolniczo używanych zlewniach. Dodatkowo do jez. Lubstowskiego wprowadzane są wody z odwodnienia wgłębnego odkrywki „Drzewce” KWB Konin. Ogólnie stan badanych jezior oceniono jako zły.

Inne jeziora również są przeważnie podatne na degradację - w różnym stopniu:

- Skulska Wieś z powodu rolniczego charakteru zlewni (89% powierzchni) i obiektów

rekreacyjnych na wschodnim brzegu – podatność umiarkowana,

- Pątnowskie – wody silnie zmienione (od 1958 r. w obiegu chłodniczym elektrowni), otoczone zabudową (w tym rekreacyjną, bez uregulowanej gospodarki wodno-ściekowej) i terenami rolnymi.

Silne zmiany dotyczą szczególnie jezior włączonych do obiegu chłodniczego elektrowni. Jeziora włączone do tego systemu, przeważnie niegłębokie, doznają znacznego wzrostu temperatur (4-11°C – w zależności od pory roku). Wzrost ten obejmuje całą ich objętość, przez co wody należy uznać za silnie zmienione. Przyspiesza to parowanie³³, a więc straty wody z obszaru. Zmiany temperatur prowadzą też do trwałego przekształcenia flory i fauny jezior.

W niektórych opracowaniach wskazuje się pogląd, iż kopalnia powinna wybudować, a następnie obsługiwać przerzut wody do jezior, których poziom spada. W innych formułuje opinie, że nie można wskazać czytelnej zależności między wypompowywaniem wody z odkrywek a obniżaniem się lustra wody w pobliskich akwenach³⁴.

3.10 Klimat akustyczny

Pomiary hałasu prowadzone w Koninie przy ul. Przemysłowej, Poznańskiej i Kolskiej wskazują na regularne i znaczne (o ponad 10 decybeli) przekraczanie dopuszczalnych norm w porze dziennej. Pierwsze dwa punkty są obciążone szczególnie dużym i uciążliwym ruchem pojazdów, w tym ciężarowych, także w nocy. Przekroczenia o mniejszej skali notowane były na stanowiska pomiarowych w Golinie w 2010 r. (ul. 1 Maja, Kościelna, J. Słowackiego). Przekroczenia dopuszczalnych norm hałasu notuje się także w otoczeniu autostrady A2 na wysokości Osieczy (gm. Rzgów).

Tereny zagrożone stałym nadmiernym hałasem komunikacyjnym (od dróg) mają powierzchnię:

- w Koninie ponad 30 ha (dla przekroczeń dziennych) i 23 ha (dla przekroczeń nocnych); tereny te nie są zamieszkane;
- w powiecie konińskim 25,6 km² (hałas dzienny) i 22,5 km² (hałas nocny), zamieszkiwane odpowiednio przez ponad 2 i 3,1 tys. osób.

3.11 Obszarowa ochrona przyrody

Odsetek obszarów objętych różnymi formami obszarowej ochrony przyrody waha się od 0 w gm. Rychwał i 10,7% w gm. Stare Miasto do 74% w gm. Kramsk i 82,5% w gm. Sompolno. Łącznie prawie 41% powierzchni Aglomeracji Konińskiej objęte jest ochroną prawną. Wskaźnik ten znacznie przekracza średnią dla Polski i Wielkopolski (po około 32%).

Znajdują się tutaj 3 parki krajobrazowe (w dużych częściach), 4 obszary chronionego krajobrazu (OChK)(częściowo poza obszarem Aglomeracji), 6 utworzonych rezerwatów przyrody (w tym 1 częściowo) oraz 2 planowane, a także 5 obszarów Natura 2000 (3 siedliskowe i 2 ptasie). Poszczególne kategorie obszarów obejmują często ten sam obszar – tak jest z parkami krajobrazowymi i obszarami chronionego krajobrazu, a także najczęściej z obszarami Natura 2000, ponieważ przypisane są do nich różne zadania ochronne.

³³ Por. Kaniecki A. 1991. Zmiany stosunków wodnych okolic Konina związane z działalnością kopalnictwa odkrywkowego [w:] Stankowski W. op. cit.

³⁴ Por. Aktualizacja..., s. 131.

Ochroną objęto najcenniejsze zidentyfikowane walory krajobrazowe, florystyczne i faunistyczne OFAK:

- w dolinie Warty: Nadwarciański Park Krajobrazowy (PK)(na terenie Aglomeracji część o powierzchni 20,1 km²) obejmuje dolinę dawnej, potężnej, szerokiej na kilka kilometrów rzeki, której pozostałością jest Pradolina Warszawsko-Berlińska. Park chroni liczne starorzecza, łąki, pastwiska, zamieszkane przez bogactwo gatunków, zalewane przez okresowe wylewy. Obszar Nadwarciańskiego PK pokrywa się częściowo z Pyzdrowskim Obszarem Chronionego Krajobrazu (OChK), który stanowi także otulinę Parku. Jeszcze szerszy teren obejmuje ochroną obszar ochrony siedlisk Natura 2000 „Ostoja Nadwarciańska”(PLH300009) i obszar specjalnej ochrony ptaków „Dolina Środkowej Warty” (PLB 300002), rozciągające się w dolinie Warty przez cały obszar Aglomeracji.
- kompleks leśny na południowy - wschód od Konina: w rezerwacie przyrody Złota Góra I (o powierzchni 121,16 ha) ochronie podlegają lasy dębowe i mieszane wokół najwyższego wzniesienia na tym terenie (191 m n.p.m.). Kwaśna dąbrowa występuje tu na granicy zasięgu. Obszar rezerwatu, odznaczający się zdrowym mikroklimatem obejmuje Złotogórski OChK.
- Puszcę Bieniszewską z rezerwatami Sokółki, Mielno, Pustelnik i Bieniszew, chroniącymi środowiska leśne – łągi i grądy, pozostałości dawnej środkowoeuropejskiej puszczy. W rezerwacie Mielno ochronie podlega także zanikające, zamieniające się w torfowisko jezioro.
- północno – zachodnią część OFAK obejmuje część Powidzkiego Parku Krajobrazowego, chroniącego przyrodnicze i kulturowe walory obszaru, gdzie głównym elementem krajobrazu jest ciąg głębokich jezior rynnowych. Obszar ten ma bogatą szatę roślinną, obejmującą wiele gatunków z „czerwonych list”: krajowej i Wielkopolskiej, i jest intensywnie wykorzystywany turystycznie.

Dwa wspomniane obszary obejmuje Powidzko-Bieniszewski Obszar Chronionego Krajobrazu

- okolice Jeziora Gopło i jezior skulskich: Park Krajobrazowy Nadgoplański Park Tysiąclecia obejmuje jezioro Gopło oraz tereny przyległe, miejsce łągów i żerowania licznych gatunków ptaków. Szerszy teren obejmuje Goplańsko-Kujawski Obszar Chronionego Krajobrazu. Fragment w gm. Skulsk znajduje się także w obszarze ochrony siedlisk Natura 2000 „Jezioro Gopło” (PLH040007), którego ochronę rozpatruje się jednak w większym zakresie terenowym, obejmującym północną część OFAK.

Projektowane rezerваты mają chronić:

- Ciświckie Bagna – liczne stanowiska paproci długosz królewski oraz innych gatunków,
- Wełniankowy Mszar – część Bagna Kozak, naturalnego obszaru retencyjnego, odznaczającego się nieskażoną wodą, położonego wśród obszaru do pewnego stopnia wykorzystywanego rolniczo.

Dodatkowo ochroną obejmuje się 70 różnego rodzaju pomników przyrody (2012), najwięcej w gminach Stare Miasto (11) i Golina (9).

Wyznaczenie tak licznych i zróżnicowanych form ochrony przyrody świadczy o cennieści zasobów naturalnych Aglomeracji Konińskiej. Poszczególne formy ochrony przyrody wiążą się z większymi lub mniejszymi rygorami ograniczającymi dopuszczalną ingerencję człowieka. I tak w rezerwach przyrody zakres tej ochrony jest stosunkowo duży

(w zależności od charakteru rezerwatu), jednak rezerwaty obejmują tu obszary zalesione, niezwiązane z intensywnym użytkowaniem gospodarczym.

Parki krajobrazowe mają mniejszy rygor ochronny aniżeli rezerwaty, jednak w tym przypadku kładzie się duży nacisk na ochronę (prócz przyrody), także krajobrazu, w tym kulturowego. Wynikają z tego, możliwe do nałożenia, zakazy lub ograniczenia lokalizacji pewnych instalacji czy form użytkowania terenu, na przykład związanych z odnawialnymi źródłami energii, działalnością produkcyjną, wprowadzaniem zabudowy niezwiązanej z tradycją obszaru.

Inny cel główny ma ochrona zasobów na Obszarach Natura 2000, wyznaczonych z uwagi na członkostwo Polski w Unii Europejskiej, ukierunkowana na utrzymanie potencjału środowiska w stanie niepogorszonym. Nie wyklucza to działalności gospodarczej, lecz wymaga stosowania zasad rozwoju zrównoważonego. Problemem jest brak ustalonych planów zarządzania i zadań ochronnych dla wielu obszarów. To, przy obowiązku uzgadniania niemal każdej większej inwestycji z organami ochrony środowiska powoduje wstrzymanie bądź komplikacje wielu z nich. Można zauważyć też swoisty prymat obszarów tego rodzaju przed innymi formami należącymi do krajowego systemu obszarów chronionych. Oprócz zakazów i ograniczeń, funkcjonowanie obszarów Natura 2000 wiąże się z możliwościami otrzymywania wsparcia z funduszy unijnych.

3.12 Świadomość ekologiczna mieszkańców

Świadomość ekologiczną mieszkańców określić można posiłkując się wynikami badań społecznych przeprowadzonych na potrzeby niniejszego opracowania i zestawiając je z podanymi wyżej danymi liczbowymi. W badaniach opinii również sami mieszkańcy (Konina i pozostałej części Aglomeracji – powiatu konińskiego) jak i przedstawiciele sektora pozarządowego (NGO) formułowali opinie na temat tej świadomości.

Respondenci z powiatu jakość powietrza i wody ocenili wyżej (średnia kolejno 3,7 i 3,5; wszystkie oceny w skali od 1 do 5) niż mieszkańcy Konina (średnia kolejno 3,5 i 3,3). Obie grupy mieszkańców jednakowo oceniały poziom świadomości ekologicznej mieszkańców Aglomeracji (średnia 3,1), czystość i zagospodarowanie rzek (średnia 3,1) i jezior (średnia 3,0).

Analogiczne oceny reprezentantów sektora NGO były wyraźnie niższe. Czystość i zagospodarowanie jezior, jakość wody i powietrza przedstawiciele organizacji ocenili jednakowo – na poziomie 3,1. Czystość w Koninie i powiecie konińskim otrzymała notę 3,0. Podkreślano pozytywny wpływ na środowisko zaprzestania wytopu aluminium i oddalania się kopalni odkrywkowej od Konina. Chwalono ustawę śmieciową oraz budowanie przez samorządy oczyszczalni i przepompowni ścieków. Nadzieję badanych powoduje budowany zakład termicznej utylizacji odpadów (spalarnia).

Świadomość ekologiczną mieszkańców Aglomeracji liderzy lokalni ocenili na 2,5. Są to oceny bardzo krytyczne, a sprawę tę uważa się za główny problem w ochronie środowiska. Szczególnie wskazywanymi przejawami są: niedostateczna segregacja odpadów, konieczność egzekwowania przepisów „ustawy śmieciowej”, uporządkowanie sprawy palenia śmieci w celu ogrzewania gospodarstw indywidualnych. Jako potrzeby wskazywane są: dalsza rozbudowa kanalizacji i oczyszczalni (dużych i przydomowych), likwidacja dzikich wysypisk, oczyszczenie lasów i jezior.

W sprawie segregacji odpadów zauważono nieopłacalność ustalonych przez samorządy stawek. Sugeruje się wprowadzenie takich stawek, aby atrakcyjniejsze było sortowanie śmieci.

Potencjał środowiska naturalnego w Aglomeracji Konińskiej jest znaczny. Istotne są zasoby kopalin, z których najistotniejsze są złoża węgla brunatnego, eksploatowane od czasu II wojny światowej przez PAK Kopalnię Węgla Brunatnego Konin S.A.. Obecnie przed zagłębieniem węglowym stoi konieczność wyboru nowych kierunków działania, na co istnieją szerokie perspektywy. Z innych złóż istotne są zasoby kruszyw naturalnych i surowców ilastych. Zróżnicowane są zasoby wodne. Zasoby wód podziemnych są znaczne, lecz z uwagi na przenikalność powierzchni ziemi oraz eksploatację przez gospodarkę są podatne za zanieczyszczenie i uszczuplenie.

Dużym atutem i szansą rozwojową OFAK są występujące tu wody geotermalne. Plany ich wykorzystania formułuje się w Koninie i Ślesinie.

Zasoby wód powierzchniowych są mniejsze, a ich stan ogólnie niezadowalający. Lesistość terenu OFAK jest niższa niż średnia wojewódzka i krajowa, choć wiele terenów nadaje się pod zalesienia. Duże możliwości otwierają się przed gospodarką rybacką.

Stan środowiska jest zróżnicowany, choć najistotniejsze zagrożenia nie pochodzą ze strony przemysłu a nawet górnictwa, lecz indywidualnych użytkowników, a także ruchu drogowego. W Aglomeracji duży odsetek gruntów zajmują obszary chronione, co wiąże się z bogactwem form krajobrazowych oraz dobrym zachowaniem siedlisk roślinnych i obecnością wielu rzadkich gatunków zwierząt. Nisko oceniana jest świadomość ekologiczna mieszkańców.

4. Rolnictwo

Rolnictwo stanowi tradycyjny, wciąż najbardziej rozpowszechniony sposób działalności ludzkiej na terenie Aglomeracji Konińskiej. Dane opisowe i statystyczne do tej części zaczerpnięte zostały z diagnozy (część A), wykonanej na potrzeby aktualizacji Planu rozwoju lokalnego powiatu konińskiego³⁵, a uzupełnione o dane GUS (Powszechny Spis Rolny 2010).

Warunki środowiskowe dla produkcji rolnej są zróżnicowane. Generalnie korzystne są:

- ukształtowanie terenu,
- średnie temperatury,
- długość okresu wegetacji.

Do uwarunkowań niekorzystnych zalicza się:

- rosnący deficyt wód gruntowych,
- niską jakość gleb,
- duże rozdrobnienie gospodarstw rolnych,
- duży odsetek mieszkańców żyjących z pracy w rolnictwie.

W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego³⁶ określono dwie strefy ukierunkowania rozwoju rolnictwa:

- strefę leśno – rekreacyjną z rolnictwem ekologicznym, obejmującą tereny na północ od Konina,
- strefę rolno – leśną z wielofunkcyjnym rozwojem wsi, leżącą na obrzeżach strefy paliwowo – energetycznej w południowej i zachodniej części OFAK.

4.1 Struktura wielkości gospodarstw i użytkowania ziemi

Na terenie Aglomeracji znajdowały się w 2010 r. 17 442 gospodarstwa rolne (z tego 17 430 indywidualnych). Można więc stwierdzić, że oblicze rolnictwa OFAK kształtują gospodarstwa indywidualne, dlatego zostaną poddane głębszej analizie. Średnia wielkość gospodarstw wynosiła 6,15 ha (w tym użytków rolnych 5,42 ha). W Polsce analogiczne wielkości osiągały 6,94 i 6,01 ha, a w województwie – 10,02 i 9,15 ha. Średnia wielkość w grupie pozostałych 12 gospodarstw przekraczała 713 ha.

Użytki rolne OFAK charakteryzuje znaczne rozdrobnienie. Wielkości średnie gospodarstw / użytków rolnych przypadających na gospodarstwo kształtowały się następująco: statystycznie najmniejsze były gospodarstwa w Koninie, co jest uzasadnione charakterem miasta (2,75 / 2,30 ha), poza tym wielkości te wahają się od 4,81 / 3,78 ha w gm. Krzymów do 8,21 / 7,72 w gm. Kleczew i 8,66 / 7,84 w gm. Wierzbinek. Generalnie najmniejszymi arealami charakteryzują się gminy przyległe do Konina, największymi – gminy na obrzeżach powiatu (poza Skulskiem).

³⁵ Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Konińskiego, s. 70 - 75.

³⁶ Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa... op. cit., (mapa „Struktura przestrzenna”) http://www.wbpp.poznan.pl/plan/07_glowne_plan.png [dostęp: 25.04.2014]

Tab. 4 Struktura wielkości gospodarstw indywidualnych w Aglomeracji Konińskiej na tle województwa i kraju.

Jednostka	wszystkie						prowadzące działalność rolniczą						
	ogółem	do 1 ha	1 - 5 ha	5 - 10 ha	10 -15 ha	15 ha+	ogółem	%	do 1 ha	1 - 5 ha	5 - 10 ha	10 -15 ha	15 ha+
Konin	875	56,5%	33,4%	6,1%	1,8%	2,3%	503	57,5%	27,2%	55,1%	10,5%	3,2%	4,0%
Golina	1241	35,8%	33,9%	16,0%	7,7%	6,7%	962	77,5%	20,7%	40,5%	20,3%	9,9%	8,6%
Grodziec	948	16,0%	38,4%	28,6%	9,8%	7,2%	867	91,5%	8,3%	41,9%	31,3%	10,7%	7,8%
Kazimierz Biskupi	1080	50,6%	27,7%	12,0%	4,6%	5,1%	909	84,2%	41,6%	32,6%	14,3%	5,5%	6,1%
Kleczew	724	17,0%	39,6%	22,1%	8,8%	12,4%	671	92,7%	10,7%	42,6%	23,7%	9,5%	13,4%
Kramsk	1514	34,0%	33,6%	15,3%	8,5%	8,6%	1228	81,1%	20,4%	39,7%	18,8%	10,5%	10,6%
Krzymów	1090	34,9%	38,3%	18,4%	5,3%	3,1%	835	76,6%	15,7%	49,3%	24,1%	6,9%	4,0%
Rychwał	1287	14,8%	34,0%	31,0%	13,4%	6,8%	1248	97,0%	12,3%	34,9%	31,9%	13,9%	7,0%
Rzgów	885	6,9%	42,1%	28,4%	13,0%	9,6%	855	96,6%	4,3%	42,9%	29,4%	13,5%	9,9%
Skulsk	1175	45,0%	23,5%	17,7%	6,4%	7,4%	810	68,9%	21,7%	32,8%	25,6%	9,1%	10,7%
Sompolno	1314	25,3%	29,6%	23,9%	11,9%	9,3%	1118	85,1%	12,5%	34,6%	27,9%	14,0%	10,9%
Stare Miasto	1521	30,5%	41,2%	17,5%	6,3%	4,5%	1194	78,5%	14,4%	49,8%	22,0%	8,0%	5,7%
Ślesin	1631	43,2%	33,5%	12,6%	4,6%	6,1%	1171	71,8%	23,9%	43,9%	17,4%	6,2%	8,5%
Wierzbinek	1280	18,3%	28,5%	25,7%	13,9%	13,6%	1224	95,6%	15,3%	29,6%	26,6%	14,5%	14,1%
Wilczyn	865	39,4%	25,4%	19,1%	7,9%	8,2%	762	88,1%	31,4%	28,7%	21,7%	8,9%	9,3%
Razem Aglomeracja	17430	31,6%	33,4%	19,4%	8,3%	7,3%	14357	82,4%	18,3%	39,4%	23,4%	10,0%	8,9%
WIELKOPOLSKIE	161862	24,1%	29,3%	18,7%	11,9%	16,1%	143221	88,5%	15,0%	32,4%	21,0%	13,4%	18,2%
POLSKA	2273284	31,4%	37,9%	15,5%	6,7%	8,5%	1886888	83,0%	21,6%	41,9%	18,3%	8,0%	10,2%

Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Struktura wielkości gospodarstw indywidualnych w Aglomeracji przypomina krajową, natomiast w porównaniu z całą Wielkopolską jest tu znacznie więcej gospodarstw karłowatych i bardzo małych (do 5 ha) w porównaniu z liczebnością gospodarstw dużych (powyżej 15 ha). Najbardziej zbliżoną do wielkopolskiej strukturę mają gminy Wierzbinek i Kleczew, najmniej – prócz Konina, Kazimierz Biskupi i Krzymów.

Gospodarstwa najmniejsze statystycznie najczęściej wygaszają działalność rolniczą. Z tego powodu odsetek gospodarstw prowadzących taką działalność jest wyraźnie niższy od analogicznego dla Wielkopolski; udział gospodarstw rzeczywiście działających jest natomiast zbliżony do średniej krajowej. Mimo powyżej wskazanej struktury wielkościowej, najmniejszy odsetek prowadzących działalność gospodarstw posiadają, prócz Konina, nie gminy, w których wskazywałyby na to średnie wielkości areałów, lecz Skulsk i Ślesin, dalej Golina i Krzymów. Różnicę tę powoduje właśnie odmienny odsetek aktywnych gospodarstw karłowatych. Może to świadczyć o częstszym podejmowaniu pozarolniczej działalności przy jednoczesnym utrzymywaniu własności gruntów.

Jedynie około 30% gospodarstw produkuje głównie na rynek – w Polsce takich gospodarstw jest około 50%³⁷.

O specyfice tutejszej struktury gospodarstw rolnych na tle województwa przekonują porównania: Aglomeracja skupia 10,0% działających gospodarstw indywidualnych Wielkopolski, lecz tylko 6,6% zasiewów, natomiast 13% gruntów wyłączonych z produkcji rolnej.

W strukturze rolniczego użytkowania ziemi wszędzie dominują grunty orne. Największym udziałem łąk i pastwisk odznaczają się nadwarciańskie gminy Kramsk (39,4%) i Krzymów (36,4%).

Sadownictwo skupia się głównie w północnej części Aglomeracji – w gminach Sompolno, Wierzbinek, Ślesin, Kazimierz Biskupi, Kleczew, Skulsk. Podobnie jest z uprawą krzewów jagodowych, prowadzoną głównie w gminach: Kazimierz Biskupi, Wierzbinek, Sompolno, Skulsk. Gmina Sompolno wykazuje zdecydowanie większy od pozostałych odsetek powierzchni zajętej przez uprawy trwałe (plantacje) (23,5%) i sady (21,3%). W porównaniu z danymi spisu z 1996 r. areał sadów w Aglomeracji wzrósł o 180%, przy czym w gminie Sompolno o 258%. Wzrosła też znacznie powierzchnia zajęta pod uprawy trwałe, lecz brak odpowiednich danych uniemożliwia porównania.

W tabeli przedstawiona została struktura zasiewów w rolnictwie indywidualnym Aglomeracji. Barwami ciepłymi przedstawiono wyróżniające się kierunki, zimnymi – kierunki marginalne.

³⁷Dubownik A. 2011. Rola Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej w przekształceniach rolnictwa w województwie wielkopolskim. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.

Tab. 5 Struktura zasiewów gospodarstw indywidualnych w Aglomeracji Konińskiej na tle województwa i kraju (2010).

Jednostka terytorialna	zboża		ziemniaki	uprawy przem.	buraki cukrowe	rzepak i rzepik	strączk. jadalne na ziarno	warzywa gruntowe
	razem	podst. + mieszanki						
Konin	78,7%	77,1%	1,6%	2,1%	0,8%	1,3%	0,0%	0,6%
Golina	78,4%	77,0%	2,4%	6,2%	1,4%	4,8%	0,0%	0,1%
Grodziec A	90,8%	90,0%	3,9%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%
Kazimierz Biskupi B	66,5%	65,3%	1,5%	9,2%	0,8%	8,5%	0,0%	0,1%
Kleczew B	72,5%	69,5%	1,2%	14,8%	2,6%	12,2%	0,0%	0,1%
Kramsk	77,8%	74,8%	2,3%	1,3%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%
Krzymów A	83,9%	82,7%	3,4%	0,6%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Rychwał A	91,6%	88,9%	2,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,3%
Rzgów A	91,2%	91,0%	2,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%
Skulsk	77,1%	75,9%	1,5%	3,4%	1,5%	1,9%	0,2%	1,8%
Sompolno	72,1%	69,1%	1,9%	3,9%	0,0%	3,9%	0,1%	0,5%
Stare Miasto A	89,0%	88,5%	1,4%	0,6%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Ślesin B	68,3%	65,2%	1,5%	9,7%	1,4%	8,3%	0,9%	0,0%
Wierzbinek	68,8%	67,6%	2,4%	2,6%	1,8%	0,8%	0,2%	3,1%
Wilczyn B	74,2%	65,4%	2,0%	10,0%	3,4%	6,6%	0,0%	0,1%
Razem Aglomeracja	78,1%	75,8%	2,0%	4,6%	1,0%	3,4%	0,1%	0,6%
WIELKOPOLSKIE	76,9%	73,3%	3,0%	9,4%	2,5%	6,9%	0,1%	1,6%
POLSKA	75,3%	71,3%	4,1%	9,2%	1,8%	7,2%	0,4%	1,4%

Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

4.2 Zasiwy

Udział poszczególnych gatunków roślin w zasiewach jest związany z możliwościami glebowymi, a także hodowlą zwierząt, jako że znaczna część gospodarstw produkuje na własny użytek. W strukturze zasiewów zdecydowanie dominowały zboża i mieszanki zbożowe, zajmujące 66-92% upraw. W porównaniu ze średnimi krajowymi znacznie większy był udział żyta i owsa. Pszenica i jęczmień zajmują areał łącznie mniejszy od żyta. Udział ziemniaków nie odbiegał od średniej krajowej, większy był w gminach Grodziec i Krzymów.

Uprawy roślin przemysłowych (głównie rzepaku, w mniejszej skali buraków cukrowych) większe arealy zajmowały w gminach Kleczew (rzepak 12,2%, buraki 2,6%) oraz Wilczyn (rzepak 6,6%, buraki 3,4%), co wiąże się z lepszymi glebami. Jedynie w tych gminach odsetki terenów zajętych pod tego rodzaju uprawy przekraczały średnie dla Polski i Wielkopolski. Poziomowi krajowemu i wojewódzkiemu dorównywały jeszcze gminy Kazimierz Biskupi i Ślesin. Z powodu ograniczania hodowli zwierząt spada zasięg upraw ziemniaczanych. Po likwidacji Cukrowni Gosławice, uprawy buraków cukrowych uległy znacznej redukcji. Wzrosły natomiast zasiewy kukurydzy i mieszanek zbożowych oraz rzepaku.

Na podstawie analizy struktury zasiewów w gospodarstwach indywidualnych zauważyć można – przy zbliżonych proporcjach poszczególnych rodzajów upraw – pewną odmienność od charakterystyki Wielkopolski i Polski. Nieznacznie większe są arealy zbóż, natomiast mniejsze – ziemniaków i roślin przemysłowych, a także warzyw. Ma to związek z warunkami glebowymi i klimatycznymi (niedobór opadów w przypadku ziemniaków). Analizując wewnętrzne zróżnicowanie w Aglomeracji można wyróżnić dwa główne typy gmin: zbożowo – ziemniaczany (a raczej żytnio – ziemniaczany - A), reprezentowany przez Grodziec, Krzymów, Rychwał, Rzgów, Stare Miasto (skupionych w południowej części OFAK) oraz rzepakowo – buraczany (najpewniej pszenno – rzepakowy – B) w gminach Kazimierz Biskupi, Kleczew, Ślesin, Wilczyn (zajmujących północno – zachodnią część terenu). Pozostałe gminy reprezentują charakterystyki pośrednie, przy czym odwołując się do struktury użytkowania gruntów należy pamiętać o skupieniu sadów i plantacji w gminie Sompolno oraz o znacznym areale łąk i pastwisk w gminach nadwarciańskich. Może to determinować ukierunkowanie hodowlane na tym ostatnim obszarze.

Agglomeracja Konińska jest największym producentem żyta w Wielkopolsce. Należy zwrócić uwagę, że żyto jest podstawowym zbożem w piekarnictwie, a chleb żytni należy do coraz bardziej poszukiwanych. Daje to szansę na rozwój piekarnictwa i produkcji zdrowej żywności nawet przy obecnej strukturze zasiewów.

W ostatnich latach wzrosła produkcja warzyw. Warzywa na cele rynkowe uprawiane są w gminach Wierzbinek, Sompolno, Kramsk i Skulsk. Produkcja zielarska jest prowadzona w gminach Wierzbinek i Ślesin. W zbiorach owoców największe znaczenie mają jabłka i wiśnie, a wśród owoców jagodowych: czarna porzeczka, truskawka, czerwona porzeczka, malina. W zbiorach warzyw przeważają pomidory, ogórki, kapusta, kalafior, cebula, marchew, buraki ćwikłowe.

4.3 Hodowla zwierząt

Jedynie część gospodarstw – podobnie jak w województwie wielkopolskim – zajmuje się hodowlą zwierząt gospodarskich. Kierunek hodowlany (zwłaszcza trzody chlewnej)

w porównaniu z zasiewami, wykazuje większe przychody (produktywność) z 1 ha³⁸. Hodowla, w odróżnieniu od produkcji roślinnej, zasadniczo obejmuje cykle produkcyjne dłuższe niż roczne. Dane o hodowli, w celu zidentyfikowania specjalizacji i trendów, zaczerpnięto z baz Powszechnych Spisów Rolnych, zamieszczanych na portalu internetowym GUS (Bank Danych Lokalnych - BDL).

³⁸ Atlas Rolnictwa Polskiego, cz. 10, s. 4 http://www.igipz.pan.pl/tl_files/igipz/ZGWiRL/ARP/10.Produkcja%20rolnictwa.pdf
[dostęp: 25.04.2014]

Tab. 6 Hodowla i obsada zwierząt gospodarskich – OFAK na tle województwa (2010).

Jednostka	liczba gospodarstw	bydło		trzoda chlewna		konie	drób		sztuki duże	
		razem	krowy	razem	lochy		razem	kury	razem	
		szt.	szt.	szt.	szt.	szt.	szt.	szt.	DJP	/100 ha ur.
Konin	149	501	181	479	48	19	5223	3934	747	9,3
Golina	603	3087	1365	3270	367	88	20548	11497	3681	50,3
Grodziec	593	3223	1114	10544	944	33	45979	45130	5525	77,7
Kazimierz Biskupi	369	874	340	3714	374	9	8620	7013	1950	37,7
Kleczew	485	1593	554	10213	1012	26	15080	11440	4565	62,6
Kramsk	767	7085	3450	2729	304	68	22583	19836	6547	68,3
Krzymów	544	2200	843	2050	232	60	36615	32798	2677	51,1
Rychwał	720	4814	1470	15671	1391	77	62825	49751	7419	81,1
Rzgów	631	3209	1071	8094	926	69	201036	109530	7682	109,2
Skulsk	459	1678	633	6854	752	22	103358	96209	3193	48,9
Sompolno	522	3569	1294	2983	304	58	15521	12077	3633	35,9
Stare Miasto	745	3452	1037	7945	810	73	38126	15988	5309	72,0
Ślesin	497	4056	1830	3263	341	70	11354	9609	4142	51,0
Wierzbinek	735	6654	2744	4320	536	71	82724	79027	5940	53,6
Wilczyn	445	2747	952	12693	1118	27	12087	8303	4937	76,9
Razem Aglomeracja	8264	48742	18878	94822	9459	770	681679	512141	67947	58,8
WIELKOPOLSKIE	88978	724256	253585	3597357	319018	19316	25990467	22949077	2199745	112,8
w proporcji do województwa	9,3%	6,7%	7,4%	2,6%	3,0%	4,0%	2,6%	2,2%	3,1%	52,1%

Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Spisy rolne przeprowadzane są w dość dużych odstępach czasu. Ostatnie odbyły się w latach 1996, 2002 i 2010, co pozwala na obserwację rozwoju zjawisk w dłuższym zakresie. Największe stado bydła znajduje się na terenie gm. Kramsk, co koreluje z największym arealem łąk, lecz kolejne gminy w tej klasyfikacji nie odznaczają się największym udziałem użytków zielonych. Inaczej ma się sprawa z hodowlą trzody chlewnej – można tu zauważyć obszary koncentracji w południowo-wschodniej (gminy: Rychwał, Grodziec, Stare Miasto) i północno-zachodniej części Aglomeracji (gm. Kleczew, Wilczyn, Skulsk). W pierwszym przypadku ma to miejsce na obszarze „żytnio – ziemniaczanym”, w drugim – na obszarze ogólnie intensywniejszej produkcji rolnej. W przypadku drobiu prym wiedzie gm. Rzgów i to właśnie ta gmina posiada ogólnie największą obsadę zwierząt gospodarskich (wyrażoną w dużych jednostkach przeliczeniowych – DJP) na 100 ha użytków rolnych. Jedynie ta gmina zbliża się przez to do poziomu średniego dla Wielkopolski. Ten zaś przekracza średnią krajową ponad dwukrotnie. Kolejnych 6 gmin ze znacznie mniejszymi wielkościami przekracza tym samym średnią wielkość krajową. Ogólnie średnia obsada zwierząt jest w Aglomeracji Konińskiej zbliżona do krajowej. W zestawieniu nie analizowano hodowli owiec (500 szt.) i kóz (200 szt.), które to kierunki mają w OFAK znaczenie marginalne.

Zmiany skali hodowli są związane z opłacalnością produkcji i produkcją pasz w gospodarstwach.

Tab. 7 Zmiany pogłowia bydła w Aglomeracji w latach 1996-2010 na tle województwa i kraju.

Jednostka	bydło razem			zmiany		krowy			zmiany	
	1996	2002	2010	1996=100	2002=100	1996	2002	2010	1996=100	2002=100
	szt.	szt.	szt.	-	-	szt.	szt.	szt.	-	-
Konin	661	562	501	75,8%	89,1%	292	223	181	62,0%	81,2%
Golina	3087	2765	3087	100,0%	111,6%	1564	1499	1365	87,3%	91,1%
Grodzic	3317	2836	3223	97,2%	113,6%	1423	1252	1114	78,3%	89,0%
Kazimierz Biskupi	1320	819	874	66,2%	106,7%	629	400	340	54,1%	85,0%
Kleczew	2740	1624	1593	58,1%	98,1%	1187	633	554	46,7%	87,5%
Kramsk	5324	5671	7085	133,1%	124,9%	2391	2800	3450	144,3%	123,2%
Krzymów	3352	2113	2200	65,6%	104,1%	1545	1058	843	54,6%	79,7%
Rychwał	5045	4488	4814	95,4%	107,3%	2221	1890	1470	66,2%	77,8%
Rzgów	3562	2983	3209	90,1%	107,6%	1583	1350	1071	67,7%	79,3%
Skulsk	1910	1727	1678	87,9%	97,2%	906	803	633	69,9%	78,8%
Sompolno	2521	2456	3569	141,6%	145,3%	1252	1153	1294	103,4%	112,2%
Stare Miasto	3699	3106	3452	93,3%	111,1%	1543	1228	1037	67,2%	84,4%
Ślesin	2658	3267	4056	152,6%	124,2%	1280	1619	1830	143,0%	113,0%
Wierzbinek	4727	5424	6654	140,8%	122,7%	2278	2656	2744	120,5%	103,3%
Wilczyn	2939	3223	2747	93,5%	85,2%	1141	1106	952	83,4%	86,1%
Razem Aglomeracja	46862	43064	48742	104,0%	113,2%	21235	19670	18878	88,9%	96,0%
WIELKOPOLSKIE	671241	621969	724256	107,9%	116,4%	270836	252378	253585	93,6%	100,5%
w proporcji do województwa	7,0%	6,9%	6,7%	96,4%	97,2%	7,8%	7,8%	7,4%	94,9%	95,5%
POLSKA	6455472	5226192	5418621	83,9%	103,7%	3198747	2739220	2510045	78,5%	91,6%

Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Po okresie spadku pogłowie bydła ustabilizowało się, dostosowując się do warunków rynku. Także w układzie gmin nie zachodziły w latach 1996-2002 znaczące zmiany, przy czym gminy Kramsk i Wierzbiniek były terenami znacznego powiększania stad, czym zdystansowały wcześniej dorównującą im gm. Rychwał. Widoczne wzrosty miały miejsce jeszcze w gminach Ślesin i Sompolno. Natomiast w gminach, gdzie w 1996 r. bydła było najmniej, w 2010 r. jest go jeszcze mniej. Ogólnie udział Aglomeracji w pogłowie województwa spada. Planowane zniesienie w 2015 r. kwot mlecznych daje perspektywę zwiększenia produkcji mleka. Otwiera to nowe perspektywy dla hodowców bydła, szczególnie dysponujących dużymi stadami, ale jednocześnie wzmaga konieczność dalszych inwestycji, wzmocnienia potencjału gospodarstw.

Tab. 8 Zmiany pogłowia trzody chlewnej w Aglomeracji w latach 1996-2010 na tle województwa i kraju.

Jednostka	trzoda chlewna razem			zmiany		lochy			zmiany	
	1996	2002	2010	1996 =100	2002 =100	1996	2002	2010	1996 =100	2002 =100
	szt.	szt.	szt.	-	-	szt.	szt.	szt.	-	-
Konin	1207	1062	479	39,7%	45,1%	88	92	48	54,5%	52,2%
Golina	6563	7127	3270	49,8%	45,9%	667	723	367	55,0%	50,8%
Grodzic	10393	13297	10544	101,5%	79,3%	984	1337	944	95,9%	70,6%
Kazimierz Biskupi	4626	5259	3714	80,3%	70,6%	455	473	374	82,2%	79,1%
Kleczew	11203	13745	10213	91,2%	74,3%	1093	1306	1012	92,6%	77,5%
Kramsk	9430	7734	2729	28,9%	35,3%	988	848	304	30,8%	35,8%
Krzymów	4480	4144	2050	45,8%	49,5%	455	455	232	51,0%	51,0%
Rychwał	16129	21519	15671	97,2%	72,8%	1701	2201	1391	81,8%	63,2%
Rzgów	10232	12256	8094	79,1%	66,0%	1125	1418	926	82,3%	65,3%
Skulsk	6775	8832	6854	101,2%	77,6%	727	1076	752	103,4%	69,9%
Sompolno	7916	7920	2983	37,7%	37,7%	790	840	304	38,5%	36,2%
Stare Miasto	12942	19011	7945	61,4%	41,8%	1439	1777	810	56,3%	45,6%
Ślesin	7082	7012	3263	46,1%	46,5%	656	697	341	52,0%	48,9%
Wierzbiniek	9648	9407	4320	44,8%	45,9%	970	1262	536	55,3%	42,5%
Wilczyn	12265	18462	12693	103,5%	68,8%	1294	1706	1118	86,4%	65,5%
Razem Aglomeracja	130891	156787	94822	72,4%	60,5%	13432	16211	9459	70,4%	58,3%
WIELKOPOLSKIE	3586363	4426122	3597357	100,3%	81,3%	328968	430108	319018	97,0%	74,2%
udział w województwie	3,6%	3,5%	2,6%	72,2%	74,4%	4,1%	3,8%	3,0%	72,6%	78,7%
POLSKA	15152272	17240787	13132912	86,7%	76,2%	1392902	1771419	1228137	88,2%	69,3%

Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Pogłowie trzody chlewnej podlega natomiast dużym wahaniom, również uzależnionym od potrzeb i cen rynkowych, a w stosunku do 2002 r. stan ten obniżył się o ok. 40% (i podlega dalszym ograniczeniom). Odmiennie niż w przypadku bydła, nie zauważa się pogłębienia specjalizacji poprzez rozbudowę stad w żadnej z gmin, a jedynie w gminach o największym pogłowie w 2010 r. utrzymano liczebność z 1996 r. Konsekwentne ograniczanie hodowli świń zauważa się w większości pozostałych gmin, szczególnie w gminach Kramsk i Wierzbinek, gdzie wzrasta znaczenie bydła. Porównując liczebność loch można wysnuć wniosek, że liczebność świń będzie podlegać dalszemu ograniczaniu. Inna regulacja tego rynku, aniżeli w przypadku bydła (a zwłaszcza mleka) powoduje, że hodowla świń, mimo iż teren OFAK jest do tego dobrze predestynowany, jest przedsięwzięciem niepewnym. Również i w tym przypadku udział w województwie spada, jednak o wiele znacznie niż w przypadku bydła.

Tab. 9 Zmiany pogłowia drobiu w Aglomeracji w latach 1996-2010 na tle województwa i kraju.

Jednostka	kury ogółem			zmiany		kury nioski	
	1996	2002	2010	1996=100	2002=100	1996	2002
	szt.	szt.	szt.	-	-	szt.	szt.
Konin	6534	4777	3934	60,2%	82,4%	5509	3973
Golina	12001	16018	11497	95,8%	71,8%	10186	10002
Grodziec	15473	23139	45130	291,7%	195,0%	12864	8799
Kazimierz Biskupi	8915	7280	7013	78,7%	96,3%	7622	4704
Kleczew	10381	14266	11440	110,2%	80,2%	9060	7761
Kramsk	24876	27301	19836	79,7%	72,7%	19233	20998
Krzymów	25736	18068	32798	127,4%	181,5%	24027	14691
Rychwał	24087	32465	49751	206,5%	153,2%	19849	24460
Rzgów	15543	184449	109530	704,7%	59,4%	11100	12317
Skulsk	8551	505583	96209	1125,1%	19,0%	6902	4449
Sompolno	14513	19483	12077	83,2%	62,0%	11108	9537
Stare Miasto	16478	24132	15988	97,0%	66,3%	14044	14358
Ślesin	13882	137091	9609	69,2%	7,0%	11390	8092
Wierzbinek	15084	20868	79027	523,9%	378,7%	12538	9664
Wilczyn	8289	610538	8303	100,2%	1,4%	7325	606286
Razem Aglomeracja	220343	1645458	512142	232,4%	31,1%	182757	760091
WIELKOPOLSKIE	4134652	25288767	22949077	555,0%	90,7%	3723142	7487095
udział w województwie	5,3%	6,5%	2,2%	41,9%	34,3%	4,9%	10,2%
POLSKA	39076558	165050427	139584874	357,2%	84,6%	34398895	45834968

Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Jeszcze gwałtowniejsze zmiany zachodziły w przypadku drobiu. Pomiędzy rokiem 1996 a 2002 nastąpiła znaczna rozbudowa stad, a następnie, prawie 4-krotny spadek dotyczący niosek, jak i brojlerów, związany z popytem oraz koniecznością spełnienia wymagań unijnych. Kierunek drobiarski rozwijał się na południowych (gminy: Grodziec, Rychwał, Rzgów), a zwłaszcza na północnych krańcach Aglomeracji (gminy: Wierzbinek, Skulsk, a zwłaszcza Wilczyn). O ile w części południowej wielkość hodowli została w zasadzie utrzymana, o tyle w części północnej nastąpiły spektakularne zmiany (poza Wierzbinkiem), polegające na redukcjach sięgających 80-98%. W ten sposób rysująca się szansa na uzyskanie specjalizacji, zwłaszcza w produkcji jajczarskiej, jest ponownie nieaktualna.

Powyższe zestawienie dobitnie pokazuje mniejszą intensywność produkcji zwierzęcej w Aglomeracji Konińskiej w porównaniu z wartościami dla województwa. Z analiz środowiskowych wynika, że „w gospodarstwach rolnych zajmujących się chowem zwierząt obsada osiąga średnio 1,02 DJP (maksymalnie 1,17 DJP) na 1 ha użytków rolnych i mieści się w granicy dopuszczalnej wielkości zalecanej ze względów środowiskowych 0,5 – 1,5 DJP/ha (Kodeks Dobrej Praktyki Rolniczej, 2005). W związku z tym możliwa jest dalsza intensyfikacja produkcji zwierzęcej w gospodarstwach”³⁹. Niewykorzystanymi szansami są między innymi hodowla owiec i kóz.

4.4 Wyposażenie w sprzęt rolniczy

Niemal żadna z kategorii stosowanych maszyn rolniczych nie dorównuje udziałem proporcji liczby gospodarstw w województwie. Wyjątkiem są sadownicze opryskiwacze ciągnikowe. Duże powierzchnie sadów w gm. Sompolno zapewniają Aglomeracji Konińskiej wyższy niż proporcjonalnie w całej Wielkopolsce udział tych maszyn.

Ciągniki posiada 43,3% wszystkich gospodarstw rolnych. Średnio na jedno takie gospodarstwo przypada prawie 1,4 ciągnika. Liczby te są zbliżone do średniej krajowej, zaś zdecydowanie mniejsze wobec odpowiednich wskaźników dla Wielkopolski (54,4%, 1,73).

Liczba ciągników na 100 użytków rolnych wyraźnie przekracza wskaźniki dla Polski i województwa, przy czym na wynik ten składają się przede wszystkim gminy Rychwał i Sompolno. W tym drugim przypadku jest to spowodowane zapewne wyposażeniem w mniejsze ciągniki przystosowane do oprysków i innych zabiegów w sadach i plantacjach.

W kategoriach wyposażenia w inny sprzęt rolniczy Aglomeracja ma udziały w puli wojewódzkiej mniejsze niż wynikałoby to z odsetka gospodarstw (10%). Relatywnie korzystniejsza sytuacja panuje w przypadku maszyn do upraw łąkarskich (kosiarki ciągnikowe ma 8,2% gospodarstw). Średnią wojewódzką znacznie przekracza liczebność opryskiwaczy ciągnikowych (15,1%), co wynika z przypadku gm. Sompolno. Niemal w każdym przypadku (prócz silosokombajnów) liczba maszyn danego rodzaju przypadająca na posiadające je gospodarstwo jest mniejsza od średniej dla województwa.

4.5 Przetwórstwo rolno-spożywcze

Na terenie powiatu znajdują się liczne zakłady przetwarzające płody i produkty rolne, jednak najwięksi odbiorcy znajdują się poza tym obszarem, w powiatach sąsiednich (np. mleczarnie w Strzałkowie, Turku i Kole). Potencjał lokalnego przemysłu i bazy przechowalniczej jest uważany za zbyt mały do zagospodarowania produkowanych w Aglomeracji ziemniaków, owoców i warzyw. Obszar Aglomeracji Konińskiej jest przecie

³⁹ Por. Aktualizacja..., s. 124

znacznym rynkiem zbytu (ponad 200 tys. konsumentów), a także terenem dobrze przygotowanym do rozwoju funkcji logistyki i magazynowania. Tymczasem płody rolne wyprodukowane w OFAK opuszczają teren „surowe”, by wrócić jako przetworzone, a podatki z tego tytułu nie zasilają lokalnych budżetów. Wskazuje to szanse do rozwoju przechowalnictwa i przetwórstwa spożywczego.

4.6 Wykorzystanie funduszy pomocowych w rolnictwie

Struktura i charakter rolnictwa wpływają w dużej mierze na kierunki i poziom wykorzystania wsparcia z funduszy UE. Analiza tego rodzaju jest oparta na pracy Anny Dubownik.⁴⁰ Wsparcie unijne mogą bowiem otrzymać producenci rolni w klasyfikacji Agencji Modernizacji i Restrukturyzacji Rolnictwa, posiadający powyżej 1 ha użytków rolnych. Eliminuje to znaczny odsetek gospodarstw karłowatych.

W pierwszym okresie członkostwa Polski w UE (lata 2004-2006) płatności jednolite (podstawowe) były uwarunkowane praktycznie złożeniem prawidłowego wniosku przez uprawniony podmiot, podobnie było z płatnościami uzupełniającymi, toteż poziom ich wykorzystania nie różnicuje OFAK od reszty województwa. W tym czasie (lata 2005 – 2006) można było też uzyskać dopłatę do powierzchni upraw roślin energetycznych, jednak nie cieszyły się one w rejonie Konina zainteresowaniem.

W tym samym czasie rozpoczęła się realizacja Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW), obejmująca 9 działań, z których 6 przeznaczonych było dla indywidualnych producentów. W tym zakresie aktywność rolników z Aglomeracji Konińskiej była zróżnicowana. Największą sumę stanowiły wypłaty z tytułu prowadzenia działalności na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW). Obejmowały one wszystkie gminy prócz Konina, Kleczewa, Ślesina i Sompolna. Wsparcie uzyskało ponad 90% wnioskujących gospodarstw, przy czym, jak stwierdza R. Rudnicki⁴¹, pomoc taka nie sprzyjała restrukturyzacji rolnictwa, lecz pozwoliła przedłużyć działalność gospodarstw niewydolnych ekonomicznie, a położonych często na obszarach cennych przyrodniczo.

Inne kategorie wsparcia zostały wykorzystane w umiarkowany sposób. Poziom niższy niż średnia wojewódzka miała alokacja z programów rolnośrodowiskowych, które są skierowane do obszarów wrażliwych ekologicznie, niepozwalających na szczególną intensyfikację gospodarki rolnej. W OFAK odnotowano najniższą w Wielkopolsce częstotliwość sięgania po fundusze na dostosowanie gospodarstw do standardów UE (5,8% gospodarstw wobec 11,7% w województwie).

W ramach SPO Rolnictwo inwestycji w gospodarstwach rolnych (Działanie 1.1) dokonało 1,7% producentów (przedostatnie miejsce w Wielkopolsce). Podobnie było ze wsparciem różnicowania działalności rolnej lub zapewnienia alternatywnych dochodów (Dz. 2.4), czy rozwojem i ulepszaniem infrastruktury związanej z rolnictwem (Dz. 2.6), szczególnie ważnymi z uwagi na cechy charakterystyczne rolnictwa Aglomeracji. Średnio wykorzystano środki na ułatwienie startu młodym rolnikom (Dz. 1.2). Ogólnie częstotliwość wykorzystania możliwości SPO Rolnictwo plasowało omawiane tereny na końcowych lokatach w województwie. Wielkość dofinansowania w przeliczeniu na 1 ha osiągała wartości średnie dla województwa (podobnie jak PROW 2004-2006), z uwagi na mniejszą średnią wielkość gospodarstw.

⁴⁰Dubownik A. 2011. op. cit.

⁴¹Rudnicki R. 2010. Zróżnicowanie przestrzenne wykorzystania funduszy Unii Europejskiej przez gospodarstwa rolne w Polsce. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.

W perspektywie finansowej 2007-2013 stawki dopłat bezpośrednich wzrosły, przy czym wyraźnie spadł areal objęty płatnościami uzupełniającymi. Płatności te przyznawano między innymi do upraw buraków cukrowych, których powierzchnia, jak to już wspomniano, została ograniczona. Powiększył się dystans dzielący tereny OFAK od najlepiej rozwiniętych rolniczo obszarów Wielkopolski.

W ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 zaprzestano bezpośredniego wsparcia gospodarstw niskotowarowych. Wskaźniki częstotliwości korzystania ze środków na modernizację gospodarstw rolnych i programów rolnośrodowiskowych ponownie plasowały okolice Konina na ostatnich miejscach w województwie. Nieco lepiej było w kategoriach różnicowania działalności rolniczej oraz zalesień, przy czym w przypadku zalesień cała Wielkopolska plasowała się znacznie poniżej średniej krajowej.

Ponownie najwyższe wskaźniki odnosiły się do korzystania z funduszy dla obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania. Wydzielone w Załączniku 1 do PROW na lata 2007 – 2013 ONW obejmują gminy: Grodziec, Kramsk, Krzymów, Rzgów, Skulsk, Stare Miasto, Wierzbinek oraz tereny wiejskie gmin: Golina, Rychwał, Sompolno, a więc znaczną większość OFAK. Wsparcie z tego tytułu otrzymało 85% gospodarstw.

Ogólna suma zewnętrznego wsparcia finansowego dla rolnictwa Aglomeracji Konińskiej była znaczna (około 1 mld zł do 2013 r.⁴²), jednak złożyły się na to głównie kategorie związane z warunkami podstawowymi, formalnymi (bycie producentem rolnym, od 2007 r. utrzymywanie gruntów w dobrej kulturze) oraz ze specyficznymi cechami środowiska (ONW). Wsparcie nie przyczyniło się natomiast do poprawy sytuacji konińskiego rolnictwa na tle województwa, ani do wykształcenia specjalizacji.

4.7 „Statystyczne polskie rolnictwo”

Podsumowując, można stwierdzić, że środki Wspólnej Polityki Rolnej bardziej przyczyniały się w Aglomeracji Konińskiej do wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich, niż do rozwoju, podwyższania poziomu samego rolnictwa. Tutejszych producentów, jak wskazują analizy, częściej niż na innych obszarach Wielkopolski charakteryzuje zachowawczość, związana najpewniej z brakiem przekonania o sensie rozwijania dotychczasowych kierunków, a w części brak skoncentrowania na działalności rolniczej.

Analiza tab. 10 wskazuje, że najbardziej „rolniczy” charakter mają gospodarstwa rolne w gminie Rychwał. Na przeciwległym biegunie znajduje się, co zrozumiałe, Konin. W pozostałych jednostkach dominuje dwu- lub nawet wielozawodowy profil ludności rolniczej. Szczególnie widoczne jest to w gminach Rzgów, Kazimierz Biskupi. Jeśli rozpatrywać łącznie rolnicze i emerytalno-rentowe źródła utrzymania, to ludność bardziej związana ze swoimi gospodarstwami przeważa w północnej części Aglomeracji (Skulsk, Wierzbinek, Wilczyn, Sompolno). Ogólnie częściej niż średnio w Wielkopolsce, gospodarstwa w OFAK czerpią dochody z pozarolniczej działalności gospodarczej, a rzadziej – z rolnictwa, czym przypominają profil rolnictwa w skali ogólnopolskiej. Jest to zrozumiałe z uwagi na opisane charakterystyki rolnictwa Aglomeracji.

Poziom towarowości rolnictwa⁴³ jest na terenie OFAK jest wyrównany i nie

⁴² Dane uzyskane ze Starostwa Powiatowego w Koninie

⁴³ Wielkość produkcji towarowej (przeznaczonej do sprzedaży na rynku) przypadająca na jednostkę powierzchni gospodarstwa, z reguły na hektar; za: Kulikowski R., 2012. Produktowność i towarowość rolnictwa w Polsce; Barometr Regionalny, nr 4(30);

przekracza średniej krajowej (3,4 tys. zł/ha w 2010 r.)⁴⁴. Najniższa towarowość została odnotowana w gm. Krzymów, a wysoka w gm. Wilczyn, która jako jedyna przekracza średnie wartości dla Polski⁴⁵. Jest więc rolnictwo w Aglomeracji Konińskiej niemal statystycznym odzwierciedleniem rolnictwa polskiego, ze wszystkimi blaskami i cieniami tej gałęzi ludzkiej działalności. Jednocześnie dane te wskazują, że, mimo znacznego udziału w zatrudnieniu, rolnictwo w Aglomeracji trudno dziś uważać za alternatywę w sytuacji utraty innych źródeł utrzymania.

Rzadkością jest integracja producentów rolnych. Na 479 zarejestrowanych w Wielkopolsce grup producenckich, na terenie OFAK odnotowano 3. W większości gmin nie zauważa się specjalizacji rolnictwa. Część z nich znajduje się obszarze najsilniejszego oddziaływania Konina, autostrady A2 (np. Stare Miasto), co powoduje osłabienie kierunku rolnego. Z opinii przedstawicieli gmin wynika, że rysujące się specjalizacje można zauważyć w gminach Kramsk (hodowla bydła mlecznego), Sompolno (sady i plantacje). Brak specjalizacji oraz współpracy rolników przy trudnych warunkach gospodarowania i rozdrobnionej strukturze gruntów, a jednocześnie dużych tradycjach rolniczych i rozbudowanym sektorze obsługi rolnictwa to wciąż niewykorzystana szansa OFAK. Z uwagi na powyższe, a także na statystycznie niższe wykształcenie i wyższą średnią wieku rolników z Aglomeracji w porównaniu ze średnią wojewódzką⁴⁶ za bardzo cenną należy utworzenia przez konińskie Starostwo Powiatowe Centrum Obsługi Rolnictwa, którego zadaniem jest skupienie wszelkich instytucji i agencji działających na rzecz sektora rolnego.

⁴⁴ Kulikowski R., 2012, op. cit., s. 11;

⁴⁵ KPZK 2030, Mapa 8 – Towarowość rolnictwa.

⁴⁶ Por. Dubownik A. 2011, s. 24

Tab. 10 Źródła utrzymania gospodarstw rolnych (2010).

Jednostka terytorialna	z dochodem z:					bez dochodów z:				
	działalności rol.	emerytury i renty	pozarol. dział. gosp.	pracy najemnej	innych niezarobk. źródeł	działalności rol.	emerytury i renty	pozarol. dział. gosp.	pracy najemnej	innych niezarobk. źródeł
Konin	57,3%	22,8%	25,5%	28,0%	3,3%	42,7%	77,2%	74,5%	72,0%	96,7%
Golina	77,5%	31,2%	19,4%	37,6%	3,5%	22,5%	68,8%	80,6%	62,4%	96,5%
Grodziec	91,4%	27,0%	6,7%	49,5%	2,5%	8,6%	73,0%	93,3%	50,5%	97,5%
Kazimierz Biskupi	84,1%	33,1%	43,8%	39,9%	2,6%	15,9%	66,9%	56,2%	60,1%	97,4%
Kleczew	92,3%	28,1%	31,4%	29,0%	4,3%	7,7%	71,9%	68,6%	71,0%	95,7%
Kramsk	81,0%	26,8%	15,2%	43,1%	4,3%	19,0%	73,2%	84,8%	56,9%	95,7%
Krzymów	76,6%	22,6%	7,5%	47,6%	7,4%	23,5%	77,4%	92,5%	52,5%	92,6%
Rychwał	97,0%	13,2%	26,7%	38,0%	4,3%	3,0%	86,8%	73,3%	62,0%	95,7%
Rzgów	96,6%	35,9%	17,2%	54,7%	6,4%	3,4%	64,1%	82,8%	45,3%	93,6%
Skulsk	68,9%	25,3%	7,2%	26,8%	4,3%	31,1%	74,7%	92,8%	73,2%	95,7%
Sompolno	85,1%	18,1%	10,5%	40,7%	2,1%	14,9%	81,9%	89,5%	59,3%	97,9%
Stare Miasto	78,5%	24,9%	16,2%	38,5%	4,9%	21,5%	75,1%	83,8%	61,5%	95,1%
Ślesin	71,8%	22,1%	19,3%	38,6%	1,8%	28,3%	77,9%	80,7%	61,5%	98,2%
Wierzbiniek	95,6%	23,0%	14,1%	35,3%	6,5%	4,5%	77,0%	86,0%	64,8%	93,5%
Wilczyn	88,0%	31,3%	14,4%	32,9%	4,2%	12,0%	68,8%	85,7%	67,1%	96,0%
Razem Aglomeracja	82,3%	25,1%	17,9%	38,8%	4,1%	17,7%	74,9%	82,1%	61,2%	95,9%
WIELKOPOLSKIE	88,1%	24,9%	15,8%	38,3%	4,2%	11,9%	75,1%	84,2%	61,7%	95,8%
POLSKA	82,8%	27,4%	16,4%	39,5%	5,7%	17,2%	72,6%	83,6%	60,5%	94,3%

Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Rolnictwo stanowi nadal podstawową formę działalności na terenach wiejskich Aglomeracji Konińskiej. Zarówno warunki naturalne (przeważnie słabe gleby, niskie opady) jak i uwarunkowania historyczne (rozdrobnienie gospodarstw) powodują, że produktywność, zarówno produkcji roślinnej, jak i zwierzęcej, nie jest duża. Wiele jest gospodarstw niewydolnych, nie produkujących na rynek. Zauważa się brak specjalizacji produkcji w większości gmin, brak integracji producentów, niezadawalający poziom zainteresowania nowymi kierunkami i modernizacją rolnictwa. To wszystko powoduje, że trudno obecnie uważać działalność na roli (rolniczą) za alternatywę dla innych sektorów gospodarki w OFAK.

Jednocześnie siłą miejscowego rolnictwa jest jego skala, czyste środowisko, możliwość rozbudowy bazy przetwórczej i produkcji zdrowej żywności na dużą skalę.

5. Sytuacja demograficzna i rynek pracy

5.1 Sieć osadnicza, gęstość zaludnienia

Obszar Funkcjonalny Aglomeracja Konińska zamieszkiwały na koniec 2012 r. 206 084 osoby, w tej liczbie w Koninie 77 847 osób, a w 14 gminach powiatu konińskiego 128 237 osób, z tego w 5 miastach 17 926, a na terenach wiejskich 110 311 osób. Gęstość zaludnienia obszaru Aglomeracji Konińskiej wynosi 124 osoby/km², co jest wartością zbliżoną do ogólnopolskiej, natomiast przekracza gęstość dla województwa wielkopolskiego (116 osób/km²), co jest przede wszystkim wynikiem większej gęstości zaludnienia terenów wiejskich, która osiąga 72 os./km², co znacznie przewyższa analogiczną wartość dla Wielkopolski (55 os./km²).

Wielkość populacji poszczególnych gmin (poza Koninem) jest względnie wyrównana. Największą ludnościowo gminą jest Ślesin (13 902 osoby), najmniejszą – Grodziec (5257). Ogólnie ludniejsze gminy znajdują się w pobliżu Konina, mniej ludne – na obrzeżach terenu Aglomeracji. W miarę wyrównany potencjał ludnościowy gmin nie odzwierciedla wprawdzie możliwości ekonomicznych samorządów, wskazuje jednak na możliwości równoważenia rozwoju na obszarze powiatu konińskiego. Żadna z gmin nie dominuje w sposób znaczący nad pozostałymi, także i najmniejsze (i najstarsze) gminy nie „odstają” drastycznie od pozostałych.

Tab. 11 Powierzchnia, ludność, zmiany zaludnienia gmin Aglomeracji w latach 2008-2012.

Jednostka terytorialna	powierzchnia	faktyczne miejsce zamieszkania - stan na 31 XII					zmiana	gęstość zalud.
	2012	2008	2009	2010	2011	2012	2008-2012	2012
	km ²	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	%	os./km ²
Konin	82,2	79829	79516	78670	78209	77847	-2,48	947,0
Golina	99,0	11488	11542	11751	11798	11819	2,88	119,4
Grodziec	117,8	5253	5231	5271	5288	5258	0,10	44,6
Kazimierz Biskupi	107,7	10899	10983	11040	11145	11186	2,63	103,9
Kleczew	110,3	9814	9895	9973	9974	9978	1,67	90,5
Kramsk	132,0	10283	10348	10547	10653	10739	4,43	81,3
Krzymów	92,5	7217	7288	7428	7511	7641	5,88	82,6
Rychwał	117,9	8354	8327	8371	8381	8406	0,62	71,3
Rzgów	104,7	6933	6981	7068	7083	7141	3,00	68,2
Skulsk	84,9	6209	6209	6276	6230	6240	0,50	73,5
Sompolno	137,4	10468	10458	10568	10556	10531	0,60	76,6
Stare Miasto	97,8	10858	11054	11221	11349	11463	5,57	117,2
Ślesin	145,6	13702	13779	13822	13876	13924	1,62	95,6
Wierzbinek	147,6	7559	7514	7676	7638	7579	0,26	51,4
Wilczyn	83,2	6368	6356	6391	6387	6332	-0,57	76,1
<i>Powiat koniński</i>	<i>1578,4</i>	<i>125405</i>	<i>125965</i>	<i>127403</i>	<i>127869</i>	<i>128237</i>	<i>2,26</i>	<i>81,2</i>
Razem Aglomeracja	1660,6	205234	205481	206073	206078	206084	0,41	124,1
WIELKOPOLSKIE	29826,5	3397617	3408281	3446745	3455477	3462196	1,90	116,1
POLSKA	312679,7	38135876	38167329	38529866	38538447	38533299	1,04	123,2

Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Miasta powiatu konińskiego są ośrodkami małymi (2,4 – 4,5 tys. mieszkańców), stanowiącymi ośrodki obsługi okolicznych terenów wiejskich, a suma ich ludności nie przekracza 14% mieszkańców powiatu. Sytuacja ta powoduje, że miasteczka nie są ośrodkami o dużym potencjale funkcji, nie mieszczą usług wyższego rzędu niż szkoły średnie w Kleczewie i Sompolnie. Trudno więc, aby stały się samodzielnymi ośrodkami rozwoju i mogły w większym stopniu stanowić uzupełnienie, a nawet przeciwwagę dla Konina. Łącznie stopień urbanizacji OFAK wynosił 46,5%, co wskazuje, że Aglomeracja jest wciąż terenem słabo zurbanizowanym.

Ludność wiejska zamieszkuje 426 miejscowości, przeciętnie w jednej miejscowości mieszka więc nieco ponad 258 osób, na 100 km² przypada ponad 27 wsi. Średnia wielkość miejscowości wiejskiej w OFAK jest więc mniejsza, a gęstość wsi na 100 km² większa niż analogicznie w kraju i w województwie. Oznacza to większe rozproszenie osadnictwa.

Całkowita ludność Aglomeracji rokrocznie nieznacznie wzrasta (z 203 797 osób w 2002 r. do 206 084 w 2012 r.), przy czym wzrost ten w całości odbywa się na terenie powiatu konińskiego, a w zasadzie w części gmin powiatu, zaś w samym Koninie liczba ludności spadła od 2002 r. z 82 353 do 77 847 osób.

5.2 Ruch naturalny

Wskaźniki modułu demograficznego (małżeństwa urodzenia żywe, zgony ogółem, przyrost naturalny przeliczone na 1000 mieszkańców, liczone więc w ‰) dla Aglomeracji jako całości, zestawione z analogicznymi dla Wielkopolski i Polski są korzystne (podobne jak w Wielkopolsce, a korzystniejsze aniżeli w całym kraju). Bardzo duże znaczenie ma w tym przypadku struktura wiekowa ludności, która będzie analizowana później.

Cały teren OFAK odznaczał się w minionych latach wysokim współczynnikiem zawierania małżeństw (zarówno Konin, jak i powiat ziemski). Do lat 2009 – 2010 wielkość ta znacznie przekraczała odpowiednik dla całego kraju, a do 2006 r. – także dla Wielkopolski. Po tych latach wszystkie trzy obszary osiągnęły zbliżone wielkości (5,4-5,6‰ rocznie) a więc częstotliwość zawierania małżeństw w Aglomeracji znacznie się obniżyła. Obniżenie tego wskaźnika przy braku nagłych zmian w strukturze ludności oraz nagłych zmian kulturowych (zwłaszcza na tle województwa i kraju) może być skutkiem nierejestrowanych migracji, które opóźniają wstępowania w związki małżeńskie. Wciąż jednak stopa małżeńskości w Koninie jest najwyższa w grupie miast na prawach powiatu w województwie wielkopolskim.

Wskaźniki urodzeń żywych dla obszaru OFAK przez okres 2002-2009 utrzymywały się powyżej współczynników ogólnopolskich, potem obniżając się do ich poziomu, natomiast stale znajdowały się poniżej wielkopolskich, zwłaszcza po 2008 r. (różnica 0,9-1‰). Sam Konin odznacza się ostatnimi czasy najniższym poziomem tego wskaźnika wśród powiatów grodzkich Wielkopolski.

Wskaźniki zgonów są regularnie niższe od polskich i wielkopolskich (różnica powyżej 0,5, a niekiedy powyżej 1‰) w związku z czym Aglomeracja odznacza się stałym, dodatnim przyrostem naturalnym. Przyrost ten w badanym okresie (2002 – 2012) nie spadł poniżej 1,2‰, a do 2008 r. przekraczał wskaźniki dla województwa. Wielkopolska jest zaś jednym z najkorzystniejszych pod względem sytuacji demograficznej terytoriów w Polsce. Średni współczynnik przyrostu w tym okresie wynosił 1,9‰, co przekraczało nie tylko średnią dla Polski (0,2) i podregionów przeważająco wiejskich (0,1), ale dla Wielkopolski (1,8). W układzie gmin największy był w Starym Mieście (średnio 4,1) i Krzymowie (3,6), a więc gminach podkonińskich, na obszarach osiedlania się nowych, najczęściej młodych

mieszkańców, a najniższy w Koninie (1,3). W roku 2012 w 3 jednostkach wystąpił ubytek naturalny (Grodziec -0,6, Konin -0,3, Skulsk -0,2).

Tab. 12 Przyrost naturalny w Aglomeracji na tle Polski, województwa i podregionów przeważająco wiejskich (PW) w latach 2002 – 2012.

Jednostka terytorialna	przyrost naturalny na 1000 ludności - ogółem											
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	średnia
Konin	0,8	1,2	1,2	1,5	2,0	1,1	2,5	2,0	2,2	0,5	-0,3	1,3
Golina	0,5	0,3	0,0	2,1	1,3	4,2	1,1	0,9	2,2	1,5	1,0	1,4
Grodziec	3,5	-2,2	0,8	3,2	0,8	4,8	6,3	0,2	3,0	1,9	-0,6	2,0
Kazimierz Biskupi	4,4	4,0	4,3	5,0	1,8	2,1	5,4	2,4	0,6	3,8	4,0	3,4
Kleczew	0,9	1,6	-0,1	2,5	2,9	1,7	4,8	8,0	2,2	1,3	1,9	2,5
Kramsk	1,1	2,5	1,7	0,8	0,9	2,2	1,6	2,5	0,4	1,5	2,9	1,6
Krzymów	4,8	3,5	3,4	-0,4	3,0	2,1	4,6	3,6	5,8	2,8	6,2	3,6
Rychwał	3,8	4,1	0,0	2,0	1,5	2,4	3,6	1,9	-0,8	1,4	3,2	2,1
Rzgów	3,0	0,4	2,3	-0,6	1,7	1,2	3,7	3,0	1,4	0,3	3,9	1,8
Skulsk	2,9	1,3	2,7	0,8	5,0	2,2	4,2	0,3	1,4	-3,2	-0,2	1,6
Sompolno	3,9	1,6	2,9	2,8	1,4	0,6	2,2	0,2	0,2	1,9	0,7	1,7
Stare Miasto	2,9	4,1	1,5	5,5	4,2	4,8	6,8	3,4	2,8	5,9	3,0	4,1
Ślesin	3,0	2,0	2,6	0,5	1,4	2,7	2,7	2,3	1,4	0,3	3,1	2,0
Wierzbiniek	0,0	0,0	1,5	1,3	4,7	5,9	3,4	-0,3	1,8	-1,7	2,5	1,7
Wilczyn	1,4	2,6	2,8	3,4	3,4	2,8	2,6	4,6	2,3	2,7	0,3	2,6
Powiat koniński	2,5	2,0	1,9	2,1	2,3	2,8	3,6	2,4	1,7	1,6	2,4	2,3
Razem Aglomeracja	1,8	1,7	1,6	1,9	2,2	2,1	3,2	2,3	1,9	1,2	1,4	1,9
WIELKOPOLSKIE	0,8	0,8	0,9	1,5	1,7	2,1	2,9	2,7	2,9	2,1	1,8	1,8
POLSKA	-0,1	-0,4	-0,2	-0,1	0,1	0,3	0,9	0,9	0,9	0,3	0,0	0,2
POLSKA - podregiony przeważająco wiejskie (PW) - Eurostat	bd	bd	bd	bd	bd	bd	bd	bd	1,0	0,4	0,2	0,1

Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Po 2008 r. można więc mówić o pewnych symptomach niekorzystnych w zakresie ruchu naturalnego w Aglomeracji. Istotna będzie więc analiza oparta o porównanie wskaźników ruchu ze strukturą ludności.

5.3 Migracje

Analiza salda migracji wnosi pewną odmianę w stosunku do powyższych, jako że faktyczne rozmiary i kierunki zjawiska często nie są rejestrowane. Jednak przebieg procesów migracyjnych we współczesnej Polsce jest zjawiskiem na tyle dobrze opisanym, że pozwala na diagnozę każdego większego obszaru.

Saldo migracji (rejestrowanych) w Koninie po raz ostatni było dodatnie w 1995 r. (+61), od tej pory jest stale ujemne, przy czym na sytuację tę rzutuje przede wszystkim odpływ wewnętrzny (wewnątrz granic Polski). Apogeum zjawiska nastąpiło w 2007 roku (saldo – 643, z tej liczby -621 w kraju). Główne cele migracyjne znajdują się wewnątrz Aglomeracji, są nimi gminy powiatu konińskiego przyległe do miasta. Wprawdzie nie są

dostępne statystyki mierzące to zjawisko kompleksowo, jednak mechanizmy suburbanizacji są na tyle powszechne i rozpoznane, że pobieżna analiza danych statystycznych przy wiedzy na temat położenia i charakteru gmin pozwala na wyciąganie wniosków. Łącznie w latach 1995-2012 Konin opuściło (wymeldowało się) 6689 osób więcej niż dokonało meldunku. Saldo migracji w Koninie (-5,5‰ w 2012 r., w poprzednich latach jeszcze niższe – por. tab. 13) było najniższe w układzie powiatów w całej Wielkopolsce. W tym samym czasie powiat koniński odnotował saldo +3193. W samym powiecie prym wiedzie gmina Stare Miasto (+2379), inne czołowe miejsca zajmują Kazimierz Biskupi (+1375), Ślesin (+982) i Kramsk (+635). Wysoki przyrost migracyjny odnotowało też miasto Kleczew (+612).

Tymczasem gminy leżące na obrzeżach Aglomeracji wyludniają się w jeszcze większym stopniu (Wierzbinek -1047, tereny wiejskie gm. Kleczew -781, tereny wiejskie gm. Sompolno -511, Wilczyn – 462, Grodziec -444, tereny wiejskie gm. Rychwał -415). Zjawiska te trudno łączyć w każdym przypadku z działalnością kopalni, jako że mają charakter trwały, bez znacznych wahań, i dotyczą także gmin nieobjętych odkrywkami. W przypadku niektórych obszarów procesy ludnościowe związane przenoszeniem mieszkańców z terenów zajmowanych przez kopalnię są jednak czytelne (Kleczew, Sompolno).

Tab. 13 Salda migracji wewnętrznych (krajowych) w Aglomeracji Konińskiej w latach 1995-2012 w podziale na miasta i tereny wiejskie.

Jednostka terytorialna	saldo migracji wewnętrznych										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Konin	-5,0	-6,0	-6,9	-6,3	-7,1	-7,7	-7,0	-6,3	-6,0	-6,2	-5,5
Golina	2,5	3,0	3,8	3,6	2,4	4,2	1,3	4,2	2,6	2,5	4,0
Golina - miasto	0,5	1,4	-5,0	-1,8	-4,8	7,4	-4,6	5,2	-0,9	0,0	-1,8
Golina - obszar wiejski	3,8	4,1	9,4	7,0	6,9	2,3	4,9	3,5	4,8	4,0	7,5
Grodziec	-5,6	-5,5	-8,4	-6,7	-4,4	-2,9	-4,0	-4,2	0,2	1,1	-5,5
Kazimierz Biskupi	5,0	10,2	10,7	7,6	10,1	12,0	17,3	9,3	11,1	5,7	2,1
Kleczew	-0,2	-1,3	0,5	-2,8	3,1	1,2	-1,3	-1,0	-0,7	-1,2	-0,4
Kleczew - miasto	10,7	12,5	-2,2	-1,2	2,4	3,4	-1,9	2,9	2,1	-1,2	-0,7
Kleczew - obszar wiejski	-8,2	-11,7	2,5	-4,0	3,6	-0,4	-0,9	-3,9	-2,8	-1,2	-0,2
Kramsk	2,0	0,2	5,2	5,0	5,3	5,3	4,8	4,5	6,6	8,4	6,5
Krzymów	3,9	9,8	7,1	6,1	3,5	6,0	3,8	5,0	3,1	8,3	5,6
Rychwał	-3,7	-3,1	-0,7	-3,4	-5,5	-2,9	-4,4	-3,6	-2,0	-0,4	-2,9
Rychwał - miasto	-5,5	-2,5	2,5	3,0	-11,4	-1,3	-5,1	-1,7	-2,1	-0,4	-7,5
Rychwał - obszar wiejski	-3,0	-3,3	-2,0	-5,9	-3,2	-3,5	-4,2	-4,4	-2,0	-0,3	-1,0
Rzgów	-0,7	4,9	2,8	0,3	1,8	5,7	1,7	4,7	1,6	1,8	3,2
Skulsk	-1,8	-4,6	-2,8	-1,0	-0,8	-2,8	0,3	2,4	-2,1	-3,8	-3,9
Sompolno	-0,9	-2,8	-0,8	-1,7	-3,7	-7,7	-2,7	0,7	1,0	-2,8	-3,9
Sompolno - miasto	2,5	4,1	2,7	-0,3	-3,2	-9,5	-3,6	-3,6	6,2	-5,4	-2,7
Sompolno - obszar wiejski	-2,6	-6,5	-2,6	-2,5	-4,0	-6,8	-2,2	2,9	-1,7	-1,5	-4,5
Stare Miasto	20,9	18,6	18,6	12,6	15,1	14,6	10,5	12,5	10,9	5,3	8,6
Ślesin	4,4	5,1	6,2	3,7	6,5	6,3	2,1	5,4	6,0	3,6	3,7
Ślesin - miasto	7,6	8,1	1,6	1,3	9,7	9,9	-2,2	6,3	5,5	5,4	1,9
Ślesin - obszar wiejski	3,5	4,2	7,5	4,4	5,5	5,2	3,4	5,2	6,1	3,1	4,3
Wierzbinek	-7,9	-6,0	-3,5	-4,5	-3,0	-5,8	-9,6	-10,9	-14,5	-3,4	-5,6
Wilczyn	-2,5	-1,2	-6,6	0,6	-4,2	-7,8	-0,2	-4,7	-3,9	-3,3	-8,3
Powiat koniński	1,8	2,5	3,3	2,0	2,7	2,7	2,1	2,6	2,3	2,0	1,1

Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Analiza tabeli wskazuje na pewne stabilizowanie się tendencji w zakresie migracji. Zauważyć można także spadek salda w gminach podkonińskich, będących wcześniej terenem najbardziej nasilonego zasiedlania (Stare Miasto, Kazimierz Biskupi), na rzecz gmin bardziej oddalonych od centrum Konina (Rzgów, teren wiejski w gm. Ślesin). Jednocześnie saldo mieszkańców Konina jest stale wyraźnie ujemne. Oznacza to prawdopodobnie większe rozprzestrzenianie się zjawiska suburbanizacji mającej źródło przede wszystkim w Koninie, na teren powiatu. To „rozlewanie się” osadnictwa nie obejmuje jednak wszystkich gmin, a jedynie te położone bliżej miasta. Obrzeża powiatu są wciąż terenem odpływu ludności.

Współczynniki migracji w gminach Aglomeracji Konińskiej są – w porównaniu ze współczynnikami przyrostu naturalnego – wysokie. Tak więc to procesy migracyjne kształtują strukturę ludności w większym stopniu. A ponieważ migrują głównie osoby w wieku produkcyjnym mobilnym (18-44 lata) oraz dzieci i młodzież, obszary mające wysokie dodatnie saldo migracji mają korzystne perspektywy demograficzne.

Ogólnie w procesach migracyjnych w skali Aglomeracji częściej biorą udział kobiety, natomiast w układzie gmin zaznacza się przewaga obszarów z większymi saldami migracji mężczyzn. Przewaga kobiet migrujących - przy zjawisku ogólnego ubytku ludności - zaznacza się w przypadku Konina, Wilczyna i Grodzca, a przy zjawisku przyrostu migracyjnego – na obszarze miasta i gminy Ślesin. Na pozostałych obszarach o kształcie sald decydują zachowania migracyjne mężczyzn.

Próbując zanalizować to zjawisko można wyprowadzić wnioski, iż w pierwszej grupie mamy do czynienia ze zjawiskiem braku odpowiednich miejsc pracy (na wsi), a w Koninie można postawić dwie tezy – tę co poprzednio, lub tezę o przewadze ze względu na suburbanizację. Natomiast w przypadku miasta i gminy Ślesin, będących obszarami znacznego nasilenia budownictwa letniskowego (tak zwanych drugich domów) można przypuszczać, iż zjawisko dotyczy częściej osób w wieku emerytalnym. W strukturze wiekowej takich osób przewaga kobiet jest widoczna bowiem w każdym roczniku.

W pozostałych przypadkach przewaga migracji mężczyzn każe upatrywać przyczyn w związku z poszukiwaniem pracy. Trudno jednak mówić o trwałości takich wyjazdów. Niemniej jednak ogólny kształt zjawisk migracyjnych świadczy o dużej mobilności ludności Aglomeracji Konińskiej. Migracje miały jednak często charakter okresowy – po latach pracy daleko od rodziny i domu następowały powroty. Trudno w tym miejscu prognozować, czy taki charakter wyjazdów się utrzyma.

Migracje zagraniczne nasiliły się po wejściu Polski do Unii Europejskiej, zwłaszcza od 2006 r. (2005: saldo dla OFAK -10, 2006: -72, 2007: -33), po czym wróciły do wcześniejszych natężeń – salda nie przekraczają poziomu -35 osób rocznie. Tak więc wielkość migracji zagranicznych ma marginalne znaczenie w całym zjawisku.

Odnosząc się do badań P. Śleszyńskiego⁴⁷, dotyczących obszarów migracji do głównych ośrodków miejskich, cały teren OFAK znajduje się w zasięgu zlewni migracyjnej Poznania, przy czym mieszkańcy Konina równie często przenoszą się do Poznania jak i do Warszawy, co jest uwarunkowane między innymi możliwościami transportowymi.

5.4 Struktura ludności

Współczynnik feminizacji (liczba kobiet na 100 mężczyzn) na terenie Aglomeracji przybiera wielkości charakterystyczne dla obszarów jednocześnie uprzemysłowionych (przemysły ciężkie) i rolniczych. W ostatnich latach poziom feminizacji wynosi 104 – 105. Analogiczny jest średni wskaźnik dla polskich podregionów przeważająco wiejskich w typologii Eurostat. Nieco wyższe są ogólne wielkości feminizacji dla Wielkopolski (106) i Polski (107). Jedynie Konin wykazuje strukturę charakterystyczną dla ośrodków wielofunkcyjnych (110). Szczególnie niskie współczynniki feminizacji w gminach peryferyjnych (Wilczyn, Skulsk, Wierzbinek) mogą rzutować na przyszłe możliwości matrymonialne.

⁴⁷ Śleszyński P. 2010. Stan i jakość zagospodarowania przestrzennego w Polsce w świetle badań geograficznych. s. 16. https://www.mir.gov.pl/rozwoj_regionalny/Polityka_przestrzenna/Wspolpraca_badawczo_rozwojowa/ [dostęp: 15.04.2014]

Struktura ludności OFAK analizowana według ekonomicznych grup wieku w dalszym ciągu wykazuje symptomy relatywnej „młodości demograficznej”. Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym wynosi wciąż powyżej 20%, z tendencją zniżkową, jednak wciąż znacznie przekracza udział osób w wieku poprodukcyjnym. W układzie gmin powiatu konińskiego nie znajduje się dużych różnic, aczkolwiek widać relatywnie wolniejsze starzenie się gmin objętych suburbanizacją. Na tle aglomeracji relatywnie „starszą strukturę” wykazuje Konin, co jest ogólną cechą większych miast, z których część mieszkańców wyprowadza się do sąsiednich gmin, a także wynika z przeszłości gospodarczej.

Cechą charakterystyczną terenu Aglomeracji Konińskiej, a zwłaszcza miasta Konina jest duży udział osób z roczników 1947-1957 w ogólnej liczbie ludności. Są to osoby, które znajdowały pracę (i otrzymywały mieszkania) w czasie rozbudowy Zagłębia Konińskiego. Duża liczebność tego pokolenia była powodem dużego przyrostu naturalnego w latach 70. i 80. XX w. Aktualnie roczniki osób urodzonych po II wojnie światowej osiągnęły wiek emerytalny, co jest powodem dynamicznych zmian w strukturze ludności.

Po roku 2009 procesy „starzenia” się ludności OFAK znacznie przyspieszyły, przez co struktura całego obszaru upodobniła się do wolniej zmieniającej się struktury wielkopolskiej, wciąż jednak jest młodsza aniżeli ogólnokrajowa. W samym Koninie procesy te przyspieszyły najbardziej, a roczny przyrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym od 2011 r. przekracza 1% rocznie.

Stosunkowo niskie wskaźniki obciążenia demograficznego (poza Koninem) oraz struktura o przewadze ludności w wieku produkcyjnym świadczą o dużym potencjale rynku pracy, ale stanowią też wyzwanie dla polityki gospodarczej.

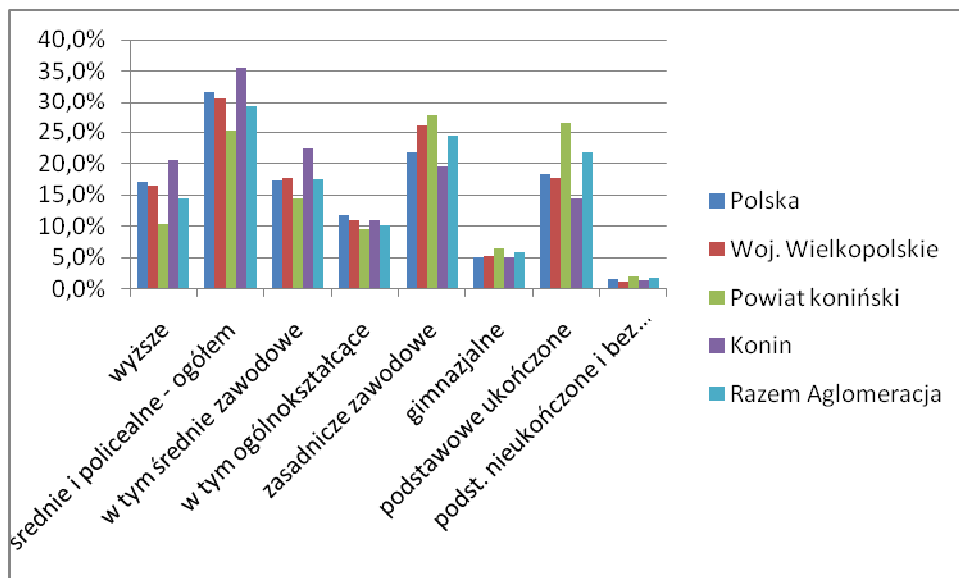
Tab. 14 Struktura ekonomiczna ludności w Aglomeracji Konińskiej na tle województwa, kraju i podregionów PW w latach 2002 – 2012.

Jednostka terytorialna	w wieku przedprodukcyjnym					w wieku produkcyjnym					w wieku poprodukcyjnym				
	2008	2009	2010	2011	2012	2008	2009	2010	2011	2012	2008	2009	2010	2011	2012
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Konin	18,0	17,7	17,3	16,9	16,5	65,8	65,4	65,0	64,4	63,7	16,2	16,9	17,7	18,7	19,8
Golina	21,9	21,2	20,6	20,2	19,7	65,0	65,7	66,2	66,1	66,4	13,1	13,1	13,2	13,7	13,9
Grodziec	23,8	23,0	23,0	22,4	21,8	60,6	61,1	61,5	62,1	62,5	15,6	15,9	15,4	15,5	15,7
Kazimierz Biskupi	23,2	22,5	21,5	20,8	20,2	64,5	65,2	66,0	66,2	66,5	12,3	12,3	12,5	12,9	13,3
Kleczew	23,5	22,8	22,0	21,2	20,5	63,0	63,4	64,0	64,5	64,6	13,6	13,8	14,0	14,3	14,8
Kramsk	23,7	23,0	22,6	22,1	21,6	61,8	62,6	63,0	63,3	63,3	14,5	14,5	14,4	14,6	15,1
Krzymów	24,7	24,2	23,7	22,9	22,5	62,1	62,6	63,0	63,5	63,7	13,2	13,2	13,4	13,6	13,9
Rychwał	23,2	22,5	22,1	21,6	21,0	62,0	62,7	63,0	63,2	63,7	14,8	14,8	14,9	15,2	15,3
Rzgów	23,7	23,2	23,0	22,3	22,0	61,6	62,4	62,6	63,1	63,1	14,7	14,5	14,4	14,6	15,0
Skulsk	22,1	21,8	22,1	21,8	21,4	62,1	62,4	62,2	62,0	62,1	15,7	15,8	15,7	16,1	16,5
Sompolno	22,7	22,1	21,8	21,3	20,8	62,9	63,4	63,8	64,0	64,3	14,4	14,5	14,4	14,7	14,9
Stare Miasto	24,4	23,6	23,5	23,1	22,4	63,9	64,5	64,6	64,6	64,9	11,7	11,9	11,9	12,4	12,6
Ślesin	22,8	22,2	21,5	20,9	20,1	63,0	63,4	64,0	64,1	64,4	14,2	14,4	14,5	15,0	15,6
Wierzbinek	25,1	24,4	23,7	23,2	22,4	60,1	60,8	61,5	62,0	62,4	14,8	14,7	14,7	14,8	15,1
Wilczyn	24,2	23,5	23,3	22,7	22,1	62,1	62,6	62,8	62,8	63,0	13,7	13,8	13,9	14,5	14,9
Razem Aglomeracja	21,3	20,8	20,4	19,9	19,4	61,3	62,0	62,6	63,2	63,6	14,8	15,1	15,4	16,0	16,6
WIELKOPOLSKIE	20,3	20,0	19,9	19,6	19,4	65,0	65,0	64,9	64,5	64,1	14,7	15,0	15,3	15,9	16,5
POLSKA	19,3	18,9	18,8	18,5	18,3	64,5	64,5	64,4	64,2	63,9	16,2	16,5	16,8	17,3	17,8
POLSKA - podregiony przeważająco wiejskie (PW) - Eurostat	bd	bd	20,1	19,7	19,4	bd	bd	63,8	63,7	63,6	bd	bd	16,1	16,6	17,0

Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Struktura wykształcenia mieszkańców Aglomeracji Konińskiej wykazuje pewną odmienność od ogólnokrajowej. Mniejszy udział mają osoby z wykształceniem wyższym i średnim, większy – z podstawowym i zasadniczym zawodowym.

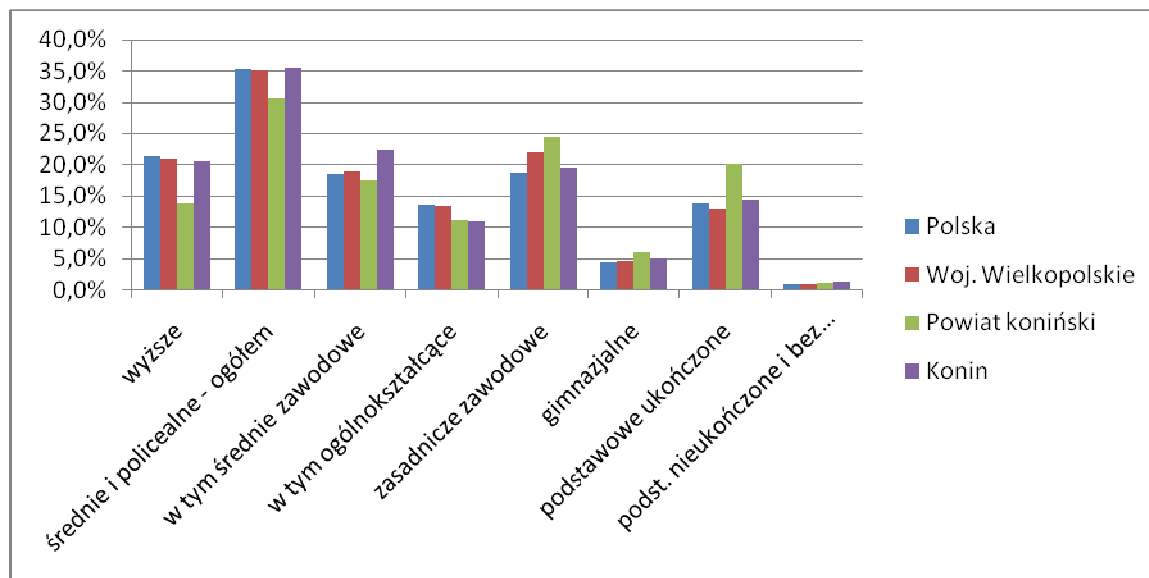
Ryc. 4 Struktura wykształcenia mieszkańców Aglomeracji Konińskiej – porównania (NSP 2011).

Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Przyczyną powyższego stanu rzeczy są odmienne charakterystyki wykształcenia mieszkańców Konina i powiatu konińskiego, oraz wzajemne proporcje tych grup.

Ryc. 5 Struktura wykształcenia mieszkańców miast w Aglomeracji Konińskiej – porównania (NSP 2011).

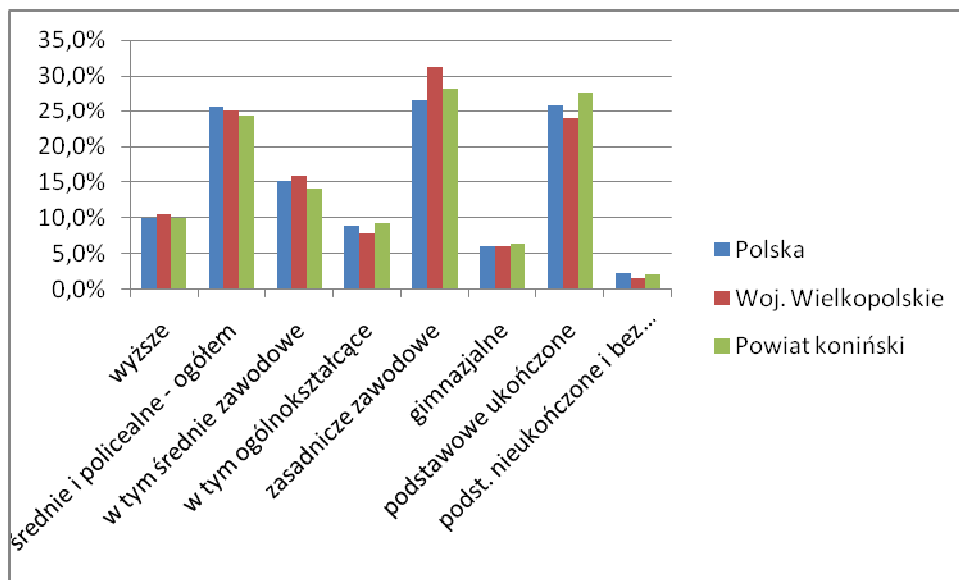

Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Wykształcenie mieszkańców Konina wykazuje charakterystyki zbliżone do ogółu miast Wielkopolski i Polski, przy czym zauważyć warto pewną nadwyżkę osób z wykształceniem średnim zawodowym (zapewne głównie technicznym). Odpowiada to

ukształtowanemu profilowi konińskiej gospodarki. Nieco więcej niż w kraju jest tu także osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym, mniej natomiast – w stosunku do województwa i kraju – z ogólnokształcącym. W pozostałych miastach udział osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym i podstawowym jest znacznie wyższy, zaś udział wykształcenia średniego i wyższego – znacznie niższy.

Ryc. 6 Struktura wykształcenia mieszkańców wsi w Aglomeracji Konińskiej – porównania (NSP 2011).

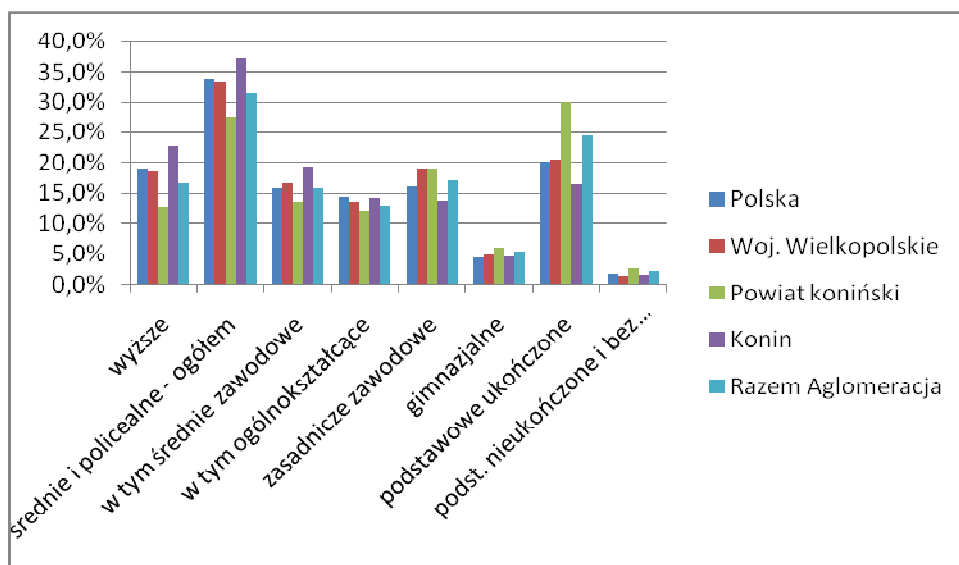

Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Struktura wykształcenia mieszkańców wsi w Aglomeracji jest zbliżona do ogólnokrajowej. Nieco mniej jest jednak osób z wykształceniem technicznym w stosunku do ogólnokształcącego, co może nieco zaskakiwać na tle profilu tutejszej gospodarki. Więcej jest natomiast osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym, które przez długie lata było głównym poziomem wykształcenia pracowników tutejszego przemysłu i górnictwa.

Ciekawych informacji dostarcza analiza struktur wykształcenia z uwzględnieniem płci.

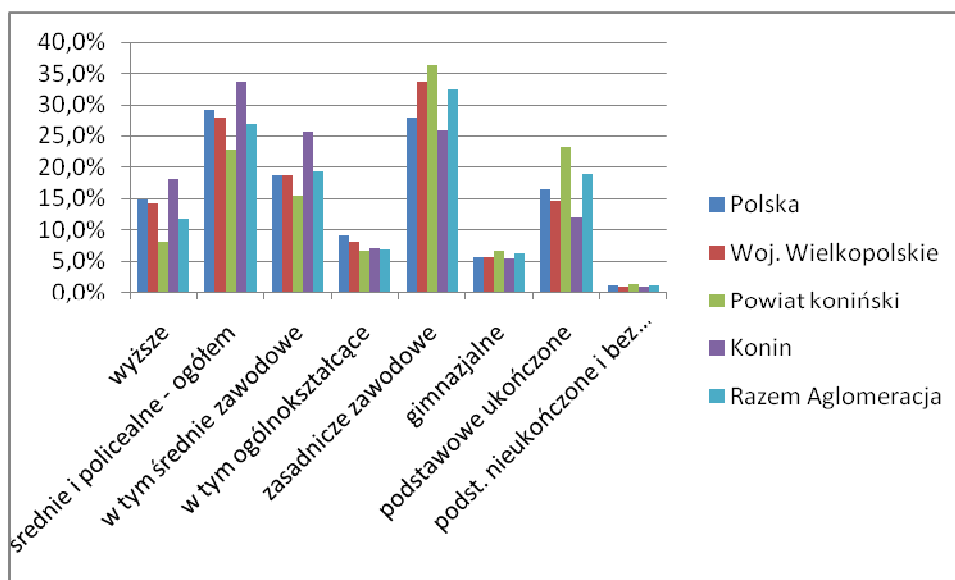
Ryc. 7 Struktura wykształcenia kobiet w Aglomeracji Konińskiej – porównania (NSP 2011).

Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W odniesieniu do kobiet można stwierdzić ogólnie nieco niższy poziom wykształcenia niż średnio w kraju i województwie. Znaczące różnice występują natomiast w przypadku Konina. Pań z wykształceniem wyższym jest odpowiednio 3,7% i 4,3% więcej, podobnie z wykształceniem średnim zawodowym.

Ryc. 8 Struktura wykształcenia mężczyzn w Aglomeracji Konińskiej – porównania (NSP 2011).

Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Wykształcenie mężczyzn wykazuje w ujęciu całej Aglomeracji zwiększony odsetek osób z przygotowaniem zawodowym – średnim i zasadniczym oraz podstawowym. Mniej jest natomiast mężczyzn z wykształceniem wyższym i średnim ogólnokształcącym. Poziom wykształcenia mężczyzn w Koninie jest jednak generalnie znacznie wyższy nie tylko w porównaniu z powiatem, ale także znacznie wyższy niż w Wielkopolsce i Polsce. Nadwyżka osób z wykształceniem wyższym wynosi odpowiednio: 3,3% i 4%, a z wykształceniem średnim zawodowym osiąga 7%.

Jest więc Konin ośrodkiem kadr wykwalifikowanych, z wysokimi kompetencjami wykształcenia, przy czym w przypadku wykształcenia zawodowego sytuacja ta dotyczy bardziej mężczyzn.

5.5 Prognozy demograficzne

Prognozy GUS bazujące na aktualnej na 2012 rok strukturze wieku i procesach demograficznych zakładają kontynuację obserwowanych trendów, a więc dalsze starzenie się społeczeństwa i związany z tym ubytek ludności (powodowany przez zmniejszanie się ludności Konina). W 2020 r. ludność OFAK ma wynieść 204 980 osób, w tym w Koninie 73 363 osoby, w 2030 r. 199 357 (w Koninie 66 476). Bez przełamania współczesnych tendencji, po 2030 r. może zacząć się spadek ludności również w powiecie ziemskim.

Zjawiska te mają doniosłe znaczenie dla gospodarki i finansów, zwłaszcza samorządów, oddziałując na wszelkie sektory działalności publicznej, poczynając od edukacji przedszkolnej i szkolnej oraz ochronie zdrowia i opiece społecznej. W dalszym zakresie mają wpływ na zakres i opłacalność utrzymywania infrastruktury technicznej.

W ramach działań na rzecz rodziny i integracji społecznej od 2013 r. funkcjonuje program Konińska Karta Rodziny 3+, skierowany nie tylko do rodzin wielodzietnych, ale rodzin zastępczych, w tym pełniących funkcję pogotowia rodzinnego oraz rodzinnych domów dziecka z terenu Konina.

Sytuacja demograficzna w Aglomeracji Konińskiej jest, na tle Polski, względnie korzystna. W układzie wewnętrznym sytuacja korzystniejsza jest w gminach powiatu konińskiego, aniżeli w Koninie. Powodem tego stanu jest wciąż raczej „młoda” struktura ludności.

Począwszy od lat 2008-2009 odnotowywane są jednak procesy niekorzystne. Spada współczynnik zawierania małżeństw i związana z tym stopa urodzeń. Maleje więc przyrost naturalny. Wiele osób wyjeżdża poza OFAK, jednak jak dotąd często były to wyjazdy czasowe, podyktowane poszukiwaniem pracy lub podjęciem nauki. Dodatkowo następuje suburbanizacja. W wyniku tych zjawisk ludność Konina zmniejsza się i gwałtownie starzeje.

Przy zachowaniu dotychczasowych trendów, w dalszej perspektywie spadek zaludnienia i znaczne starzenie ludności czeka całą Aglomerację, co jest niekorzystne dla gospodarki i samorządów.

5.6 Cechy charakterystyczne rynku pracy Aglomeracji Konińskiej. Najwięksi pracodawcy i ich perspektywy

Okres lat 1945 – 1989 wiązał się z postępującym uprzemysłowieniem i wzrostem zatrudnienia w sektorze produkcji na terenie Aglomeracji, przy relatywnym niedorozwoju usług. Sytuacja zaczęła zmieniać się w latach 70. XX w. wraz z utworzeniem województwa konińskiego i powołaniem do życia licznych instytucji, rozbudową szpitala i szkół. Przez cały ten okres liczba ludności pracującej w rolnictwie, a także zamieszkałej na wsi utrzymywały się na wysokim poziomie, gdyż wykształciła się grupa chłoporobotników, osób pracujących w sektorze górnictwa i przemysłu, a jednocześnie mieszkająca na wsi i utrzymująca rodzinne gospodarstwa. Miasta, a zwłaszcza Konin wchłaniały nadwyżki szybko przyrastającej ludności, a także były miejscem osiedlania się osób przybywających z zewnątrz.

Na terenie Konina funkcjonowały zakłady pracy znacznej wielkości jak na tę skalę miasta, co sprawiło, że lokalny rynek pracy nie zamykał się w granicach miasta, zwłaszcza że działalność wieloodkrywkowej kopalni (PAK KWB Konin S.A.) szybko opuściła obszar Konina, co dawało wspomniane możliwości zatrudnienia mieszkańcom okolicznych gmin bez konieczności zmiany miejsca zamieszkania. Symptodem tego procesu było przeniesienie dyrekcji Kopalni do Kleczewa – bliżej głównego frontu wydobywania.

Kopalnia wciąż zatrudnia ponad 3000 pracowników na szerokim terenie swej działalności (w 2012 w przeliczeniu na pełne etaty 3436 osób oraz 464 osoby w spółkach zależnych⁴⁸). W latach 1946 - 2002 działała, utworzona w oparciu o odkrywkę Morzysław, brykietownia węgla brunatnego. Sektor paliwowo – energetyczny, który uzupełniają konińskie elektrownie, łącznie zatrudnia na terenie OFAK ponad 5000 osób.

Ścisłe z PAK KWB Konin S.A. współpracuje Fabryka Urządzeń Górniczo-Odkrywkowego (obecnie FUGO S.A., część Grupy FUGO), wydzielona ze struktur Kopalni w 1962 r. Zakład produkował najpierw przenośniki taśmowe na potrzeby górnictwa krajowego i zagranicznego, później do oferty dołączyły koparki, zwałowarki i inne urządzenia. W latach 1990-1991 nastąpiło zachwianie podstawowego sektora działalności fabryki, stąd podjęto restrukturyzację oraz nawiązano współpracę z przemysłem stoczniowym (polskim i zagranicznym), a następnie pozostałym przemysłem morskim (offshore), produkując urządzenia przeładunkowe oraz wspomagające prace wiertnicze. Od 1993 r. FUGO współpracuje przy produkcji dźwigów portowych, od 1999 produkuje konstrukcje mostowe. W 2007 przejęto większościowy pakiet akcji FAMAK S.A. w Kluczborku⁴⁹.

Bliskość zespołu elektrowni była czynnikiem lokalizacji huty aluminium w Koninie, funkcjonująca od 1966 r. Od 2009 r. z uwagi na wymagania środowiskowe i niekorzystne relacje cen energii zaprzestano produkcji aluminium pierwotnego, co wiązało się z ograniczeniem skali działalności i zatrudnienia. Obecnie dwa funkcjonujące wydziały (odlewnia i walcownia) kupują ten metal w krajach zachodnioeuropejskich i w Rosji. Huta jest jedynym w Polsce producentem wyrobów walcowanych z aluminium i jego stopów, pokrywając 52% zapotrzebowania krajowego⁵⁰.

Wymienione przedsiębiorstwa zajmujące znaczące miejsca w swoich branżach stanowią o znacznie posuniętej specjalizacji gospodarczej OFAK, opartej na sektorze

⁴⁸ Oferta sprzedaży (prospekt emisyjny) ZE PAK, 2013 r.

⁴⁹FUGO S.A. - 50 lat działalności [w:] Węgiel brunatny, Nr 1/78/2012 (specjalny) <http://www.ppw.org.pl/wb/78/16.php> [dostęp: 15.04.2014]

⁵⁰Urząd Miasta Konina 2014. Raport - Identyfikacja liderów gospodarczych Konina w czterech kluczowych branżach dla strategii rozwoju miasta

paliwowo – energetycznym. Wszystkie te zakłady stanowią swego rodzaju ciąg produkcyjny. Brak pewności co do perspektyw wydobycia węgla brunatnego powoduje trwającą od lat niepewność co do dalszych podstaw rozwoju obszaru.

Ponieważ rozbudowany w oparciu o wydobycie węgla przemysł zapewniał pracę w ogromnej większości mężczyznom, rozwijano także przemysł lekki, gdzie pracę znajdowały panie. Przykładem były zakłady dziewiarskie Konwart, zlikwidowane w 2009 r. Okres transformacji gospodarczej po 1989 r. oznaczał także likwidację Cukrowni „Gostawice”, brykietowni węgla. Z większych podmiotów, które kontynuują działalność, wskazać należy Vin-Kon (wytwarzający wina, soki owocowe i warzywne), KON-BET (na bazie Konińskiej Fabryki Domów, wcześniej Kombinat Budowlanego (beton, prefabrykaty betonowe), Firmę Kupsik (branża metalowa), Okręgową Spółdzielnię Mleczarską, PKS Konin. Pod koniec okresu PRL (w 1987 r.) rozpoczęła działalność firma Kupiec (gm. Krzymów), jeden z czołowych producentów zdrowej żywności w Polsce⁵¹.

Przemiany gospodarcze oznaczały jednak też rozwój innych, nowych branż. W Koninie rozwinęły się przedsiębiorstwa takie jak Grupa Konimpex (poszczególne spółki zajmują się dystrybucją surowców chemicznych, działalnością deweloperską, branżą odzieżową i wydawniczą), Chemat (produkujący instalacje dla przemysłu chemicznego, preparaty enzymatyczne), Franspol (chemia budowlana), Frapo Invest (udziałowiec sieci POLOmarket, zajmujący się budową nowych obiektów), Frapo Dystrybucja (współwłaściciel POLOmarketów – największy pracodawca na terenie Konina).

Budowa autostrady A2 przyczyniła się do rozwoju logistyki i stref produkcyjnych związanych z węzłami autostrady, zlokalizowanymi głównie w gm. Stare Miasto (Konińska Fabryka Okien, Stolarska Bracia Nawrockich Smurfit Kappa, Zink Power, Europoles, Lite-Licht, Gebhard-Stahl, Kon-Plast, Grene, Avans, Tadmar) ale też w gm. Golina (Bera, Derbut), Krzymów (Galwa-Met), Ślesin (Wienerberger Honoratka).

Firmy te, reprezentujące bardzo zróżnicowane specjalizacje, bardziej korzystają z korzystnej lokalizacji niż z innych zasobów terytorium. Ich działalność jest rzadko powiązana ze sobą, nie tworzą też klastrów. Możliwości zatrudnienia z uwagi na wielkość firm nie dorównuje tej sprzed 1989 r.

W zestawieniu 500 największych polskich przedsiębiorstw znalazły się dwie firmy z terenu Aglomeracji. Prócz ZE PAK (miejsce 117) w zestawieniu znalazł się Konimpex (327)⁵². Podstawową działalnością Konimpexu jest jednak handel (prowadzony w dużej mierze poza granicami Polski), stąd zarówno zatrudnienie, jak i nakłady inwestycyjne są w tej firmie niskie. Grupa odnotowała w 2013 r. spadek przychodów rzędu -31,37% w stosunku do 2011 r. (spadek z poz. 246). Grupa ZE PAK odnotowała natomiast bardzo korzystny wynik finansowy, nieznaczny wzrost przychodów (awans z poz. 124 w zestawieniu za 2012 r.) zainwestowała ponad 284 mln zł i osiągnęła rentowność 10,84%. Ten podmiot jest więc wciąż „kołem zamachowym” gospodarki OFAK.

Biorąc pod uwagę produkcję sprzedaną przemysłu na 1 mieszkańca w układzie powiatów Wielkopolski, Konin zajmował w 2011 r. 7. lokatę, a powiat koniński miejsce 35. (ostatnie).

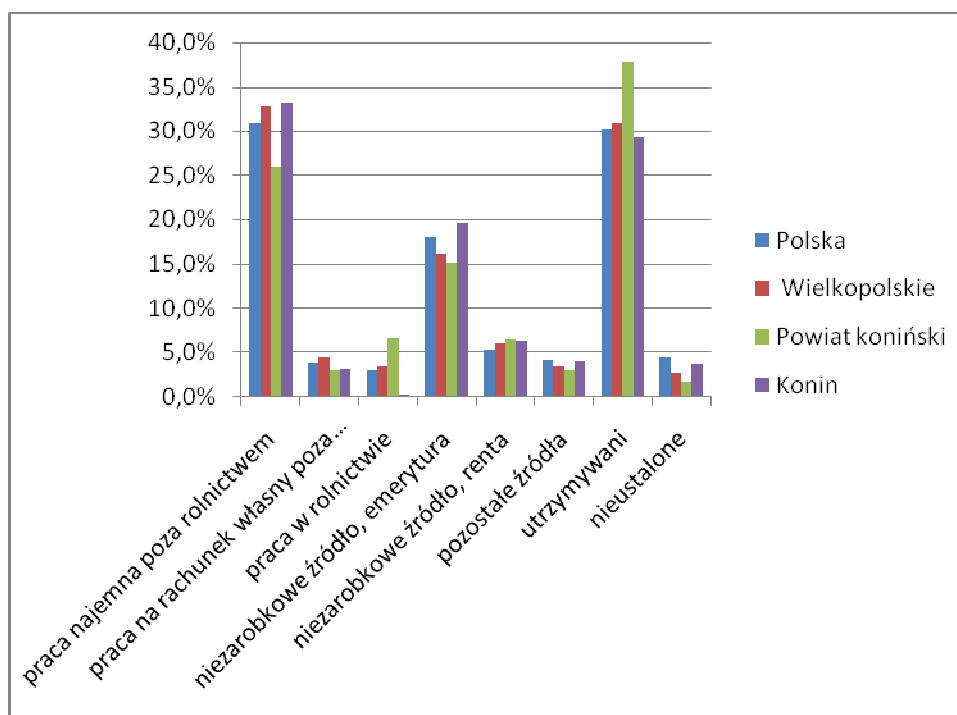
⁵¹http://www.kupiec.pl/content_pl/26/33/0/o_firmie [dostęp: 21.05.2014]

⁵²Lista 500 2014. „Rzeczpospolita” 23.04.2014 (dodatek).

5.7 Źródła utrzymania mieszkańców Aglomeracji Konińskiej

Miarodajne dane na temat cech ekonomicznych mieszkańców Aglomeracji pochodzą z wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011 (dalej: NSP 2011), zamieszczonych w Banku Danych Lokalnych na stronie internetowej Głównego Urzędu Statystycznego. Metodologia pozyskiwania tych danych jest nieco inna niż prosta rejestracja urzędowa, opierają się one bowiem na faktycznie podanych wypowiedziach. W tym przypadku dotyczą więc rzeczywistego stosunku do rynku pracy, niekoniecznie opartego na odpowiednich rejestrach. Sytuacja ta ma znaczenie w odniesieniu do rolnictwa, gdzie często nie formalizuje się zatrudnienia.

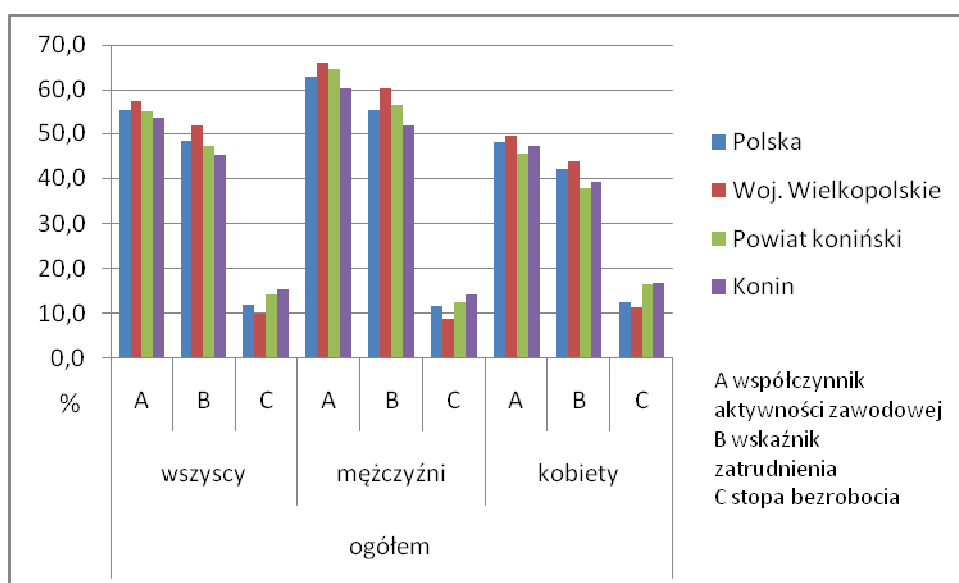
Ryc. 9 Źródła utrzymania mieszkańców Aglomeracji Konińskiej (NSP 2011).

Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Analiza źródeł utrzymania mieszkańców OFAK wskazuje na kilka cech. Mniejszy odsetek żyje z pracy na własny rachunek, więcej jest natomiast rencistów, a w Koninie – emerytów. Pracę w rolnictwie jako źródło utrzymania zadeklarowało tylko 6,7% osób z terenu powiatu. W powiecie konińskim natomiast wyjątkowo liczna jest grupa utrzymywanych, (37,9%). W Koninie 3,7% osób nie podało źródła utrzymania. W grupie tej znajdują się najczęściej osoby niemające legalnego zatrudnienia, w tym okresowo wyjeżdżające za granicę. Natężenie tego zjawiska, w istocie niekorzystnego, jest jednak nieco niższe niż ogółem w Polsce, znacznie jednak wyższe niż w powiecie i województwie.

Ryc. 10 Wskaźniki aktywności zawodowej mieszkańców OFAK (NSP 2011).

Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

5.8 Aktywność ekonomiczna ludności

Podstawowymi miarami aktywności ekonomicznej ujmowanymi w statystykach są: współczynnik aktywności zawodowej⁵³, wskaźnik zatrudnienia⁵⁴ i stopa bezrobocia.⁵⁵

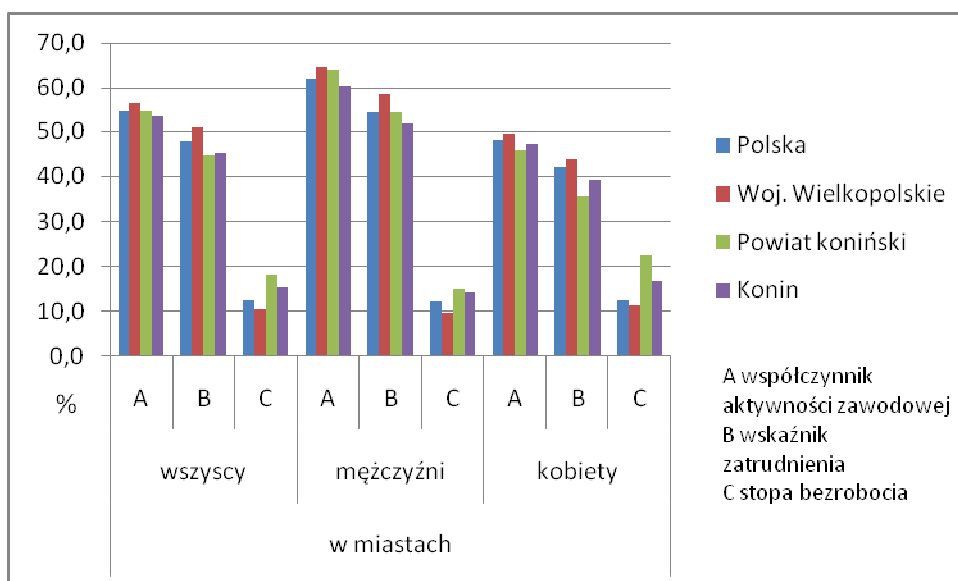
Aktywność ekonomiczna ogółu mieszkańców Aglomeracji jest niższa niż ogólnie w Wielkopolsce, zbliżona zaś do wskaźnika dla kraju. Niższe są natomiast wskaźniki zatrudnienia, a wyższe te, które dotyczą bezrobocia. Porównania dotyczące mężczyzn pokazują, że w tej grupie wskaźnik zatrudnienia w powiecie konińskim jest wyższy niż w mieście, a stopa bezrobocia niższa – odmiennie niż w statystykach urzędowych. Przyczyny tego faktu należy upatrywać właśnie w wykazywaniu zajęć rolniczych. Odsetki bezrobotnych mężczyzn były w czasie spisu nieco wyższe od ogólnopolskich. Spośród kobiet, większą aktywność zawodową wykazują natomiast mieszkanki Konina. Ogólnie mężczyźni wykazują znacznie wyższy pułap aktywności zawodowej i zatrudnienia. Wśród kobiet wyższy jest natomiast poziom bezrobocia, który w 2011 znacznie przewyższał bezrobocie ogólnopolskie i w skali Wielkopolski.

⁵³Współczynnik aktywności zawodowej – „procentowy udział aktywnych zawodowo danego grupowania w ogólnej liczbie ludności danego grupowania (czyli ludności ogółem, mężczyzn, kobiet)” - Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2013. Aktywność ekonomiczna ludności Polski. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011. s. 25.

⁵⁴Wskaźnik zatrudnienia – „procentowy udział pracujących danego grupowania w ogólnej liczbie ludności danego grupowania” – źródło jw.

⁵⁵Stopa bezrobocia⁵⁵ – „procentowy udział bezrobotnych danego grupowania w liczbie aktywnych zawodowo danego grupowania” – źródło jw.

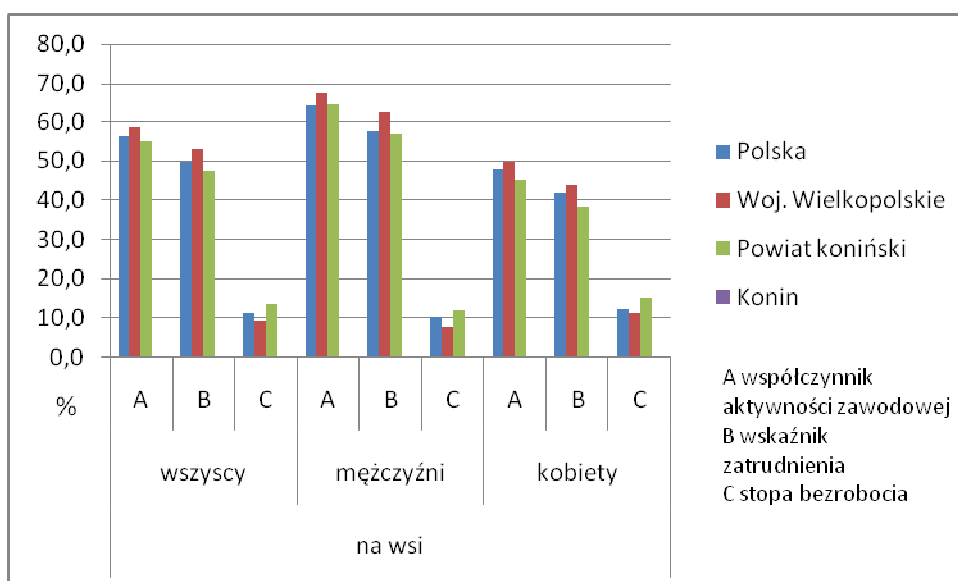
Ryc. 11 Wskaźniki aktywności zawodowej mieszkańców miast OFAK (NSP 2011).

Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Dane na temat aktywności zawodowej w miastach pokazują, że na tle ogółu aktywność zawodowa kobiet w miastach poza Koninem jest znacznie niższa, zaś bezrobocie o wiele wyższe. Wskazuje to na niedobór pozarolniczych miejsc pracy dla pań.

Ryc. 12 Wskaźniki aktywności zawodowej mieszkańców wsi w OFAK (NSP 2011).

Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Dane dotyczące wsi ukazują sytuację zbliżoną do ogólnopolskiej, co jest zbliżone z obserwacją o podobnej jak w skali kraju sytuacji na wsi i w rolnictwie. Na bazie powyższych danych można więc stwierdzić, że rynek pracy w OFAK ma dwa filary – Konin oraz rolnictwo. W obu przypadkach daje to większe szanse na pracę mężczyznom.

5.9 Struktura zatrudnienia

Na sytuację na rynku pracy wpływa wysoki i w ostatnich latach rosnący (w odróżnieniu od sytuacji w Polsce i Wielkopolsce) odsetek mieszkańców w wieku

produkcyjnym. Jak wspomniano wcześniej, znaczna część tych osób przekroczyła 55. rok życia, co nie sprzyja przekwalifikowaniu i znajdowaniu nowego zatrudnienia.

Na koniec roku 2012 w Aglomeracji Konińskiej pracowało 54 952 osoby (w Koninie 24 532, w powiecie ziemskim 30 420). W porównaniu z rokiem 2008 liczba zatrudnionych spadła o 2060 osób, z tego w Koninie o 1720, w powiecie o 340. W tym czasie liczba osób w wieku produkcyjnym spadła w Aglomeracji o 782 osoby, przy czym było to wynikiem głębokiego spadku w Koninie (-3651). W tym czasie liczba ludności w wieku produkcyjnym poza Koninem wzrosła o 2869. W ten sposób pogorszenie na rynku pracy było relatywnie większe w powiecie.

Struktura zatrudnienia w Aglomeracji Konińskiej, a zwłaszcza zmiany w tym zakresie w ostatnich latach wykazuje odmienność w stosunku do szeroko lansowanych tez o modernizacji. Wciąż ponad 27,7% zatrudnionych pracuje w rolnictwie (w powiecie konińskim 47,5%), 28,4% w przemyśle (w Koninie 31,8%), a pozostali w szeroko pojętych usługach. W latach 2005 – 2012 zatrudnienie w rolnictwie zmniejszyło się jedynie o 2,1%.

Biorąc pod uwagę odsetek osób rzeczywiście utrzymujących się z rolnictwa można stwierdzić, że ukształtowana w latach PRL grupa chłoporobotników nie zanika. Problemem OFAK jest nadal niedostatek pozarolniczych źródeł zarobkowania dla mieszkańców

W samym Koninie w latach 1999 - 2012 zatrudnienie w przemyśle i budownictwie spadło z 13532 (50,2% ogółu pracujących) do 7259 (35,8%). W analogicznym okresie zatrudnienie w usługach spadło nieznacznie z 13274 do 12988, przy czym udział tego sektora wzrósł z 49,2% do 64%⁵⁶.

5.10 Aktualne tendencje na rynku pracy. Przyczyny bezrobocia

Teren OFAK stanowi często występujący w Polsce lokalny rynek pracy z dużym skupieniem dojazdów do ośrodka centralnego. Konin charakteryzuje się wyraźnym dodatnim saldem dojazdów, zaś teren powiatu – ujemnym⁵⁷. Od wielu lat procesy te równoważyła działalność PAK KWB Konin S.A., w ostatnich dziesięcioleciach sytuacja ulega znaczącym zmianom. Wielkość zatrudnienia w Kopalni spada, zwiększa się natomiast skala zatrudnienia w nowych strefach aktywności gospodarczej, głównie wokół węzłów autostrady w gm. Stare Miasto. Wciąż jednak wcześniej wskazane zależności są aktualne. Dostępne statystyki wykazują wprawdzie jedynie przepływy pracowników pomiędzy gminami większe niż 9 osób, ponadto lokalizacja firmy nieraz różni się od faktycznego miejsca pracy, niemniej jednak relacje i zależności dają się zauważyć.

W 2011 r. do Konina dojeżdżało 7013 osób, z tego z terenu Aglomeracji 5460 (78%), zaś wyjeżdżało poza Konin 4312 pracowników, z tego na teren OFAK 2459⁵⁸ (57%). Istnieje więc pewna nierównowaga. Najwięcej osób do Konina dojeżdżało z gm. Stare Miasto (773), Kazimierz Biskupi (738), Ślesin (703) i Golina (597). Generalnie z każdej gminy powiatu dojeżdżało do Konina ponad 100 osób. Największe liczby pracowników z Konina zatrudnione są w Kleczewie (dotyczy miasta)(1293 – tu znaczenie ma siedziba PAK KWB Konin S.A., faktyczne miejsca pracy są rozproszone), Poznania (733), Starego Miasta (482), a także Warszawy (332).

⁵⁶ Konin 2013. Podstawowe dane statystyczne. US w Poznaniu, s. 31.

⁵⁷ Ministerstwo Rozwoju Regionalnego 2012. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, Mapa 6 Dojazdy do pracy najmniejszej.

⁵⁸ <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/narodowy-spis-powszechny-ludnosci-i-mieszkan-2011/dojazdy-do-pracy-w-polsce-wyniki-nsp-2011,24,1.html>

W porównaniu z rokiem 2006 liczba dojeżdżających do Konina spadła nieznacznie (z 7091) zaś liczba wyjeżdżających znacząco wzrosła (z 3261). W Aglomeracji jedynie z Kleczewem ma Konin ujemne saldo dojazdów. Właśnie Kleczew jest poza Koninem najsilniejszym ośrodkiem generującym dojazdy (saldo 2006: +3707, 2011: +3284, z tego z terenów OFAK prawie 95%, pozostali z terenu powiatów sąsiednich). Kleczew ma 2. w województwie wielkopolskim i 7. w Polsce iloraz przepływów, czyli proporcję liczby ludności przyjeżdżającej do pracy do liczby osób wyjeżdżających. Wskaźnik ten wynosi 8,75, podczas gdy przykładowo w Poznaniu 3,54. Odwrotna sytuacja ma miejsce w wielu gminach wiejskich, szczególnie w gm. Rzgów, znajdującej się wśród jednostek z najniższym ilorazem przepływów (0,07)⁵⁹.

Tak więc można zauważyć pewną hierarchię dojazdów – pracownicy z terenu Aglomeracji dojeżdżają głównie do Kleczewa (a raczej PAK KWB Konin S.A.) i Konina, zaś zatrudnieni zamieszkali w Koninie coraz częściej wyjeżdżają poza lokalne środowisko. Są to w zasadzie jedyne wykształcone rynki pracy oddziałujące na cały teren OFAK. Wydają się one jednak słabnąć, o czym świadczy malejące saldo dojazdów. Poza tymi dwoma ośrodkami wykształca się ośrodek gospodarczy w gm. Stare Miasto, gdzie saldo dojazdów jest wciąż ujemne, jednak spada. Analizy wskazują jednak, że ośrodek ten nie oddziałuje jeszcze na całą Aglomerację, a raczej na część południową OFAK.

Badania społeczne na potrzeby niniejszej strategii ujawniły też opinie o marginalizacji wynikającej z likwidacji województwa konińskiego i związanych z nim instytucji.

Notuje się konsekwentne obniżanie się relacji przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w Koninie w relacji do średniej ogólnopolskiej. W latach 1999 – 2012 wielkość ta spadła ze 104,7% do 93%⁶⁰, co ma związek z ograniczaniem zatrudnienia i zmianami własnościowymi w przemyśle i górnictwie. Dotychczasowe oddziaływanie podmiotów skupionych obecnie w Grupie ZE PAK na rynek pracy w Aglomeracji, a zwłaszcza PAK KWB Konin S.A. powodowało wyrównywanie poziomu płac na stosunkowo wysokim poziomie. Przyczyniało się to pośrednio do podniesienia poziomu życia, dając możliwości zatrudnienia bez zmiany miejsca zamieszkania

Po okresie 30-40 lat korzystnych relacji płac (kształtowanych przez sektor paliwowo-energetyczny i przemysł) spadek w stosunku do innych obszarów jest zjawiskiem frustrującym. Z tej racji, że Konin stanowi największy rynek pracy w całej Aglomeracji, wartość ta z pewnością oddziałuje na wynagrodzenia w skali całego obszaru, powodując obniżanie atrakcyjności zatrudnienia w OFAK (jako że o wspomnianej wartości średniego wynagrodzenia decydują przede wszystkim wyższe płace). W skojarzeniu z rosnącymi płacami w łatwo osiągalnych komunikacyjnie dużych ośrodkach takich jak Poznań czy Warszawa, a także przy względnej łatwości wyjazdu zarobkowego za granicę powoduje to odpływ pracowników, zwłaszcza młodych, mobilnych, ze zdobytymi kwalifikacjami („drenaż mózgow”) i samonapędzający się mechanizm dalszej obniżki płac i pogarszania jakości lokalnego rynku pracy.

Sfera zatrudnienia oddziałuje bezsprzecznie na inne sfery, szczególnie popyt, procesy demograficzne, ruch budowlany. Opisane tu zjawisko jest zarzewiem głębokiego kryzysu miejscowej gospodarki i bez odpowiedniej interwencji może spowodować skutki negatywne.

⁵⁹ Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2014. Dojazdy do pracy. Narodowy Spis Ludności i Mieszkań 2011, s. 69.

⁶⁰ Konin 2013. Podstawowe dane statystyczne. US w Poznaniu

W opinii badanych w 2013 r. przedsiębiorców (grupa 115 osób z terenu powiatu konińskiego⁶¹) największymi barierami w rozwoju zatrudnienia są wysokie podatki, wysokie koszty pracy. Te drugie są w gestii władz centralnych, na niektóre podatki natomiast mają wpływ władze lokalne. Do kluczowych w tej grupie należą podatki od nieruchomości czy od środków transportowych, także podatek rolny i leśny. Gminy mogą kształtować wymiary tych podatków, a także stosować ulgi i zwolnienia.

5.11 Charakterystyki bezrobocia

Stopa bezrobocia jest na całym terenie OFAK wysoka – wyższa niż średnia dla Polski. Odsetek osób pozostających bez pracy rośnie od 2008 r. i w marcu 2014 r. wynosił w Koninie 13,9%, w powiecie konińskim 19,4%. W 2008 r. analogiczne wskaźniki wynosiły 8,5% i 11%. Wskaźnik ten należy obecnie do najwyższych w województwie wielkopolskim, a w Koninie jest najwyższy biorąc pod uwagę 4 wielkopolskie miasta na prawach powiatu. Największą grupę stanowili bezrobotni w wieku 25 - 34 lat.

W ostatnich latach następują bardzo niekorzystne zmiany w strukturze bezrobotnych z punktu widzenia czasu pozostawania bez pracy. Zarówno w liczbach bezwzględnych, jak i w procentach najwięcej bezrobotnych jest w grupach pozostających bez pracy w okresie powyżej 12 miesięcy, a w Koninie także do 3 miesięcy.

Mimo wzrostu wskaźników zatrudnienia kobiet w ostatnich latach rośnie ich udział wśród bezrobotnych (zwłaszcza pań z niższymi kwalifikacjami). Charakterystyki bezrobocia są często odmienne dla Konina i powiatu. Konin charakteryzuje:

- duża liczba bezrobotnych pozostających bez pracy do 3 miesięcy, zwłaszcza kobiet (rotacja – krótkotrwałe okresy zatrudnienia),
- regularny wzrost liczby i odsetka bezrobotnych z wykształceniem wyższym i średnim ogólnokształcącym,
- spadek udziału bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym zawodowym.

Wskaźniki te świadczą także o potrzebie posiadania konkretnych kwalifikacji zawodowych. Powyższe charakterystyki odniesione do poziomu i struktury wykształcenia według płci przyczyniają się do wyjaśnienia niekorzystnych tendencji w grupie kobiet.

W powiecie konińskim natomiast notuje się:

- obniżanie się odsetka bezrobotnych do 25 roku życia (przyczyną mogą być wyjazdy poza OFAK),
- wzrost w pozostałych przedziałach, szczególnie 45+
- rośnie udział bezrobotnych z wykształceniem podstawowym, zasadniczym zawodowym
- duży i rosnący udział osób długotrwale bezrobotnych.

Konin charakteryzuje się najwyższym odsetkiem długotrwale bezrobotnych spośród miast na prawach powiatu w Wielkopolsce⁶²

5.12 Perspektywy zmian

W zakresie monitorowania rynku pracy i obsługi bezrobotnych zarówno Konin jak i powiat koniński obejmuje Powiatowy Urząd Pracy w Koninie. Wysoka jest efektywność

⁶¹ Starostwo Powiatowe w Koninie, 2013. Badanie potencjału przedsiębiorstw (w ramach projektu „Partnerzy dla rozwoju”).

⁶² Urząd Miasta Konina 2014. Raport o przedsiębiorczości w latach 2009 – 2013, s. 55.

zatrudnieniowa programów aktywizacyjnych PUP w latach 2009 – 2011, skierowanych do bezrobotnych 45+ („Czas na zmiany” i podobne) na tle innych programów. Notuje się jednak Spadek liczby ofert pracy na 1 bezrobotnego: w 2009: 0,23, 2011: 0,1. Oznacza to, że 10 i więcej bezrobotnych na przypada na 1 ofertę.

Coraz mniejszy zakres inwestycji drogowych na terenie i w pobliżu Aglomeracji może spowodować wzrost bezrobocia mężczyzn, zwłaszcza grupy 45+. Szansą mogą być duże budowy, a także lokalizacja fabryki Volkswagena we Wrześni (poza OFAK, w zasięgu 60 min. drogi). Związane ze zmianami demograficznymi możliwe ograniczenia liczby szkół oraz redukcje w służbie zdrowia i administracji mogą zwiększyć bezrobocie wśród kobiet, w tym 45+.

Punktem odniesienia pozostaje rynek poznański. Potrzeba jest elastycznych form zatrudnienia, zwłaszcza dla kobiet. Oferowane obecnie stanowiska nie odzwierciedlają nawet struktury wykształcenia bezrobotnych, nie wspominając o ogóle czynnych zawodowo. Oferowane są najczęściej prace proste i niskopłatne.

Analiza aktualnych ofert pracy na stronie internetowej PUP Konin⁶³ wykazała, że:

- na rynku lokalnym zgłoszono 80 ofert na pracę dla 130 osób,
- co najmniej wyższe wykształcenie jest wymagane w 5 przypadkach,
- wynagrodzenie powyżej minimalnego wskazano w 21 ofertach (reszta ma zapisane minimalne krajowe wynagrodzenie, co jest obowiązkiem przy zgłaszaniu zatrudnienia w pełnym wymiarze).

Rozpowszechnienie takich praktyk wskazuje, że już obecnie duża grupa pracujących pracuje poniżej kwalifikacji i otrzymuje analogicznie niskie pensje. Powszechne jest „wynajmowanie” pracowników przez agencje pracy w celu uniknięcia stosunku zatrudnienia z pracodawcą, do prac w placówkach typu „call-center”.

Wskazywanie niskich płac jako atutu lokalnego rynku pracy działa demobilizująco na samych pracowników, obniżając motywację do zdobywania wyższych kwalifikacji. Atrakcyjniejszymi opcjami są wówczas wyjazd do większego ośrodka, podjęcie pracy nielegalnej lub „orientacja na przeczekanie”.

Stopa bezrobocia w Aglomeracji Konińskiej wykazywała większą zmienność w przedstawionym czasie od zmian zachodzących w Wielkopolsce. Wzrosty zatrudnienia bywały dynamiczniejsze niż w Wielkopolsce i kraju, spadki – jeszcze bardziej dotkliwe. Świadczy to o słabości rynku pracy, małej trwałości i pewności zatrudnienia.

Istotnym zjawiskiem tutejszego rynku pracy jest sezonowość zatrudnienia. Rotacja najczęściej dotyczy pracowników fizycznych, produkcyjnych, sprzedawców i kierowców, rzadziej kadry zarządzającej, specjalistów, a także pracowników najniższego szczebla⁶⁴. Trudno interpretować to zjawisko jednoznacznie, jednak należy podkreślić, że wraz z wyrafinowaniem procesów technologicznych i wzrostem ilości wiedzy potrzebnej do pracy, wpływ rotacji jest coraz bardziej negatywny.

⁶³ www.pup.Konin.PL [dostęp: 21.05.2014]

⁶⁴

PUP Konin, Konińska Izba Gospodarcza, WSKM w Koninie, 2012. Raport końcowy z realizacji projektu Obserwatorium Rynku Pracy Wielkopolski Wschodniej, s. 21

Jako główną przyczynę bezrobocia ankietowani przedsiębiorcy wskazali ograniczenie inwestycji (54,3%), poza tym obciążenia fiskalne (43,4%) i zmniejszenie popytu. O braku mobilności pracowników wspominało tylko 7,1%.

Za pozostającą w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy grupę ankietowani przedstawiciele NGO uznali ludzi młodych, rozpoczynających życie zawodowe, niemających doświadczenia. Podkreślano niedostosowanie systemu edukacji do potrzeb związanych z zatrudnieniem. Działania PUP w odniesieniu do tej grupy uznano za niewystarczające, szczególnie aspekt wielkości środków przeznaczanych na ich aktywizację.

5.13 Zjawisko braku wykwalifikowanych pracowników

Specyfikę ta uwydatnia się w opiniach pracodawców⁶⁵. Najczęściej wskazywano na brak pracowników wykwalifikowanych. 68,7% przedsiębiorców wskazywało na brak tego rodzaju. W zestawieniu z relatywnie korzystną strukturą wykształcenia można wyciągnąć dwa wnioski: bądź o braku kwalifikacji dostosowanych do aktualnych potrzeb, co może wiązać się z wykonywaniem przez wiele lat prac w niezmiennej technologii, bądź o nienotowanym w statystykach opuszczeniu terenu przez pracowników z wysokimi kwalifikacjami. Szczegółowe wskazania dotyczyły braku pracowników liniowych, produkcyjnych (50,6% wskazań), samodzielnych specjalistów (44,3%), rzadziej kadry zarządzającej (17,7%).

Zaskakującym jest wobec powyższego fakt, że na pytanie o to, czy przedsiębiorcy chcieliby mieć wpływ na zmianę kształcenia zawodowego i współpracować w tym zakresie ze szkołami częściej pojawiały się odpowiedzi negatywne (36,4%) niż pozytywne (34,5%). Wysokie koszty okołopłacowe, w tym koszty ZUS – to najczęściej pojawiająca się w wypowiedziach badanych bariera w procesie zatrudniania i utrzymania pracowników, wskazana przez 57,4% przedsiębiorców. Jest to powód będący poza gestią samorządów. Na kolejnym miejscu wskazywano jednak wysokie podatki, na co władze lokalne mają w części wpływ.

Opracowywane przez Powiatowy Urząd Pracy w Koninie rankingi zawodów deficytowych i nadwyżkowych zarówno w podsumowaniu roku 2012 i 2013 wskazały, że:

- najbardziej deficytowymi (poszukiwanymi przez pracodawców) zawodami są: inżynierowie elektrycy (zwłaszcza automatycy), nauczyciele przedmiotów zawodowych, lektor języka angielskiego (2013), asystent nauczyciela przedszkola (2013), monter mebli (2013); w roku 2012 natomiast do najbardziej poszukiwanych należeli cieśle, doradcy klienta i operatorzy maszyn;
- najbardziej nadwyżkowe zawody to: kucharz małej gastronomii, krawiec, technik budownictwa, technik ekonomista, kasjer, handlowy, pozostali pracownicy przy pracach prostych gdzie indziej niesklasyfikowani, ogrodnik terenów zielonych, ślusarz, specjalista ds. marketingu i handlu, specjalista ds. finansów.

W roku 2013 największa szansa na uzyskanie oferty pracy możliwa była w zawodach wchodzących w skład grupy zawodowej: „4413 – Kodowacze, korektorzy i pokrewni”. Ogólnie stwierdzić można, że zarówno wśród zawodów poszukiwanych, jaki i tych, w których pracę trudno znaleźć, znajdują się profesje związane z przemysłowym (produkcyjnym) profilem Aglomeracji, jak i stanowiska w usługach. Niemniej jednak zauważa się dominację stanowisk wymagających przygotowania zawodowego na poziomie średnim. Nie zauważa

⁶⁵ Starostwo Powiatowe w Koninie, 2013. Badanie potencjału...op.cit.

się wyraźnego zapotrzebowania na specjalności nowe, kreatywne. Analizowane tendencje wykazują duże wahania. Najtrudniej znaleźć jest pracę osobom bez większych kwalifikacji, oraz klasyfikowanych w sektorach usług rynkowych, konsumpcyjnych.

5.14 Preferencje w stosunku do wykształcenia i wieku poszukiwanych pracowników

Dalszej wiedzy dostarcza wzmiankowany już „Raport końcowy z realizacji projektu Obserwatorium Rynku Pracy Wielkopolski Wschodniej”. Jako przyczynę problemów z rekrutacją wskazywano bardzo często ubytki kwalifikacji potencjalnych pracowników. 58,6% pracodawców jako przyczynę podkreślało brak fachowej wiedzy, 43,7% brak uprawnień zawodowych. Często wskazywano też czynniki „miękkie”, takie jak: niski poziom motywacji do pracy (wskazany przez 41,4%), brak umiejętności organizacji pracy (39,1%) czy ogólne nieprzystosowanie pracowników do życia (12,6%). Dane te świadczą o mocno zaawansowanej degradacji kapitału ludzkiego w zakresie rynku pracy w Aglomeracji Konińskiej.

Nieznajomość języków obcych wśród pracowników jako problem sygnalizowało 12,6% pracodawców, a więc stosunkowo niewiele w porównaniu z powyższymi brakami. Może to świadczyć bądź o szerokiej znajomości języków obcych wśród kandydatów do pracy, bądź o poszukiwaniu pracowników głównie do wykonywania prac prostych, niewymagających znajomości języków. W tym przypadku, w zestawieniu z wynikami nauczania w szkołach, byłby to kolejny czynnik demotywujący do zdobywania wiedzy.

Najczęściej poszukiwani są pracownicy posiadający wykształcenie średnie z przygotowaniem zawodowym (liceum profilowane/technikum) (49,0% firm). Następnie 41,0% podmiotów poszukuje pracowników z wykształceniem zasadniczym zawodowym. Wyższe wykształcenie wymagane jest w 20,0% firm. Pracowników z wykształceniem średnim ogólnokształcącym poszukuje 13,0% podmiotów, z wykształceniem policealnym z kolei 7,5%.

Najbardziej poszukiwani są pracownicy do 34 roku życia (do 24 lat – 6,5% i 25-34 lata 38,0%), co zadeklarowała 44,5% badanych przedsiębiorstw. Mniej liczna grupa przedsiębiorców wskazała na kolejny przedział wiekowy, czyli osoby w wieku 35-44 lata (22,0%). Dla niemal połowy badanych (48,5%), wiek pracownika nie miał znaczenia.

W zakresie zatrudniania osób niepełnosprawnych pracodawcy w dużej mierze widzą więcej barier aniżeli korzyści. Na same bariery wskazuje 48,0% respondentów, same korzyści natomiast połowa mniej 23,0% firm.

Większość badanych przedsiębiorstw (88,0%) jest skłonna zatrudniać osoby w wieku 45+. Do form pomocy, które dodatkowo zmotywowałyby pracodawców do zatrudniania osób 45+ należą: refundacja składki ZUS (48,0%), środki na doposażenie stanowiska pracy (24,5%), staż lub przygotowanie zawodowe dorosłych (14,0%). dla zdecydowanej większości ankietowanych (77,0%) najważniejszym kryterium decydującym o zatrudnianiu pracowników jest doświadczenie zawodowe potencjalnych kandydatów. Jest to element znacznie dominujący nad pozostałymi czynnikami. Z zasady eliminuje to osoby dopiero wchodzące na rynek pracy, stąd niezbędna wydaje się konieczność powiększenia oferty staży i praktyk, zwłaszcza, że ponad 65% pracodawców deklaruje gotowość do podjęcia takiej propozycji.

5.15 Główne przyczyny i kierunki migracji, w tym zarobkowej

Jako główne przyczyny migracji należy wskazać, opisane powyżej, pogorszenie relacji płacowych, także zmniejszenie ilości i pogorszenie jakości oferowanych stanowisk.

Wśród osób ankietowanych na potrzeby niniejszego opracowania, aż 52,3% rozważałoby, w przypadku braku pracy, wyjazd poza miejsce zamieszkania w celach zarobkowych (z Konina 49,2%, z powiatu 55,5%). Spośród gotowych do wyjazdu, 64% rozważałoby wyjazd za granicę (z Konina 66%, z powiatu 62,2%), pozostali preferowali generalnie inne obszary w Wielkopolsce (częściej wskazywali tak mieszkańcy powiatu).

Tak szeroko deklarowana gotowość do opuszczenia kraju jest zjawiskiem niepokojącym i świadczy o głębokim kryzysie lokalnego rynku pracy a także o determinacji ankietowanych.

Liczne były zresztą wypowiedzi wskazujące, że zjawisko takich wyjazdów osiągnęło już wcześniej tak znaczącą skalę, że istnieje problem ze znalezieniem jakichkolwiek specjalistów, a do dyspozycji pozostały niemal wyłącznie osoby bez kwalifikacji i odpowiedniego doświadczenia.

Gospodarkę Aglomeracji Konińskiej charakteryzuje rozbudowany w czasach PRL rozbudowany sektor przemysłowy, zwłaszcza paliwowo – energetyczny. Mimo upadku niektórych przedsiębiorstw i powstania nowych stref gospodarczych. powiązane ze sobą duże zakłady wciąż kształtują tutejszy rynek pracy. Aktualne tendencje powodują jednak zachwianie perspektyw OFAK. Głównymi ośrodkami zatrudnienia są Konin i Kleczew (PAK KWB Konin S.A.). Osobno należy wspomnieć wciąż rozbudowane zatrudnienie w rolnictwie.

Struktura zawodowa ludności jest dostosowana do kształtowanego przez lat rynku pracy. Dominują osoby z wykształceniem zawodowym i średnim technicznym. Koniński rynek pracy odczuwa głęboki kryzys, co wiąże się także z relatywnie młodą strukturą demograficzną i wpływa negatywnie na perspektywy młodych ludzi.

Bezrobocie należy do najwyższych w województwie i wykazuje pogarszające się statystyki. Wskazywanie w ofertach pracy niskich płac działa demobilizująco na samych pracowników, obniżając motywację do zdobywania wyższych kwalifikacji.

W świetle powyższej wiedzy należy uznać aktualną sytuację na rynku pracy w Aglomeracji Konińskiej za słabą stroną obszaru, co zdecydowanie oddziałuje na inne sfery.

6. Poziom przedsiębiorczości

6.1 Natężenie i specyfika (zróżnicowanie) liczby przedsiębiorstw według gmin i branż

Ogólny poziom przedsiębiorczości, mierzony liczbą podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców jest niski. Jedynie w Koninie przekracza średni poziom krajowy, żadna z gmin nie przekracza średniej dla Wielkopolski. Największe wskaźnik przedsiębiorczości, mierzone liczbą podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców notowane są w Koninie i gm. Stare Miasto, i wiążą się z najwyższym udziałem osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Największa dynamika przyrostu liczby firm występowała w latach 2008 – 2012 w gminach: Kazimierz Biskupi, Stare Miasto i Golina. Natężenie przedsiębiorczości spada wraz z oddalaniem się od Konina. W niektórych gminach zjawisko to może mieć związek z rozpowszechnieniem innych form zatrudnienia, najczęściej w górnictwie i związanych z nim dużych zakładach. Wahania liczby podmiotów gospodarczych mogą być wskaźnikiem rozpowszechnienia innych niż etatowe form zatrudnienia.

Zarówno w Koninie jak i powiecie, zwłaszcza wśród nowo powstających podmiotów, dominują firmy małe i średnie, zatrudniające poniżej 250 pracowników. Cechą charakterystyczną Aglomeracji jest wysoki odsetek osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (76,5% w 2012 r., wcześniej osiągał 80%). Potwierdza to obserwację o rozpowszechnieniu małej skali działalności przedsiębiorców. Sytuacja taka może być też wskaźnikiem obniżonej gotowości do współpracy w biznesie, w formie spółek czy innych form.

W sektorze rolnym (sekcja A Polskiej Klasyfikacji Działalności - PKD) działa 4% przedsiębiorstw, a więc więcej niż w województwie i Polsce, głównie w gminach położonych na krańcach Aglomeracji. Chodzi głównie o fermy hodowlane. Świadczy to o pewnej rysującej się specjalizacji rolnej tych terenów. W sektorze B, obejmującym działalność wydobywczą, podobnie jak na innych obszarach, niewielka liczba podmiotów. Specyfiką tej branży jest bowiem koncentracja wydobycia w niewielkiej grupie dużych przedsiębiorstw, takich jak ZE PAK. Na pozostałą liczbę składają się głównie żwirownie.

Działalnością produkcyjną (sekcja C) zajmuje się 7,8% podmiotów, co stanowi wielkość mniejszą aniżeli w Polsce i Wielkopolsce (por. tabela). Jest to wynik zdominowania lokalnego sektora przemysłowego przez duże firmy (zajmujące się głównie działalnością wydobywczą bądź prostym przetwórstwem surowców), przy małej relatywnie liczbie drobnych producentów, zwłaszcza w powiecie ziemskim. Skutkuje to tym, że powiat koniński charakteryzuje najniższa w układzie powiatów Wielkopolski wartość produkcji przemysłowej na 1 mieszkańca⁶⁶.

⁶⁶ Dane GUS – Statystyczne Vademecum Samorządowca. Portret powiatu konińskiego 2012.

Tab. 15 Poziom przedsiębiorczości i struktura podmiotów gospodarczych w Aglomeracji wg sekcji PKD.

Jednostka terytorialna	na 1000 mieszk. 2012	Sekcje																		
		A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	SiT
		2013	2013	2013	2013	2013	2013	2013	2013	2013	2013	2013	2013	2013	2013	2013	2013	2013	2013	2013
		%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Konin	106,7	1,0%	0,1%	7,8%	0,3%	0,4%	10,9%	26,9%	5,5%	1,9%	2,2%	4,4%	4,5%	9,6%	3,4%	0,4%	4,5%	7,1%	1,8%	7,1%
Golina	78,9	4,6%	0,1%	7,2%	0,0%	0,3%	23,3%	29,5%	6,0%	0,9%	1,1%	2,5%	1,0%	4,0%	3,2%	1,2%	2,2%	4,6%	1,3%	6,8%
Grodziec	62,4	13,3%	0,0%	7,8%	0,6%	0,6%	17,2%	26,2%	6,0%	1,5%	1,2%	3,0%	0,9%	2,4%	1,8%	3,6%	3,0%	3,6%	1,2%	6,0%
Kazimierz Biskupi	73,9	3,5%	0,2%	7,9%	0,1%	1,1%	15,6%	26,3%	6,3%	1,8%	0,9%	3,1%	7,1%	8,3%	2,9%	0,9%	3,4%	3,5%	1,3%	5,8%
Kleczew	59,7	4,4%	0,2%	7,7%	0,5%	1,0%	11,9%	32,0%	3,8%	2,6%	1,8%	2,6%	4,4%	5,1%	1,8%	1,6%	4,7%	3,4%	2,1%	8,5%
Kramsk	63,2	7,6%	0,3%	8,3%	0,3%	0,7%	23,3%	25,0%	4,8%	2,4%	1,4%	2,5%	0,3%	4,0%	3,4%	2,0%	5,2%	2,8%	1,0%	4,5%
Krzymów	75,8	6,2%	0,8%	8,9%	0,0%	0,7%	19,6%	25,0%	7,2%	2,9%	1,5%	2,0%	0,5%	5,5%	2,7%	1,2%	3,5%	4,9%	1,2%	5,7%
Rychwał	71,0	8,3%	0,0%	8,4%	0,0%	0,2%	19,3%	26,9%	6,6%	2,1%	1,3%	2,5%	0,5%	4,8%	1,0%	2,1%	5,3%	3,0%	1,3%	6,4%
Rzgów	58,6	9,6%	0,0%	4,9%	0,2%	0,7%	20,0%	25,8%	6,8%	1,2%	0,9%	1,9%	0,0%	6,1%	3,8%	3,3%	2,8%	3,8%	2,3%	5,9%
Skulsk	53,0	11,2%	0,3%	9,1%	0,0%	0,6%	12,1%	31,8%	5,3%	1,2%	0,0%	2,1%	0,3%	1,5%	4,4%	3,2%	3,2%	4,4%	2,6%	6,8%
Sompolno	67,2	8,8%	0,1%	6,4%	0,1%	0,6%	19,1%	31,4%	4,9%	1,4%	0,6%	2,1%	2,6%	3,2%	3,2%	1,3%	3,9%	3,1%	2,2%	5,0%
Stare Miasto	97,2	4,7%	0,0%	7,8%	0,2%	0,2%	15,8%	24,6%	8,2%	2,1%	1,8%	3,4%	1,5%	7,9%	2,1%	1,2%	4,5%	7,8%	1,4%	4,8%
Ślesin	78,2	5,0%	0,0%	7,9%	0,5%	0,4%	17,2%	29,4%	5,7%	8,2%	0,9%	2,3%	1,0%	3,0%	2,4%	1,4%	2,2%	4,8%	2,1%	5,5%
Wierzbiniek	36,4	14,5%	0,7%	5,7%	0,7%	0,7%	26,5%	18,4%	5,7%	1,4%	0,0%	1,4%	0,4%	2,5%	3,2%	4,9%	4,9%	2,1%	1,1%	5,3%
Wilczyn	58,3	6,8%	0,3%	8,8%	0,0%	0,3%	22,1%	26,8%	7,0%	1,6%	0,5%	2,1%	3,6%	1,6%	0,8%	2,6%	3,9%	4,2%	1,3%	6,0%
Razem Aglomeracja	83,2	4,0%	0,2%	7,8%	0,2%	0,5%	14,9%	27,1%	5,8%	2,3%	1,6%	3,4%	3,2%	7,1%	3,0%	1,1%	4,1%	5,7%	1,7%	6,4%
WIELKO-POLSKIE	112,2	3,5%	0,1%	9,6%	0,2%	0,4%	12,7%	26,7%	5,8%	2,3%	2,7%	3,0%	3,9%	9,2%	2,8%	0,7%	3,5%	5,2%	1,6%	6,1%
POLSKA	103,2	2,2%	0,1%	9,0%	0,2%	0,3%	11,7%	26,4%	6,2%	3,1%	2,9%	3,2%	5,4%	9,1%	2,7%	0,7%	3,5%	5,2%	1,8%	6,2%

Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Sekcja C obejmuje 24 zróżnicowane działy produkcji. Większe nasilenie działalności mierzone liczbą podmiotów oraz dynamiką ich powstawania, a co za tym idzie pewne specjalizacje produkcyjne, można zauważyć w zakresie działów:

- 16 (przetwórstwo drewna): gminy Kramsk, Rychwał, Ślesin,
- 23 (produkcja wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych, a w tym wyroby ze szkła, betonu, ceramika): gm. Kleczew,
- 25 (produkcja metalowych wyrobów gotowych): Stare Miasto, Ślesin, Golina, Kramsk, Krzymów,
- 31 (produkcja mebli): Kazimierz Biskupi, Golina, Kleczew, Stare Miasto.

Konin wykazuje większą specjalizację w zakresie:

- produkcji wyrobów tekstylnych, odzieży, chemikaliów,
- poligrafii,
- działalności w zakresie napraw i instalacji maszyn i urządzeń
- (w tych przypadkach liczba podmiotów konińskich przekracza liczbę w całym powiecie);
- a także w produkcji artykułów spożywczych.

Wyjątkowo wiele przedsiębiorstw zajmuje się budownictwem (sekcja F). Odsetek takich firm przekracza znacznie poziom wielkopolski i ogólnopolski. Szczególnie wiele takich podmiotów jest w gminach Golina, Kramsk, Wilczyn, a zwłaszcza Wierzbinek, gdzie jest to najczęstszy profil działalności. Ponieważ natężenie działalności budowlanej w OFAK nie jest wyjątkowe w skali Polski⁶⁷, wiele tutejszych firm świadczy usługi na zewnątrz, także w dużych aglomeracjach, co wiąże się z mobilnością pracowników.

Podobnie jak w skali całego kraju, liczebnie dominuje sekcja G – handel i naprawy (motoryzacyjne), przy czym udział tej grupy sukcesywnie maleje z uwagi na likwidację małych sklepów i hurtowni (w Koninie z 36,2% w 2002 r. do 26,9% w 2013 r.) Ma na to wpływ niewątpliwie rozwój dyskontów i handlu wielkopowierzchniowego. Wciąż jednak udział tej sekcji przekracza średnią krajową, a powiat koniński stanowi 3. w województwie (po Poznaniu i powiecie poznańskim) skupienie targowisk stałych, będących ostojami drobnego rodzinnego handlu⁶⁸.

Z mniej rozpowszechnionych specjalizacji transport i gospodarka magazynowa (sekcja H) rozwija się najbardziej w gm. Stare Miasto, a sekcja I (gastronomia i zakwaterowanie) w gm. Ślesin. Sekcja M (działalność profesjonalna, naukowa i techniczna) rozwija się – co zrozumiałe – głównie w Koninie. Poszczególne zgrupowania dają perspektywy dla rozwoju inicjatyw klastrowych.

Zaczątkami klastrow są:

- działający od stycznia 2013 r. Klaster Technologii Niskoenergetycznych, powstały w ramach projektu współfinansowanego z Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013. W roku 2014 mają zostać opracowane założenia dotyczące strategii rozwoju klastra.
- powołaną w 2008 r., z inicjatywy między innymi Miasta Konina, Lokalną Organizację Turystyczną „Marina”, skupiającą obecnie 59 podmiotów. Organizacja ma na celu

⁶⁷Rogatka K. 2013. Dynamika i struktura ruchu budowlanego w Polsce na początku XXI wieku, praca doktorska wykonana na Wydziale Nauk o Ziemi UMK w Toruniu (niepublikowana).

⁶⁸Dane GUS – Statystyczne Vademecum...op. cit.

„promocję skarbów wielkopolskiej ziemi oraz uczynienia z niej (tzn. z ziemi konińskiej) znanego i cenionego ośrodka turystycznego w kraju.”⁶⁹

6.2 Branże o najlepszych perspektywach rozwoju

W badaniach atrakcyjności inwestycyjnej prowadzonych pod auspicjami Polskiej Agencji Informacji i Inwestycji Zagranicznych, w klasie A (najwyższej) atrakcyjności inwestycyjnej znalazły się Konin i Kleczew⁷⁰. W badaniach tych analizowano następujące sekcje PKD: C (przetwórstwo przemysłowe – rozróżniając przemysł kapitałochłonny i pracochłonny), G (handel i naprawy), I (zakwaterowanie i usługi gastronomiczne), M (działalność profesjonalna, naukowa i techniczna). Konin uzyskał najwyższą atrakcyjność dla wszystkich wymienionych sekcji.

W odniesieniu do poszczególnych sekcji wyróżniono:

- C - Kazimierz Biskupi, Stare Miasto, Ślesin,
- G – Kazimierz Biskupi, Stare Miasto, Ślesin,
- I – Rzgów, Stare Miasto,
- M – Ślesin.

W wyróżnionych kategoriach (C, G, I) gm. Stare Miasto zyskała najwyższe oceny. W kategoriach potencjalnej atrakcyjności wskazano Ślesin w sekcji I oraz Kazimierz Biskupi i Stare Miasto w sekcji M.

Obecnie jednak w samym Koninie notuje się najmniejszy w grupie miast – powiatów grodzkich Wielkopolski udział podmiotów zajmujących się turystyką i gastronomią (1,8%), a niektóre obiekty noclegowe uległy w ostatnich latach likwidacji.

Podobnie napływ kapitału zagranicznego był dotąd niewielki i nie dotyczył przeważnie działalności produkcyjnej, z natury kapitałochłonnej. W 2012 r. na terenie Aglomeracji funkcjonowało jedynie 39 podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego, co stanowiło 0,2% ogólnej liczby firm (w Koninie 26 – 0,3%, w powiecie 13 – 0,1%). Są to wskaźniki wielokrotnie niższe niż w Polsce (0,7%) i Wielkopolsce (0,6%). Jeszcze większa różnica ukazuje się przy obliczeniu wielkości kapitału zagranicznego zainwestowanego per capita (na 1 mieszkańca), które wynoszą: w Koninie 306 zł, w powiecie 346 zł, w Wielkopolsce 6998 zł, w Polsce 7290 zł.

Szansą na rozwój branży przetwórstwa rolno – spożywczego jest planowane na rok 2015 zniesienie kwot mlecznych oraz rosnące zainteresowanie zdrową żywnością.

6.3 Możliwości w zakresie wsparcia przedsiębiorczości

Badania na potrzeby Strategii wskazują, że największy wpływ na rozwój tutejszych firm ma popyt (odpowieź 60,5% ankietowanych). 31,5% podmiotów działa tylko na rynku lokalnym – obniżanie się popytu lokalnego jest więc barierą rozwoju, co może prowadzić do stagnacji w działalności.

Przemysł na terenie powiatu ziemskiego charakteryzuje się niskimi nakładami inwestycyjnymi, osiągającymi około 40% średnich dla województwa i Polski. W Koninie sytuacja jest inna, nakłady są regularnie o 20-90% wyższe, jednak w ogromnej części ponosi

⁶⁹Urząd Miasta Konina 2014. Raport o przedsiębiorczości w latach 2009 – 2013, s. 127.

⁷⁰ Centrum Analiz Regionalnych i Lokalnych, Warszawa 2012. Atrakcyjność inwestycyjna regionów 2012. Województwo Wielkopolskie.

je Grupa ZE PAK. W 2012 r. grupa zainwestowała łącznie prawie 285 mln zł⁷¹, głównie w modernizację elektrowni, wobec 322 mln zł ogółu inwestycji w przedsiębiorstwach w Koninie⁷²).

Tab. 16 Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach Aglomeracji.

Jednostka terytorialna	nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca				
	2008	2009	2010	2011	2012
	zł	zł	zł	zł	zł
Powiat m.Konin	4590,0	4855,0	4223,1	6499,0	4127,0
Powiat koniński	1469,0	645,0	1781,7	1368,0	1485,0
WIELKOPOLSKIE	3675,0	2637,0	2745,8	3322,0	3321,0
POLSKA	3518,0	3122,0	2961,7	3392,0	3324,0

Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Istotnymi problemami lokalnej gospodarki są: dekapitalizacja majątku wielu firm, słabo rozwinięte współdziałanie przedsiębiorstw, mała liczba firm innowacyjnych, wysokie koszty własne i mała rentowność znacznej części przedsiębiorstw⁷³. Wśród wielkopolskich miast na prawach powiatu Konin miał najmniejszy udział współfinansowanego ze środków UE programu Innowacyjna Gospodarka (prawie 2-krotnie mniej niż w Lesznie i Kaliszu oraz prawie 4-krotnie mniej niż w Poznaniu)⁷⁴.

Organy administracji publicznej w Aglomeracji Konińskiej prowadzą rozmaite działania na rzecz wsparcia przedsiębiorczości i inwestycji. Na terenie OFAK działa ponadto szereg instytucji oferujących różnorakie wsparcie przedsiębiorcom, takich jak Konińska Izba Gospodarcza, Agencja Rozwoju Regionalnego, NOT, Cech Rzemiosł Różnych, Wielkopolskie Centrum Logistyczne. W ramach działań na rzecz pobudzenia przedsiębiorczości władze miasta wraz z instytucjami otoczenia biznesu organizowały w latach 2009 – 2010 konkurs na najlepszy biznesplan. Władze lokalne gmin podejmują szereg działań nakierowanych na pozyskanie inwestycji. Gminy biorą też udział w wyspecjalizowanych kongresach i targach. Sam Konin uczestniczy w 7 różnych partnerstwach i programach⁷⁵.

Problemem wydaje się być nie brak aktywności w zakresie pobudzania inwestycji, lecz rozproszenie działań, podejmowanych wycinkowo, na małą skalę. Symptomatyczne jest powszechne przekonanie przedsiębiorców (54%) o braku właściwej instytucji otoczenia biznesu. Za cenne należy więc uznać zespolenie działań władz Konina, wyrażające się w działaniu Biura Obsługi Inwestora oraz uchwalenie ulg dla przedsiębiorców tworzących nowe miejsca pracy⁷⁶. W dobie globalizacji istotne jest jednak powiększanie możliwości oddziaływania. Skala możliwości Konina może nie wystarczyć w ostrej konkurencji o nowe lokalizacje inwestycji, natomiast atuty i miasta powiększonego o zasoby powiatu ziemskiego pozwala przejść na inny poziom konkurencyjności.

⁷¹ Lista 500 2014... op. cit.

⁷² Dane Banku Danych Lokalnych GUS.

⁷³ Urząd Miasta Konina 2007. Strategia Rozwoju Konina 2007 – 2015, s. 11.

⁷⁴ Konin. Raport o przedsiębiorczości... op. cit., s. 50.

⁷⁵ Urząd Miasta Konina 2014. Strategia Rozwoju Konina 2007 – 2015. Monitoring realizacji zadań strategicznych zamykający. Konin 2014, s. 10-12.

⁷⁶ <http://przedsiębiorcy.gospodarka.konin.pl/c/kategorie/przedsiewziecia-dla-przedsiębiorstw/>

Poszczególne gminy Aglomeracji dysponują przecież unikalnymi zasobami, mogącymi budować przewagę konkurencyjną w skali aglomeracji. Konin oferuje strefy przemysłowe i przyległe do nich tereny inwestycyjne, dostęp do rzeki i linii kolejowych. Potencjalnym zasobem są wody geotermalne, poza tym wszelkie instytucje typowo miejskie, jak uczelnie, szkoły, placówki kultury, obiekty sportowe. Nie przylega jednak do autostrady. Stare Miasto wykształciło strefy aktywizacji gospodarczej przy autostradzie. Ślesin dysponuje rozbudowaną bazą turystyczno – wypoczynkową oraz najbardziej rozpoznawalnym miejscem w Aglomeracji, jakim jest Licheń Stary. Do samego Lichenia dojeżdża się jednak z reguły przez gminę Kramsk – potencjalne zagłębienie mleczarskie. Kazimierz Biskupi to z kolei dziedzictwo kulturowe, ale i lotnisko, Kleczew – prócz kopalni – znaczne tereny rekreacji i zbiorniki wodne. Można w taki sposób wymienić wszystkie gminy, co w efekcie da niepowtarzalny pakiet, jakim jest Obszar Funkcjonalny Aglomeracji Konińskiej. Dotychczas poszczególne gminy konkurowały ze sobą, ze świadomością korzystania z walorów sąsiednich jednostek. Obecnie ważna jest wspólna płaszczyzna działania, chociażby w formie konsorcjum promocyjnego.

Poszczególne gminy starają się przygotowywać oferty inwestycyjne w oparciu o dostęp do dróg czy tereny po wydobyciu węgla. Oferta Konina obejmuje tereny przygotowane pod aktywizację gospodarczą, uzbrojone w sieć wodno-kanalizacyjną oraz energię elektryczną, w dogodnym położeniu komunikacyjnym: Konin – Janów o pow. 14 ha, Konin – Międzylesie o pow. 97 ha, Konin – Maliniec II o pow. 25,1 ha. Problemem są stosunki własnościowe – jedynie część terenów należy do miasta, niewystarczające uzbrojenie oraz brak terenów inwestycyjnych o powierzchni powyżej 50 ha. W wielu przypadkach sporządza się miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla terenów inwestycyjnych, co stanowi pewien atut w przypadku inwestorów zewnętrznych. Czynnikiem niesprzyjającym jest natomiast brak specjalnej strefy ekonomicznej.⁷⁷ Zauważa się jednak brak konkretnych preferencji co do branży działalności, a także niewystarczającą troskę o podmioty już związane z terenem.

Ceny oferowanych do sprzedaży nieruchomości i stawki najmu są w Koninie bardzo zróżnicowane. Aż 58% tutejszych przedsiębiorców uznało je za istotną barierę w rozwoju działalności⁷⁸. Otwartą kwestią jest, czy i jak ten fakt jest rekompensowany przez korzystne położenie miasta wobec największych aglomeracji Polski. Sytuację może zmienić większa podaż, zwłaszcza lokali biurowych.

⁷⁷ Ibidem, s. 154

⁷⁸ Konin. Raport o przedsiębiorczości... op. cit., s. 158.

Tab. 17 Ceny zakupu i stawki najmu gruntów i lokali pod działalność gospodarczą w Koninie (2014).

zagadnienie	koszt
Kupno/sprzedaż działek budowlanych	handlowo-usługowe w centrum - 150 – 250 zł / m ² handlowo-usługowe na obrzeżach miasta - 70 – 100 zł / m ²
Wynajem powierzchni biurowych	Konin 10 – 60 zł / m ^{2*}
Wynajem powierzchni magazynowych	10 -15 zł / m ^{2*}
Kupno/sprzedaż powierzchni handlowo-usługowych	lokale handlowo-usługowe na obrzeżach miasta– 250-600 zł / m ² ,* lokale handlowo-usługowe w centrum - 5000 – 8000 zł / m ² lokale handlowo-usługowe osiedlowe – 3000 -4000 zł / m ²

Źródło: Nieruchomości Abakus Dariusz Sawicki, Konin, * ogłoszenia zamieszczanych w internecie przez agencje pośrednictwa nieruchomości oraz osoby prywatne⁷⁹

Aglomeracja Konińska odznacza się niskim poziomem przedsiębiorczości. W strukturze gospodarki dominują małe i średnie przedsiębiorstwa, najczęściej jednoosobowe, które reprezentują różnorodne branże. Lokalne specjalizacje gospodarcze i procesy integracji przedsiębiorstw są słabo zarysowane.

OFAK jest terenem o dużej atrakcyjności lokalizacyjnej, co daje znaczne perspektywy rozwoju niektórym gałęziom gospodarki, w tym związanym z produkcją przemysłową. Podejmowane są liczne działania na rzecz pobudzenia aktywności gospodarczej. Przynoszą one wymierne efekty, jednak potrzebna wydaje się koordynacja działań i ich integracja na poziomie Aglomeracji, celem zwiększenia oddziaływania.

Stawki za korzystanie z nieruchomości są średnio korzystne. Zmienić może to większa podaż.

⁷⁹ Za: <http://gospodarka.konin.pl/orientacyjne-ceny-nieruchomosci/>

7. Mieszkalnictwo

7.1 Powierzchnia mieszkalna

Warunki mieszkaniowe w zakresie nasycenia lokalami (mierzonego liczbą mieszkań na 1000 mieszkańców) oraz powierzchniami przypadającymi na lokal i na 1 mieszkańca w skali Aglomeracji stopniowo się poprawiają. Szczegóły przedstawia tabela 18.

Mieszkania na terenie OFAK są ogólnie nieco większe niż średnio w Wielkopolsce i kraju, zaś liczba mieszkań na 1000 mieszkańców – mniejsza. Liczba ta największa jest w miastach i gminach miejsko - wiejskich, szczególnie w Koninie. Ogólnie największe nasycenie mieszkaniami wiąże się z rozpowszechnieniem budownictwa blokowego⁸⁰.

Zasoby mieszkaniowe w Aglomeracji Konińskiej są – na tle województwa i Polski – stosunkowo nowe, co wiąże się z niskim standardem budownictwa z wcześniejszych okresów, a w Koninie także ze znaczną rozbudową miasta w okresie powojennym. Ogółem po 1945 r. powstało 85,9% budynków w powiecie konińskim i 90,8% w Koninie (a liczba mieszkań jeszcze te proporcje przekracza)⁸¹. Największe nasilenie budownictwa mieszkaniowego w stolicy OFAK miało miejsce w latach 1971-1988, w poza Koninem – w późniejszym okresie. Oznacza to jednocześnie relatywnie dobry standard wyposażenia mieszkań, w tym dostępu do instalacji sieciowych i wyposażenia w urządzenia wodno – kanalizacyjne i centralne ogrzewanie.

Powierzchnie mieszkalne przypadające na 1 mieszkanie i na 1 osobę są generalnie odwrotnością wskaźnika nasycenia mieszkaniami. Najmniejszymi średnimi charakteryzuje się Konin (duży odsetek bloków), największymi – gminy o zdecydowanej dominacji budownictwa jednorodzinnego, szczególnie te, gdzie obecnie notuje się największą aktywność budowlaną. Są to więc gminy położone przy granicach Konina (szczególnie Stare Miasto), oraz ogólnie gminy w południowej części Aglomeracji. W części północnej (Skulsk, Sompolno, Wilczyn, a szczególnie Wierzbinek) wskaźniki te są zdecydowanie niższe. Pokrywa się to z mniejszą aktywnością w zakresie budownictwa na tym terenie. Nowobudowane budynki – w ogromnej większości jednorodzinne – są bowiem większe niż budynki starsze, a osiedlające się rodziny – najczęściej mniej liczne.

W powiecie konińskim przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania jest większa od średniej wojewódzkiej o 15 m². Jednocześnie wskaźnik liczby osób przypadających na 1 mieszkanie jest również wyraźnie wyższy. W województwie wynosi on 3,48, w powiecie – 4,03 osoby⁸². W Koninie (w 2010 r.) przypadało zaś 2,74 osób na 1 mieszkanie⁸³. Wskazuje to na odmienny charakter gospodarstw domowych – rodziny w mniejszych miastach, a zwłaszcza na terenach wiejskich są liczniejsze, często wielopokoleniowe.

Podsumowując, średnie powierzchnie mieszkań są w gminach wiejskich OFAK większe aniżeli w województwie i Polsce, zaś powierzchnie przypadające na 1 mieszkańca – zbliżone, co jest związane z większą przeciętną liczebnością gospodarstw domowych. Może być to argument na rzecz tezy o większym znaczeniu więzi rodzinnych w życiu społeczności Aglomeracji Konińskiej.

⁸⁰ Spadki wskaźnika pomiędzy latami 2009 i 2010 były wynikiem uaktualnienia danych w oparciu o Narodowy Spis Powszechny z 2002 r.

⁸¹ Dane GUS – Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011.

⁸² Starostwo Powiatowe w Koninie 2013. Plan rozwoju lokalnego powiatu konińskiego. Aktualizacja, część A- diagnoza.

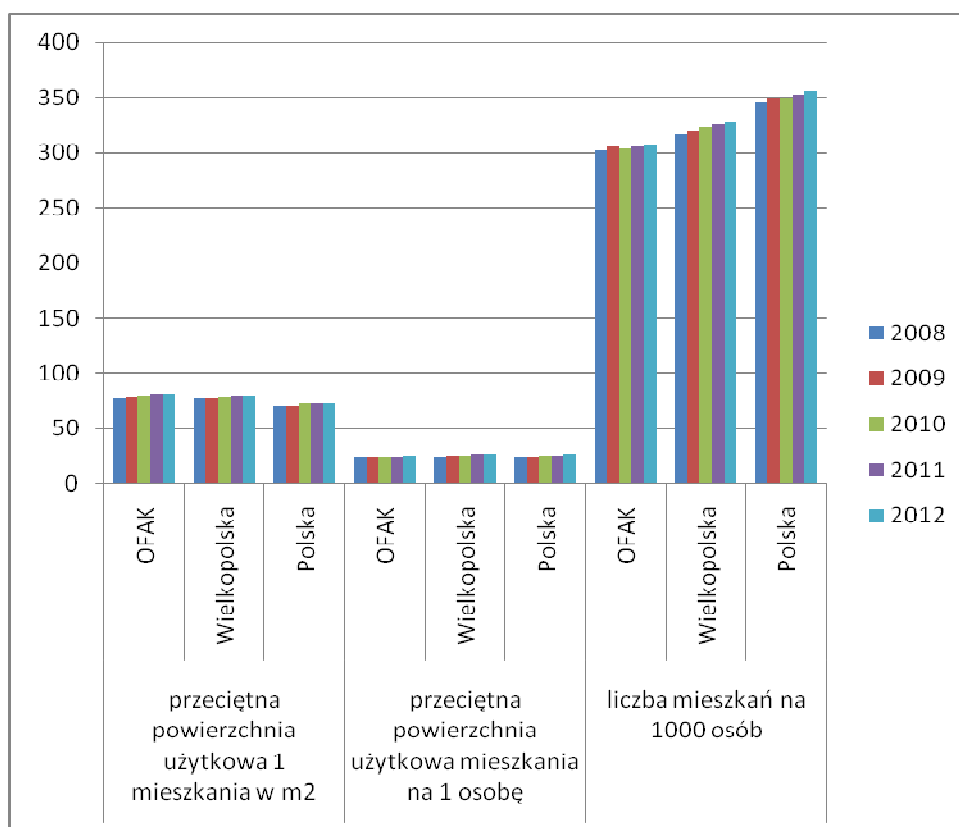
⁸³ Konin 2013. Podstawowe dane statystyczne. Urząd Statystyczny w Poznaniu, s. 38.

Tab. 18 Zasoby mieszkaniowe w Aglomeracji w latach 2008 – 2012 – wskaźniki.

Jednostka terytorialna	przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania					przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę					liczba mieszkań / 1000 mieszkańców				
	2008	2009	2010	2011	2012	2008	2009	2010	2011	2012	2008	2009	2010	2011	2012
	m ²	m ²	m ²	m ²	m ²	m ²	m ²	m ²	m ²	m ²	m ²	szt.	szt.	szt.	szt.
Konin	62,9	63,1	62,9	63,1	63,3	22,4	22,7	22,9	23,1	23,4	356,1	359,7	363,5	366,6	370,4
Golina	85,7	86,3	90,6	91,1	91,6	24,3	24,6	25,3	25,6	26,0	283,3	284,6	279,5	281,1	284,0
Grodziec	91,8	92,1	96,6	96,9	97,0	24,9	25,2	24,7	24,8	25,1	270,9	273,2	255,4	255,9	258,5
Kazimierz Biskupi	88,7	89,9	90,9	91,5	92,0	24,1	24,8	26,3	26,5	26,9	271,4	276,2	289,0	289,8	291,8
Kleczew	86,4	86,4	91,7	92,1	92,6	25,2	25,3	24,1	24,4	24,8	291,9	292,7	262,7	265,2	268,3
Kramsk	91,7	92,6	97,3	98,0	98,4	24,1	24,6	25,4	25,8	26,0	263,2	265,4	261,4	262,8	264,0
Krzyków	102,7	103,4	108,6	109,0	109,6	25,1	25,4	25,1	25,3	25,6	244,0	245,2	230,6	232,3	233,3
Rychwał	101,6	101,9	104,3	104,4	104,5	25,0	25,2	25,5	25,7	25,9	245,8	247,7	244,9	245,9	247,3
Rzgów	98,8	99,5	101,2	101,7	102,0	24,1	24,5	25,2	25,5	25,7	243,6	246,1	248,7	251,0	251,6
Skulsk	81,7	82,1	85,2	85,3	85,5	22,4	22,7	23,9	24,1	24,3	274,6	276,4	280,3	283,1	284,1
Sompolno	79,7	80,2	83,4	83,8	84,2	24,0	24,3	24,2	24,6	24,9	301,1	303,5	290,6	293,5	296,1
Stare Miasto	110,0	111,1	114,4	114,8	115,5	27,9	28,3	29,7	30,1	30,6	253,2	254,7	260,1	262,0	264,6
Ślesin	94,6	95,0	99,7	100,2	100,7	24,9	25,3	26,4	26,8	27,2	263,4	266,1	264,9	267,2	269,8
Wierzbinek	81,3	81,5	84,0	84,3	84,6	21,1	21,3	22,0	22,3	22,9	259,4	261,6	262,4	265,0	270,7
Wilczyn	82,9	83,1	86,0	86,4	86,6	23,3	23,6	23,6	23,8	24,2	281,1	283,7	273,8	275,6	279,5
Średnio w Aglomeracji	78,17	78,64	80,46	80,87	81,22	23,65	23,99	24,4	24,69	25,02	302,6	305,1	303,2	305,3	308,1
WIELKOPOLSKIE	77,5	77,9	79,5	79,8	80,1	24,6	24,9	25,7	26,0	26,3	317,0	320,0	322,6	325,3	328,5
POLSKA	70,2	70,5	72,3	72,6	72,8	24,2	24,6	25,3	25,6	25,9	344,8	348,5	349,6	352,6	356,1
POLSKA - podregiony przeważająco wiejskie (PW) - Eurostat	0,0	0,0	77,6	77,9	78,1	0,0	0,0	24,4	24,7	25,0	0,0	0,0	314,2	316,7	319,4
Powiat koniński	91,0	91,6	95,2	95,7	96,2	24,4	24,8	25,3	25,6	26,0	268,5	270,7	266,0	267,9	270,2

Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Ryc. 13 Zmiany zasobów mieszkaniowych OFAK na tle województwa i kraju w latach 2008 – 2012.

Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

7.2 Ogólna aktywność budowlana. Dostępność mieszkań a zapotrzebowanie

Natężenie budownictwa mieszkaniowego w Aglomeracji jest w ostatnich latach niższe niż średnio w kraju i w Wielkopolsce. W roku 2012 powstały 3 mieszkania na 1000 mieszkańców (w Polsce 4,3, w województwie 4). W układzie wewnętrznym największa aktywność budowlana panuje w gminach graniczących z Koninem (Kazimierz Biskupi 7,6, Golina 6,9, Stare Miasto 6), najmniejsza – w gminach peryferyjnych (Grodziec 0,8, Skulsk i Wilczyn po 1,4, a także w Koninie 2,1). Statystyki te są zbieżne z tendencjami do migracji.

Sytuacja taka nie rokuje pomyślnie dla zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych w OFAK, zwłaszcza w sytuacji stosunkowo dużej liczby ludzi młodych. W Koninie sytuacja jest relatywnie dobra, lecz ażeby osiągnąć poziom krajów Europy Zachodniej: nasycenie mieszkaniami na 1000 mieszkańców na poziomie 470 i więcej (Francja 503, Niemcy 472) i powierzchnię mieszkalną przypadającą na 1 osobę powyżej 40m² (Włochy 40 m², Holandia 45 m²)⁸⁴ należałoby wybudować 9,1 tys. mieszkań (32% aktualnej liczby)⁸⁵. Mimo innego modelu rodziny jest to brak bardzo znaczny. Ocenia się, że około 7% rodzin w Polsce nie ma własnego mieszkania.

Liczba gospodarstw domowych w Aglomeracji wynosiła w roku 2011 65 240 (w Koninie 29 742, w powiecie 35 768)⁸⁶. Ażeby sprostać przynajmniej powyżej wskazanemu

⁸⁴ Sytuacja mieszkaniowa w Polsce 2012. Raport. Polski Związek Firm Deweloperskich.

⁸⁵ Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego. WBPP, Poznań 2010.

⁸⁶ Dane GUS – Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011.

niedoborowi mieszkań, biorąc pod uwagę liczbę gospodarstw należy wybudować w Koninie ponad 2 tysiące, a w powiecie ponad 2,5 tys. mieszkań.

W praktyce nastąpiło zahamowanie rozwoju budownictwa mieszkaniowego poza trybem indywidualnym. Na terenie OFAK mieszkania spółdzielcze nie powstały w okresie 2004-2012, zakładowe od 2000 r. W latach 2009 – 2012 nie powstały na terenie Aglomeracji Mieszkania społeczne czynszowe (w formie TBS). Sporadycznie buduje się mieszkania komunalne (głównie w Koninie) oraz przeznaczone na sprzedaż lub wynajem (deweloperskie) (niemal wyłącznie w Koninie).

7.3 Aktywność samorządów w zakresie budownictwa

Istotnym elementem zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych, zwłaszcza grup niżej uposażonych, są zasoby pozostające w gestii samorządów – mieszkania kwaterunkowe i lokale socjalne. Ich dostępność w Aglomeracji jest zróżnicowana.

Tab. 19 Komunalne zasoby mieszkaniowe w Aglomeracji Konińskiej w latach 2008 – 2012.

Jednostka terytorialna	mieszkania ogółem			mieszkania socjalne							
	liczba	/1000M	pow.śr.	mieszkania			/1000M	pow. użytkowa mieszkań			pow.śr.
	2009	2009	2009	2009	2011	2012	2012	2009	2011	2012	2012
	szt.	szt.	m ²	szt.	szt.	szt.	szt.	m ²	m ²	m ²	m ²
Konin	2368	30,4	42,2	167	181	214	2,7	5902	5998	7209	33,7
Golina	27	2,3	41,7	3	3	1	0,1	214	214	118	118,0
Grodziec	14	2,7	68,1	0	0	0	0,0	0	0	0	0
Kazimierz Biskupi	71	6,3	48,8	12	12	12	1,1	483	483	483	40,3
Kleczew	250	25,1	48,3	23	23	23	2,3	812	812	660	28,7
Kramsk	15	1,4	44,9	4	4	4	0,4	106	106	106	26,5
Krzymów	14	1,8	51,3	0	0	0	0,0	0	0	0	0
Rychwał	30	3,6	47,9	0	0	0	0,0	0	0	0	0
Rzgów	11	1,5	65,3	0	0	0	0,0	0	0	0	0
Skulsk	25	4,0	55,6	0	0	0	0,0	0	0	0	0
Sompolno	202	19,2	38,2	0	0	0	0,0	0	0	0	0
Stare Miasto	12	1,0	48,0	0	0	0	0,0	0	0	0	0
Ślesin	29	2,1	43,6	0	0	0	0,0	0	0	0	0
Wierzbinek	18	2,4	52,1	0	0	2	0,3	0	0	53	26,5
Wilczyn	47	7,4	43,3	0	0	0	0,0	0	0	0	0,0
Razem Aglomeracja	3133	24,4	43,1	209	223	256	2,0	7517	7613	8629	33,7
WIELKOPOLSKIE	61271	17,7	48,1	3148	4047	4580	1,3	108534	133437	151739	33,1
POLSKA	1051581	27,3	45,1	61435	74731	78952	2,0	1943596	2398066	2538200	32,1

Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Jak wynika z dostępnych danych, poszczególne gminy dysponowały w 2009 roku zróżnicowanymi zasobami. Największa podaż tego typu mieszkań w proporcji do liczby mieszkańców występowała w Koninie, Kleczewie i Sompolnie, najmniejsza – w gminach Stare Miasto, Kramsk, Rzgów. Mieszkania tego rodzaju były znacznie mniejsze niż przeciętne, nieco mniejsze także niż w Wielkopolsce i kraju. Największe mieszkania komunalne odnotowano w gminach położonych na południowych i północnych krańcach OFAK, najmniejsze – generalnie w gminach miejsko – wiejskich i w Koninie (a więc tam, gdzie było ich jednocześnie najwięcej).

Nieco lepsza – na tle Wielkopolski i Polski – sytuacja panuje w zakresie lokali socjalnych. Na ogólny wynik Aglomeracji składa się jednak głównie podaż tego rodzaju zasobów w Koninie i Kleczewie. Natomiast żadnych mieszkań socjalnych nie posiadają gminy, gdzie jednocześnie występuje wyłącznie budownictwo indywidualne.

Zasoby mieszkań pozostające w dyspozycji samorządu Konina w czerwcu 2013 r. tworzyły 2144 lokale⁸⁷. Średnia powierzchnia mieszkania wynosiła 45,65 m², średnia liczba zamieszkujących osób to 2,96, a liczba osób na izbę 1,07. Na jedną osobę przypadało więc zaledwie 15,4 m². Mimo stopniowego polepszania sytuacji (w 2012 r. było to 13,7 m²), sytuacja mieszkaniowa osób zamieszkujących w tych zasobach była więc trudna. Jedynie część zasobów oddawanych do użytkowania przez MTBS to lokale komunalne i czynszowe. Zasoby mieszkaniowe MTBS osiągnęły 538 lokali oddanych do użytku w latach 2000 – 2008⁸⁸.

Na 1000 mieszkańców Konina przypadało prawie 28 mieszkań komunalnych, natomiast w powiecie konińskim w 2010 r. było 765 takich mieszkań, co dawało wynik 6 mieszkań na 1000 mieszkańców.

Średnia powierzchnia 1 nowo oddanego mieszkania komunalnego wynosiła w Koninie w 2012 r. 50,4 m², o ponad 1/5 więcej niż w 2007 r. Są to jednak wciąż mieszkania małe, znacznie mniejsze niż średnia powierzchnia w mieście. Biorąc pod uwagę średnie wskaźniki krajowe oznacza to możliwość zamieszkania dla 2 osób, a zważając na standardy zachodnioeuropejskie są to lokale odpowiednie dla jednoosobowych gospodarstw domowych. Oznacza to, że mimo pewnego uaktywnienia w zakresie budownictwa „dostępnego”, w dalszym ciągu nie powiększyły się szanse na samodzielne mieszkanie dla nowych, niezamożnych rodzin.

7.4 Działalność w zakresie deweloperskiego. Podsumowanie

Przeważającą część nowo oddawanych zasobów stanowią budynki jednorodzinne, budowane systemem gospodarczym. Wśród pozostałych przeważają zasoby deweloperskie, sprzedawane po cenach wolnorynkowych. Lokale na rynku pierwotnym nabywają ludzi lepiej sytuowani lub mogący sobie pozwolić na wieloletnią spłatę kredytu (a więc generalnie posiadający stałe, pewne źródło dochodów).

Opisana sytuacja powoduje, że osoby niżej sytuowane mają niewielką szansę na poprawę warunków zamieszkania. Nawet wśród tak niewielkiej liczby nowych mieszkań niektóre nie znajdują nabywców przez długi czas i deficyt mieszkań jest wciąż znaczny. Zdecydowana przewaga budownictwa indywidualnego oraz deweloperskiego wskazuje, że występuje niedobór oferty dla mieszkań na wynajem, dostępnej dla osób i rodzin niemogących sobie pozwolić na zakup po cenach komercyjnych. Nie daje to perspektywy

⁸⁷ Urząd Miasta Konina 2014. Strategia Rozwoju Konina 2007 – 2015. Monitoring ... op. cit., s. 64.

⁸⁸ Urząd Miasta Konina 2014. Strategia op. cit.

rozwiązania problemu deficytu w dającym się przewidzieć okresie. Sytuacja ta wpływa na codzienne życie całych rodzin, a także na plany prokreacyjne.

W 2014 r. w Koninie planowane do oddania do użytku są 2 inwestycje deweloperskie obejmujące łącznie 163 mieszkania (zarezerwowanych było w marcu 2014 r. około 37% mieszkań) oraz budynek MTBS (18 mieszkań), gdzie poziom rezerwacji sięgał 73%. Zauważa się więc wyższy popyt na mieszkania budowane w systemie społecznym – czynszowym. Dobrze rokuje więc fakt, że w planach MTBS są kolejne 2 inwestycje (53 mieszkania), z planem oddania w 2015 r.⁸⁹

Wśród opinii mieszkańców pozyskanych na potrzeby niniejszej Strategii sytuacja mieszkaniowa jest oceniana źle. Przewija się jednak pogląd, że większym problemem niż brak mieszkań jest niska siła nabywcza ludności, wynikająca z trudnej sytuacji na rynku pracy. Istotna jest więc potrzeba zapewnienia mieszkań „dostępnych” różnym grupom społecznym – komunalnych.

Koszty związane z kupnem i wynajmem nieruchomości na terenie Aglomeracji kształtują się następująco:

Tab. 20 Koszty kupna i wynajmu nieruchomości w Koninie i okolicach (2014).

Kupno/sprzedaż działek budowlanych	pod zabudowę jednorodziną (w promieniu 10 km od Konina) - 50 – 80 zł / m ²
Kupno/sprzedaż mieszkań	rynek pierwotny – 3400 – 3800 zł / m ² rynek wtórny – 2500 – 3300 zł / m ²
Wynajem mieszkań	mieszkania 1-pokojowe - 400 – 600 zł + czynsz, media mieszkania 2-pokojowe - 600 – 900 zł + czynsz, media mieszkania 3-pokojowe - 700 – 1200 zł + czynsz, media

Źródło: Nieruchomości Abakus Dariusz Sawicki, Konin, * ogłoszenia zamieszczanych w Internecie przez agencje pośrednictwa nieruchomości oraz osoby prywatne⁹⁰.

Podane w powyższej tabeli ceny nie są w skali kraju wysokie, jednak sytuacja zmienia się w zestawieniu z siłą nabywczą ludności. Osoby, które dysponują odpowiednim kapitałem znajdują jednak w Koninie dogodną ofertę, co w połączeniu z dobrymi skomunikowaniami pozwala na wygodne zamieszkanie z możliwością pracy w miastach takich jak Poznań, Łódź czy Warszawa.

⁸⁹Konin 2013. Podstawowe dane statystyczne... op. cit., s. 36.

⁹⁰ Za: <http://gospodarka.konin.pl/orientacyjne-ceny-nieruchomosci/>

Mimo relatywnie dobrego stanu zasobów, sytuacja mieszkaniowa w OFAK jest mało korzystna. Głównym problemem jest niedobór mieszkań dostępnych największej grupie potencjalnie potrzebujących – osobom i rodzinom młodym, nieosiągającym wysokich dochodów.

Sytuacji nie rozwiązuje dominujące budownictwo indywidualne i deweloperskie, których natężenie jest umiarkowane. Stosunkowo korzystne są ceny najmu nieruchomości, problemem jest natomiast podaż, a zwłaszcza ograniczony popyt.